

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ФІЛОСОФІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В
ЗАПОРІЗЬКОМУ РЕГІОНІ**

Виконала: магістрант 2-го курсу, групи 8.2818-з
спеціальності 281 «Публічне управління та
адміністрування»
освітньо-професійної програми «Публічне
управління та адміністрування»
Ю.Ю. Янько

Керівник: професор кафедри соціальної філософії
та управління,
доцент, д.філос.н. Краснокутський О.В.

Рецензент: доцент кафедри соціології,
доцент, к.філос.н. Кудінов І.О.

Запоріжжя – 2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціології та управління
Кафедра соціальної філософії та управління
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»
Освітньо-професійна програма «Публічне управління та адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри соціальної філософії та управління

_____ Т.І.Бутченко
« ____ » _____ 2019 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Янько Юлії Юріївні

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи Формування та реалізація молодіжної політики в Запорізькому регіоні

керівник роботи Краснокутський Олександр Володимирович, д.філос.н., доцент
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «29» травня 2019 року № 802-с

2. Строк подання студентом роботи 12 грудня 2019 року

3. Вихідні дані до роботи Атрощенко Б., Коваленко В. Історія молодіжної політики незалежної України пишеться вже зараз. Сіверянський літопис. 2006. №6. С.112-114; Бакаєв О. Деякі концептуальні проблеми молодіжної політики в Україні. Розбудова держави. 1996. № 1. С. 13-20; Балакера О. М. Довідкові матеріали про становище молоді та хід реалізації державної молодіжної політики в Україні. Київ: Весь мир, 1997. 98 с.; Балакірева О. М., Головенько В.А. Державна молодіжна політика як важливий напрям діяльності владних інститутів щодо розв'язання проблем молоді в сучасній Україні. Укр. соціум. 2006. № 6. С. 149-150.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Проаналізувати історію дослідження формування та реалізації молодіжної політики. 2. Уточнити поняття "молодь", "політика", "державна", "молодіжна політика", "державна політика", "державна молодіжна політика". 3. Обґрунтувати сутність і зміст молодіжної політики. 4. Визначити принципи та методи дослідження формування та реалізації молодіжної політики в Запорізькому регіоні. 5. Розглянути сучасний стан формування лідерських якостей, як запорука реалізації молодіжної політики. 6. Розглянути механізми молодіжної політики в Запорізькому регіоні. 7. Розглянути чинники оптимізації формування та реалізації молодіжної політики в Запорізькому регіоні. 8. Розглянути інноваційну концепцію формування та реалізації молодіжної політики в Запорізькому регіоні.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)
3 таблиці, 4 рисунків

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Краснокутський О.В., професор кафедри соціальної філософії та управління	29.05.2019	29.05.2019
Розділ 2	Краснокутський О.В., професор кафедри соціальної філософії та управління	22.06.2019	22.06.2019
Розділ 3	Краснокутський О.В., професор кафедри соціальної філософії та управління	21.09.2019	21.09.2019

7. Дата видачі завдання 29 травня 2019 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	Березень 2019	виконано
2.	Бібліографічний пошук	Квітень 2019	виконано
3.	Розробка основних положень роботи	Травень 2019	виконано
4.	I розділ	Червень 2019	виконано
5.	II розділ	Серпень 2019	виконано
6.	III розділ	Вересень 2019	виконано
8.	Систематизація висновків	Листопад 2019	виконано
9.	Нормоконтроль	Грудень 2019	виконано

Студентка _____ Ю.Ю. Янько _____
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ О.В. Краснокутський _____
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Цапліна І.С. _____
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота складається з 118 сторінок, 91 позицій у списку літератури.

МОЛОДЬ, ПОЛІТИКА, ДЕРЖАВА, МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА, ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА, ДЕРЖАВНА МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА

Мета дослідження: дослідити сучасний стан, перспективи формування та реалізація молодіжної політики, обґрунтування шляхів удосконалення організації діяльності суб'єктів місцевого самоврядування та розробка рекомендацій їх практичного впровадження на місцевому рівні.

Об'єкт дослідження: молодіжна політика.

Предмет дослідження: чинники формування та реалізації молодіжної політики в Запорізькому регіоні.

Методи дослідження: теоретичною та методологічною основою дослідження є нормативно-правова база щодо публічної молодіжної політики в Запорізькому регіоні, структурний та функціональний аналіз.

Гіпотеза: за умов розвитку лідерських якостей у молоді оптимальним буде формування та реалізація молодіжної політика в Запорізького регіону.

Висновки: 1. Формування та реалізація молодіжної політики в Запорізькому регіоні забезпечує формування у авангарду молоді таких груп лідерських якостей: інтелектуально-креативних, морально-вольових, організаторсько-ділових та емоційно-комунікативних.

2. Вивчення наукових розробок та практичного досвіду дозволило визначити і теоретично обґрунтувати умови та закономірності ефективного формування та реалізацію лідерських якостей у авангарду молоді.

3. Молодіжна політика у Запорізькому регіоні як окремий, системний напрям практичної та теоретичної діяльності суб'єктів цієї політики – органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, громадських організацій, рухів, інших соціальних інституцій – здійснюється в усіх сферах життєдіяльності молоді.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В ЗАПОРІЗЬКОМУ РЕГІОНІ.....	9
1.1. Історія дослідження формування та реалізації молодіжної політики.....	9
1.2. Уточнення основних понять дослідження: молодь, політика, державна, молодіжна політика, державна політика, державна молодіжна політика.....	16
1.3. Принципи та методи дослідження формування та реалізації молодіжної політики в Запорізькому регіоні.....	23
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В ЗАПОРІЗЬКОМУ РЕГІОНІ.....	31
2.1. Сутність та зміст молодіжної політики.....	31
2.2. Механізм формування та реалізації молодіжної політики в Запорізькому регіоні.....	41
2.3. Формування лідерських якостей молоді як запорука реалізації молодіжної політики.....	56
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В ЗАПОРІЗЬКОМУ РЕГІОНІ.....	68
3.1. Сучасний стан формування та реалізації молодіжної політики в Запорізькому регіоні.....	68
3.2. Основні чинники оптимізації формування та реалізації молодіжної політики в Запорізькому регіоні.....	79
3.3. Інноваційна концепція формування та реалізації молодіжної політики в Запорізькому регіоні.....	89
ВИСНОВКИ.....	104
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	110

ВСТУП

Актуальність дослідження. Визначає стан, характер, перспектив та механізм формування та реалізації молодіжної політики. Незважаючи на багатоманітність конкретних обставин і факторів, випадкове й епізодичне, виявлення загального, закономірного у проведенні молодіжної політики у Запорізькому регіоні є важливим і необхідним для створення цілісної системи, здатної ефективно впливати на соціальне становлення та розвиток молоді. Молодь, молодіжний рух повинні бути не лише об'єктом, але й активним суб'єктом реалізації молодіжної політики, суб'єктність молоді у реалізації цієї політики проявляється, у першу чергу, через рівень розвитку лідерських якостей у молодіжному середовищі, бо саме сформований лідер може об'єднати молодь, знайти та вирішити багато актуальних проблем, які існують у студентській та трудовій молоді, а органи державної влади, в свою чергу, черпають додаткові ресурси для формування та провадження державної молодіжної політики, здійснення конкретних заходів, спрямованих на подальший розвиток країни.

Проблемна ситуація полягає у тому, що сучасна українська держава нині розвивається шляхом здобуття справжніх цінностей людства, що нагромаджувалися тисячоліттями всім цивілізованим світом. Важливим завданням на цьому шляху є розбудова демократичної, правової, соціальної, незалежної держави, інтеграція її у світове співтовариство, формування суспільства, в якому існує примат не держави, а передовсім людини. Реформи та зміни в усіх ланках суспільного життя актуалізують розробку суспільно-політичних проблем і, зокрема, проблеми вдосконалення взаємостосунків держави і молоді. Адже взаємини держави і молодого покоління не тільки віддзеркалюють труднощі та суперечності перехідного періоду, але й самі впливають на хід соціально-економічних та політичних перетворень. Молода людина особливо відчуває ставлення старших поколінь, суспільних інституцій та особливо держави через провадження молодіжної політики безпосередньо на місцях. Якщо в результаті здійснення молодіжної політики створюються

необхідні умови, надаються достатні гарантії для соціального становлення і розвитку молодого покоління, то воно буде здатне і матиме бажання спрямувати свої потенціали у відповідності до інтересів суспільства у всіх сферах своєї життєдіяльності.

Великий внесок у вивчення проблеми лідерства зробив А.Петровський. У його працях показано історію розвитку теорій походження лідерства, визначено чотири стилі керівництва групою, функції лідера. П.Волков, Н.С.Жеребова, О.Є.Кузьмін, Б.Д.Паригін та інші дослідники розуміють лідерство як процес і спосіб організації групової діяльності, спрямований на досягнення цілей у "оптимальні терміни та з оптимальним ефектом".

Найвідчутнішою для молоді державна політика є на регіональному рівні, де безпосередньо вирішується більшість її проблем, створюються необхідні умови для соціального становлення та розвитку юнаків і дівчат. Саме тут вона проявляється як важливий механізм залучення молодого покоління до процесів соціалізації, стає доступною його широкому загалу для розуміння, оцінки й сприйняття. Вдосконалення та ефективна реалізація формування лідерських якостей серед студентської трудової молоді є підґрунтям дієвої системи соціалізації молоді, її громадянського становлення в інтересах як самої молоді людини, молодого покоління в цілому, так і регіону, держави одночасно.

Об'єкт дослідження: молодіжна політика.

Предмет дослідження: чинники формування та реалізації молодіжної політики в Запорізькому регіоні.

Мета дослідження: вивчити чинники формування та реалізації молодіжної політики в Запорізькому регіоні.

Методи дослідження: теоретичною та методологічною основою дослідження є нормативно-правова база щодо публічної молодіжної політики в Запорізькому регіоні, структурний та функціональний аналіз.

Згідно з метою маємо такі завдання:

– проаналізувати історію дослідження формування та реалізації молодіжної політики.

– уточнити поняття «молодь», «політика», «держава», «молодіжна політика», «державна політика», «державна молодіжна політика».

– обґрунтувати сутність і зміст молодіжної політики.

– визначити принципи та методи дослідження формування та реалізації молодіжної політики в Запорізькому регіоні.

– розглянути сучасний стан формування лідерських якостей, як запорука реалізації молодіжної політики.

– розглянути механізми молодіжної політики в Запорізькому регіоні.

– розглянути чинники оптимізації формування та реалізації молодіжної політики в Запорізькому регіоні.

– розглянути інноваційну концепцію формування та реалізації молодіжної політики в Запорізькому регіоні.

Гіпотеза: за умов розвитку лідерських якостей у молоді оптимальним буде формування та реалізація молодіжної політика в Запорізького регіону.

Структура роботи: кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку літератури

РОЗДІЛ 1

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ В МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В ЗАПОРІЗЬКОМУ РЕГІОНІ

1.1. Історія дослідження формування та реалізації молодіжної політики

Висвітлення методологічного аспекту дослідження формування та реалізації молоді в контексті молодіжної політики в Запорізькому регіоні, передбачає передусім, розгляд питань, пов'язаних із вивченням історії дослідження проблем молодіжної політики, уточненням основних понять дослідження «молодь», «політика», «держава», «молодіжна політика», «державна політика», «державна молодіжна політика» та розкриттям принципів та методів дослідження молодіжної політики.

Розвиток молодіжного руху в сучасних умовах тісно пов'язаний з формуванням і становленням принципово нової державної молодіжної політики. Вона має здійснюватися в кожній країні на політичному, законодавчому, організаційному рівнях з урахуванням її можливостей – економічних, соціальних, культурного розвитку, історичних традицій, світового досвіду підтримки молоді [16, с. 56]. Цей досвід у першу чергу вимагає, щоб до процесу соціалізації молодих людей, вирішення їхніх соціальних проблем активно підключалася сама молодь, її громадські організації.

Специфічні знання про молодь, її соціальну активність, молодіжні рухи та ініціативи почали формуватись в часи індустріальної революції [36, с. 536]. Проте першим справді серйозним імпульсом до розвитку цієї сфери знань про суспільство стало конституювання соціології як самостійної науки. Вже О.Конт заклав фундамент для виокремлення відомостей про молодь в сферу відання спеціальної дисципліни, стверджуючи, що молодь має стати одним з об'єктів дослідження соціології [6, с. 52].

Вперше філософи, суспільствознавці та митці ґрунтовно підійшли до з'ясування суті конфлікту «батьків та дітей» в ХІХ сторіччі. Цінності «старого світу» виявилися незадовільними для нового покоління. Ціннісна криза західного суспільства стала детонатором могутніх процесів та соціальних зрушень. Про це писала більшість філософів та письменників того часу [17, с. 45-46]. Австрійський культуролог В.Краус назвав ХІХ століття – «століттям нігілізму» 1. Це був своєрідний молодіжний вибух, протест проти цінностей та антигуманної практики класичного капіталізму. Однак молодь як самостійна група з певними соціальними, політичними та культурними інтересами в ХІХ столітті – не була об'єктом дослідження. [9, с. 78; 19, с. 83]

Збереглися документальні свідчення певної позиції влади щодо молоді в Гетьманщині ХVІІ-ХVІІІ ст. Так, на гетьманську службу в найвищі установи, наприклад Генеральну військову канцелярію, відбиралися вихідці з козацької старшини, як правило освічені юнаки (здебільшого після закінчення Києво-Могилянської академії), які знали кілька мов, логіку, математику тощо.

20 – 30-ті роки на Західній Україні стали часом розквіту молодіжних організацій, які вирізнялись за національним та патріотичним принципом . Молодіжні організації спортивного та напіввійськового спрямування «Сокіл», «Стрільці» були зміни для польської армії та її резерву, а також певних дорослих організацій. Дисципліна та національне виховання Пласту, що тут з'явився 1922 року, гартувало майбутніх борців за втрачену тоді Україні незалежність. Осередки «Просвіти» сприяли поширенню українського національного духу. Це був час, коли в обороні всього українського стояла Українська Автокефальна Православна Церква. З приходом радянської влади від 1939 року діяльність існуючих молодіжних організацій було припинено [6, с. 67].

Московські вчені С.В. Алецонок і В.А. Луков вважають, що в СРСР молодіжна політика була і проводилася для свого часу не без успіху. Вона знайшла закріплення в законодавстві, у системі державних органів та інших атрибутивних для політики виявах. Державна молодіжна політика завжди була

невід'ємною частиною партійної політики стосовно молоді. Як слушно відзначає М.Ф. Головатий, «особливої уваги потребує вивчення молодіжної політики, молодіжного руху в колишньому СРСР, в Україні зокрема, уже в першій половині ХХ століття. Без цього вивчення важко вибудувати генеологічне дерево молодіжних проблем, молодіжного руху і т.ін. Надзвичайний інтерес викликає молодіжна політика, роль молодіжних організацій у державотворенні у 1918-1920 роках» [3, с. 7].

Безпосередньо молодіжною проблематикою науковці почали займатися лише з кінця 60-х рр. ХХ ст., коли молодіжна ініціатива загрожувала існуванню самого буржуазного суспільства. У 60-х молодь виявила свою здатність виявити протест [38, с. 275].

У Європі піднялася хвиля молодіжних заворушень, потужних студентських страйків і навіть збройних повстань. Суспільство виявилось не готовим до сприйняття нових ідей і не очікувало подібного розвитку подій. Таким чином, наприкінці 60-х з'ясувалося, що старше покоління є чужим для молодих, а про нове покоління нічого не відомо. Відбувся розрив між поколіннями, і старші опинилися перед фактом, що вони не мають уяви про потреби, запити та ідеали своїх дітей [2, с. 81].

Соціологічні заміри у молодіжному середовищі у більшості європейських країн проводилися регулярно протягом 50-х і на початку 60-х рр. Однак виявилось, що ці заміри за великим рахунком носили комерційний характер. Вони мали на меті виявити тенденції споживання тих чи інших товарів, професійну орієнтацію тощо, і зовсім ігнорували ціннісний бік проблеми [35, с. 90].

Показовим у цьому плані є опитування французької молоді у 1965 році, яке показувало значну політичну аморфність та конформізм молодіжного середовища. А потім відбувся вибух 1968 року.

До проголошення незалежності, в Україні молодіжна політика проводилась через КПРС. Причому політика держави стосовно молоді, яку за умов партійного керівництва неможливо було виокремити, була, скоріше,

складовою політики партії щодо молоді. Вона здійснювалася за такою схемою: основна її частина проводилася через ВЛКСМ (фактично єдина молодіжна організація), інша – через державні органи освіти, охорони здоров'я, оборони, внутрішніх справ, держкоммолодьспорту, інформаційні відомства, культосвітні заклади тощо. Об'єктом цієї політики була молодь, яку намагалися виховати в дусі будівника комунізму. Молодь не розглядалася як суб'єкт цього процесу [2, с. 6; 36, 21]. Молодіжна політика мала патерналістський характер і вимагала від молодого покоління діяти і розвиватися в заданому напрямі [9, с. 6].

Початок роботи над розробкою і втіленням нової цілісної молодіжної політики став можливим як разом з процесом оновлення суспільства, здобуттям Україною незалежності [41, с. 76]. Формування лідерських якостей у молоді є необхідним атрибутом для розвитку молодіжної політики.

Ускладнення розвитку українського суспільства в умовах докорінної трансформації передбачає активне залучення молоді – найбільш мобільної та адаптивної до змін частини суспільства, до участі в державотворчих процесах. У свою чергу, це вимагає застосування науково обґрунтованої державної молодіжної політики в Україні. Це обумовлює актуальність вивчення молоді як об'єкта державної молодіжної політики. Протягом 18 років бурхливого політичного життя України, в країні сформувалась молодь, яка є вже не радянською, вона розвивається за часів незалежної доби історії нашої держави. Молодь завжди уособлювала майбутнє суспільства. Адже вона не є пасивним спостерігачем процесів та змін, що відбуваються в суспільстві, а завжди прагне активно до цих процесів долучатися. Саме це, за словами А. Карнауха, і робить її «основною рушійною силою прогресивного суспільно-політичного розвитку на етапі становлення української політичної нації» [11, с. 64].

Набагато менш дослідженими на сьогодні залишаються питання щодо методів та форм участі молоді у державотворчих процесах, зокрема дієвого залучення молодіжних організацій та рухів до розв'язання проблем молоді, їх співпраці з політичними партіями та спілками, підготовки до роботи та професійного зростання молоді в Україні. Приклади вдалої реалізації

потенціалу молодих людей на благо суспільства можна спостерігати у сучасному ЄС. Водночас, як пише Н. Колесніченко, «серйозною загрозою для політичної стабільності й громадянського порядку в багатьох регіонах світу є те, що існує немало свідчень зростаючого відчуження молоді від суспільства, держави, політики» [12, с. 89]. У сучасних умовах українська молодь є однією з найбільш уразливих груп суспільства в економічному та соціально-правовому аспекті, чиє життя піддається загрозі, а благополуччя не відповідає мінімальним стандартам [52, с. 88]. Вона живе в умовах підвищеної соціальної напруги і психологічного дискомфорту. Внаслідок цього в молодіжному середовищі поширюються наркоманія, токсикоманія, алкоголізм, проституція та інші негативні явища. Більшість молодих людей стоять перед складним життєвим вибором, до якого вони не готові ані психологічно, ані організаційно.

Сучасний стан українського суспільства відображає об'єктивну необхідність розглядати молодь як невід'ємну частину соціальної системи, що виконує особливу роль у процесі розвитку людства. Молодь, як органічна частина суспільства, на кожному етапі його розвитку виконує інтеграційні функції, об'єднуючи і розвиваючи досвід попередніх поколінь, сприяючи соціальному прогресу. Важливою функцією молоді є трансформація з минулого в майбутнє культурної й історичної спадщини всього людства в умовах природного розвитку соціальної системи. Молода людина відчуває ставлення до себе та своїх потреб через впровадження молодіжної політики безпосередньо на місцях. Якщо в результаті здійснення державної молодіжної політики створюються необхідні умови, надаються достатні гарантії для соціального становлення і розвитку молодого покоління, то воно буде здатне і матиме бажання спрямувати свій потенціал відповідно до інтересів суспільства. Брак такої політики або її неадекватне проведення, як справедливо зазначає М. Головатий, «призводить до серйозних кризових явищ у молодіжному середовищі зокрема й у всьому суспільстві загалом» [6, с. 9]. Молодіжну державну політику в незалежній Україні було започатковано «Декларацією про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» (1992 р.) та законом

України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (1993 р.). Згодом вона була деталізована в таких законах, як «Про молодіжні та дитячі громадські організації» (1998 р.), «Про освіту», «Про зайнятість населення» (обидва – 1991 р.), «Про фізичну культуру і спорт» (1994 р.), «Про туризм» (1995 р.) тощо. Основні права і обов'язки молоді, як і інших громадян України, зафіксовані в Конституції України (ст. 53). Ставлення молоді до державної молодіжної політики віддзеркалює ефективність її реалізації в країні. Результати загальнонаціонального опитування молодих людей віком 15-23 роки (дослідження проведено Центром соціальних експертиз Інституту соціології НАН України, 2005-2006 рр.) свідчать, що більша частка респондентів негативно оцінює ефективність державної молодіжної політики в Україні. Так, тільки 7% респондентів назвали цю політику ефективною, 27% – скоріше ефективною, найбільша частка (28%) охарактеризувала її як скоріше неефективну і 21% респондентів вказали на її неефективність [19, с. 6]. Це обумовлює важливість реалізації ефективної державної молодіжної політики, яка максимально відповідатиме потребам молодої людини та водночас держави. Така політика повинна відображати позицію держави стосовно цієї групи населення, її погляд у майбутнє та адекватність політичного курсу, створювати необхідні умови, гарантії для соціального становлення і розвитку молодого покоління. Основною метою реалізації державної молодіжної політики в Україні має бути: створення умов для самореалізації кожної молодої людини та розвиток ініціатив молоді на принципах відкритості, системності та комплексності, особливо що стосується поглиблення соціальної політики та підвищення якості життя. Головну ідею реалізації державної молодіжної політики можна сформулювати таким чином: кожна молода людина повинна мати рівні умови для успішного життєвого старту – одержати якісну вищу освіту, отримати перше робоче місце, мати можливість забезпечити себе власним житлом та займатися самовдосконаленням протягом всього життя. Одними з найголовніших завдань державної молодіжної політики, на думку В. Горбатенка, повинні стати: створення необхідних умов для зміцнення гарантій

забезпечення прав і свобод молодих громадян, допомога молодим людям у реалізації і самореалізації їх творчих можливостей та ініціатив, залучення молоді до активної участі в економічному розвитку України, надання державою кожній людині соціальних послуг з навчання, духовного і фізичного виховання, соціальний захист груп молоді, неспроможних самостійно розв'язувати власні проблеми або хоча б полегшити своє життя [17, с. 308]. У виробленні ефективної державної молодіжної політики важливу роль відіграє з'ясування суті та змісту процесів життєвого самовизначення молодої людини.

Ці процеси поділяються на соціальне, політичне, професійне та економічне самовизначення. Таким чином, на основі здійсненого аналізу, можна стверджувати, що молодь є рушійною силою процесу розвитку суспільства, що потребує участі всіх елементів соціальної системи в її формуванні і напрямі процесу розвитку шляхом прогресу, а молоде покоління має як первинні, так і вторинні його особливості. До первинних (основних) належать фізіологічні, психологічні, вікові та соціальні характеристики. Що стосується вторинних (другорядних), то вони впливають з первинних і залежать від виду суспільно корисної діяльності, місця проживання, соціального статусу.

В свою чергу, державна молодіжна політика України є пріоритетним напрямом діяльності держави і повинна здійснюватися в інтересах молоді, нашого суспільства та Української держави загалом.

Таким чином, на основі принципу історизму можна констатувати, що у сучасній Україні молодіжна політика визнана пріоритетним напрямом діяльності держави. Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. було нагромаджено власний історичний досвід підтримки молодих громадян, створено оригінальну національну модель ювенальної політики, апробовано механізм її формування та реалізації. Своєрідність процесу формування та розвитку молодіжної політики в Україні полягає в тому, що владним інституціям потрібно враховувати особливості трансформаційного періоду, надбання радянської та світової історії, потреби молодих громадян, суспільства й держави. У роботі

також зазначено, що в 1990-ті рр. дослідницька діяльність стосовно вивчення молодіжної політики відбувалася синхронно з її творенням. У цьому основна заслуга належала Українському науково-дослідному інституту проблем сім'ї та молоді (з 1997 р. – Український інститут соціальних досліджень) на чолі з О. О. Яременком.

Аналіз літератури дає змогу виокремити такі висновки: науковці досить активно займаються розробкою проблематики, що пов'язана з молодіжною політикою. Молодіжна політика нині розглядається як пріоритетний напрямок державної політики України взагалі. Про це свідчить, зокрема, розгалужена та достатньо широка науково-законодавча база з питань молодіжної політики на державному та регіональному рівнях; проаналізувавши законодавчу базу здійснення молодіжної політики на різних рівнях її функціонування, можна зауважити, що існують суттєві відмінності у розробці теоретичної бази та практичної реалізації положень молодіжної політики на державному та регіональному рівнях.

1.2. Уточнення основних понять дослідження: «молодь», «політика», «держава», «молодіжна політика», «державна політика», «державна молодіжна політика»

З метою осмислення теоретичних підходів до розуміння молодіжна політика необхідно звернутися до аналізу ключових понять дослідження. Молодь – це суспільно диференційована соціально-демографічна спільнота, якій притаманні специфічні фізіологічні, психологічні, пізнавальні, культурно-освітні властивості, що характеризують її соціальне дозрівання, як здійснення самовиразу її внутрішніх сутнісних сил і соціальних якостей. Молодь тому і є специфічною спільнотою, що її суттєві характеристики і риси, на відміну від представників старших поколінь і вікових груп, знаходяться в стані формування і становлення. Сутністю молоді та проявом її головної соціальної

якості є міра досягнення нею соціальної суб'єктності, ступінь засвоєння суспільних відносин та інноваційної діяльності [53, с. 178].

Політика (від грец. *πολιτική* – діяльність самоуправління у полісі (місті-державі), а подалі – «мистецтво управління» державою і суспільством) – діяльність з вирішення питань життя суспільства чи певної його частини. Цілеспрямована діяльність, пов'язана з прийняттям відповідальних рішень у галузі взаємовідносин між різними суспільними групами, державами й народами, пов'язана із боротьбою за здобуття або утримання державної влади, як знаряддя регулювання і формування цих стосунків [55, с. 31]. Політика є управлінською діяльністю стратегічного рівня щодо внутрішніх та зовнішніх правових стосунків і взаємодій. Це такі інструменти і методи, як дипломатія, торгівля, міграційна політика, співпраця в глобальних проектах та міжнародна співпраця, наукові та освітні проекти, силова (військова) конкуренція та політичні, економічні та військові союзи тощо.

В широкому розумінні політика - визначена частина, програма або напрям такої діяльності, сукупність засобів (інструментів) та методів для реалізації певних стратегічних інтересів задля досягнення визначених (суб'єктом політичного процесу) цілей в певному соціальному середовищі. Політикою позначають процес прийняття рішень, а також поведінку в суспільно-державних установах. У демократичних суспільствах політику можна спостерігати у взаємодії між певними групами людей у корпоративних, академічних, релігійних інституціях з основою демократичної форми влади та певної політекономічної системи країни.

Держава – це є універсальна політична форма організації правління, що характеризується суверенною владою, політичним та публічним характером, реалізацією своїх повноважень на певній території через систему спеціально створених органів та організацій, за допомогою яких здійснюється політичне, економічне та ідеологічне управління суспільством та керівництво загальносуспільними правами.

Держава – формальний інститут, який є формою організації політичної спільноти під управлінням уряду; суб'єкт політики, ядро політичної системи.

У міжнародному праві існує поняття «суверенна держава» – геополітичної сутності, яка характеризується суверенітетом, незалежністю і самостійністю в зовнішніх і внутрішніх справах. Суверенна держава – особлива політико-територіальна організація, що має суверенітет спеціального апарату управління і примусу та здатна надавати своїм велінням загальнообов'язкового характеру.

Кожна суверенна держава має свою територію та кордони, які можуть розширюватися або звужуватися, проводить власну незалежну внутрішню і зовнішню політику на світовій політичній арені, має міжнародне визнання та державну символіку: герб, прапор і гімн. Поняття держава (як геополітична сутність) означає, що на певній території де-факто і де-юре встановлена влада даної держави, в повному обсязі ходить офіційна валюта держави, в державних установах використовується державна мова, а також на ній проживають громадяни держави. Суверенна держава в політико-географічному, військовому і економічному відношенні не може бути залежною. Держава, спираючись на волю нації, самостійно вирішує, до яких політико-географічних, військових і економічних союзів, груп, альянсів чи об'єднань вона прагне приєднатися.

Наступні поняття – «молодіжна політика», «державна молодіжна політика» є також ключовими для нашого дослідження. Вони утворюють своєрідний змістовний ланцюг, відображають явища, що стосуються взаємодії політичної системи суспільства чи її окремих інституцій з населенням країни або ж з окремими його групами. Ці складні процеси суспільного життя на практиці розгортаються через їхніх реальних носіїв, суб'єктів соціальної дії – окремих осіб, політичні організації, громадські рухи, державні органи тощо. Нерідко кожен із соціальних суб'єктів прагне надати процесам вигідну для

нього спрямованість, що суттєво відрізняється від намірів інших суб'єктів [38, с. 23].

Наведемо кілька визначень молодіжної політики. Серед інших заслуговує на увагу тлумачення В.К.Криворученка: «Молодіжна політика охоплює всі сфери життєдіяльності молоді, включає в себе всі питання, пов'язані з формуванням і вихованням молоді, охоплює всі процеси соціалізації, всю сукупність ідей щодо місця і ролі молоді в суспільстві та їхню реалізацію. Молодіжна політика є сукупністю дій всіх державних і громадських інституцій, проте кожний її суб'єкт, соціальна інституція здійснює її диференційовано відповідно до своїх потреб і можливостей з урахуванням місцевих умов». М.Ф.Головатий молодіжну політику у державі розглядає не взагалі, а з урахуванням того, що її суб'єктом є держава, державні органи (котрі практично реалізують цю політику), політичні партії, громадські організації та об'єднання, профспілки, соціальні інститути (освіти, культури), окремі громадяни і, обов'язково, самі молоді люди [16, с. 89-94].

Він зазначає, що під державною молодіжною політикою слід розуміти наявність у суспільстві чітко та об'єктивно визначених, законодавчо закріплених ідей стосовно місця й ролі молоді в поступальному розвитку суспільства, а також системи різноманітних заходів, що сприяють реалізації цих ідей. Мета державної молодіжної політики – створити необхідні соціально-економічні, політико-правові, організаційні умови і гарантії для соціального становлення, розвитку і вдосконалення як окремої молодої людини, так і всього молодого покоління [34, с. 56].

В. Барабаш, О. Шаповалов, А. Матвієнко трактують «молодіжну політику» як «цілісну молодіжну державну політику», проведення якої повинно охоплювати всі елементи – «від принципів формування і планування цілого комплексу соціально-економічних заходів в інтересах молоді та в інтересах всього суспільства до виділення правових, матеріальних, організаційних гарантій її здійснення на практиці». Згідно з точкою зору згаданих авторів, «державна молодіжна політика має бути спрямована на вирішення питань

виховання, освіти, праці, побуту, відпочинку, духовного та фізичного розвитку юнацтва, а також забезпечення прав і його законних інтересів, участі у державному, господарському і соціокультурному будівництві». Таке визначення надзвичайно широке і об'ємне, швидше нагадує розшифровку основних принципів і напрямів управлінської діяльності молоді [36, с. 64].

Узагальнюючи наведені визначення молодіжної політики, зазначимо, що при всіх розбіжностях у трактуванні поняття «молодіжна політика» більшість авторів – учених, спеціалістів-практиків – погоджуються з тим, що така політика є частиною загальної концепції оновлення та поступального розвитку сучасного українського суспільства. Вона є певною системою ідей, теоретичних положень стосовно місця, ролі та перспектив молоді в суспільстві, закріплених у законодавчих, нормативних актах, інших документах, а також діяльністю суб'єктів молодіжної політики щодо втілення цих теоретичних положень у реальність. Молодіжна політика здійснюється в українському суспільстві в усіх сферах життєдіяльності молоді як в її інтересах, так і в інтересах суб'єктів молодіжної політики [4, с. 36]. Суб'єктами її провадження є всі суспільні інституції, що взаємодіють безпосередньо чи опосередковано з молоддю, а також сама молодь.

Таким чином, на нашу думку, молодіжна політика - це комплексне явище, що є результатом практичної, науково-теоретичної, ідеологічної та іншої діяльності соціальних інституцій стосовно молоді. На думку М.П. Перепелиці, її можна розглядати як інтегральну функцію багатьох змінних: діяльності держави, партій, громадських, релігійних організацій тощо. Молодіжна політика включає багато елементів і має складну структуру. Однією з її складових є державна молодіжна політика [42, с. 9-10].

Визначення державної молодіжної політики, прийняте Декларацією «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» конкретизує мету діяльності держави стосовно молоді, є законодавчо закріпленим для використання в практичній роботі: «Державна молодіжна політика – це системна діяльність держави у відносинах з особистістю, молоддю,

молодіжним рухом, що здійснюється в законодавчій, виконавчій, судовій сферах і ставить за мету створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу як у власних інтересах, так і в інтересах України». Це визначення конкретизує мету діяльності держави стосовно молоді, є законодавче закріпленням для використання в практичній роботі, тому саме воно слугуватиме для нашого дослідження як методологічний орієнтир [36, с. 23-24].

Державна молодіжна політика реалізується на загальнонаціональному рівні. Центральні органи влади провадять її в окремих регіонах з урахуванням їхньої специфіки. Водночас, у межах кожного регіону вона здійснюється обласними, районними, міськими органами державної влади та органами самоврядування, як і в кожній місцевості на рівні району, міста, селища, села, у трудових колективах. Тобто регіональна державна молодіжна політика є результатом поєднання всіх цих складових. Тут доцільно зазначити, що діяльність держави щодо становлення та розвитку молоді разом з діяльністю інших суб'єктів, які беруть участь у соціалізації молоді, є ще більш багатоаспектною регіональною молодіжною політикою [16, с. 56].

Із вищевикладеного доходимо висновку, що, незважаючи на деяку подібність визначень молодіжної політики й державної молодіжної політики, вони позначають різні суспільні явища. Молодіжна політика – це діяльність усіх суспільних інституцій стосовно молоді, а державна молодіжна політика є її складовою і характеризує взаємовідносини держави й молоді. Але водночас необхідно мати на увазі, що держава є не єдиним суб'єктом державної молодіжної політики. У процесі функціонування політичної системи інтереси її складових тією чи іншою мірою збігаються з інтересами держави і в межах діяльності щодо забезпечення цих інтересів вони стають суб'єктами державної молодіжної політики. Ця політика реалізується на загальнонаціональному рівні. Центральні органи влади провадять її в окремих регіонах з урахуванням їхньої специфіки.

Отже, регіональна державна молодіжна політика – це системна діяльність на місцях органів державної влади та державного управління, інших суб'єктів молодіжної політики щодо реалізації державної молодіжної політики з урахуванням особливостей регіону.

Державна молодіжна політика – це системна діяльність держави у відносинах з особистістю, молоддю, молодіжним рухом, що здійснюється в законодавчій, виконавчій, судовій сферах і ставить за мету створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу як у власних інтересах, так і в інтересах України [30, с. 41-48].

Державна молодіжна політика поширюється на громадян України віком від 14 до 35 років незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової і національної належності, статі, освіти, мови, ставлення до релігії, роду і характеру занять і здійснюється через органи державної виконавчої влади, установи, соціальні інститути та об'єднання молодих громадян [36, с. 23-24].

Державна молодіжна політика в Україні щодо освіти, соціально-політичної, економічної галузей, розвитку духовного, культурного, фізичного потенціалу молоді та функціонування молодіжних організацій визначається законодавством України.

На закінчення зазначимо, що для нашого дослідження оптимальними будуть такі визначення: молодіжна політика – це діяльність держави, направлена на формування соціальної та суспільно-політичної суб'єктності молодої людини. Об'єктивно необхідним у перехідний період змістом молодіжної політики є створення державою умов для розвитку молодіжних ініціатив та інтеграції молоді в суспільне життя.

1.3. Принципи та методи дослідження формування та реалізації молодіжної політики в Запорізькому регіоні

Відповідальним етапом дослідницького процесу є визначення методологічних основ наукового пошуку та вибір методів його проведення, що потім перетворюються у конкретні методики, адекватній меті і завданням дослідження.

В методах дослідження свого дієвого, інструментального вираження набувають методологічні принципи. Особливість методологічних принципів полягає у визначенні вихідних позицій наукового пізнання, яке є загальним для всіх галузей науки, і одночасно – теорією наукового пізнання у конкретній галузі науки.

1. Принцип об'єктивності – орієнтує дослідника на отримання інформації, яка характеризує вивчений об'єкт (його властивості, особливості, структуру тощо), без урахування побажань суб'єкта, який досліджує тему, його світоглядних, політичних, моральних та інших позицій.

2. Принцип розвитку, або діалектичний принцип – розглядає будь – яке явище соціального життя, той чи інший процес у розвитку з точки зору основних законів діалектики. Цей принцип представляє собою складну сукупність таких простих принципів як: принцип єдності історичного та логічного, принцип шляху від абстрактного до конкретного, від явища до сутності, від простого до складного, принцип критеріальності практики тощо.

3. Принцип матеріалізму, згідно з яким за вчинками, діями, цінностями людей стоять соціально – економічні процеси, матеріальні явища життя суспільства. Однак існує небезпека абсолютизація цього принципу, його вульгаризація, коли будь – яке суспільне явище пояснюється виключно з позиції матеріальних факторів, а іноді виключно виробничо – економічними характеристиками соціуму.

4. Принцип системності – передбачає уявлення будь – якого досліджуемого об'єкту як системи, яка характеризується: а) елементним складом (набір елементів); б) структурою як формою взаємозв'язку елементів;

в) функціями елементів і цілого; г) єдністю внутрішніх та зовнішніх серед системи; д) законами розвитку системи та її складових.

5. Принцип творчого осягнення сутності. У вдосконаленому вигляді він буде мати не лише парадигму системності, але і методологію синергізму.

6. Принцип науковості – вимагає відображення у змісті освіти новітніх, науково – достовірних знань та знайомлення і оволодіння науково – дослідницькою роботою.

7. Принцип зв'язку теорії та практики передбачає використання прикладів, завдань пов'язаних із реальними проблемами, доведення актуальності теми, проблеми, яка досліджується.

8. Принцип доступності у поєднанні із високим рівнем складності.

9. Принцип самостійності і активності в дослідженні проблеми і прийнятті рішень при вирішенні її основних задач.

10. Принцип врахування національних традицій, звертання до національних звичаїв в культурі.

11. Принцип інтуїтивного прийняття рішень – орієнтація на який можлива завдяки накопиченому досвіду і знанням в конкретній галузі знань, а також при загальній освітній компетенції.

12. Принцип «здорового глузду» – базується на логічних судженнях, послідовних доказах, які спираються на практичний досвід.

13. Принцип історизму – врахування закономірностей розвитку того чи іншого об'єкта, предмету, процесу, явища дослідження, основних підходів до його вивчення [62, с. 256-264].

Існує багато принципів наукового дослідження. Але саме принцип об'єктивності принцип розвитку, або діалектичний принцип, додатковості, системності, історизму, творчого осягнення сутності, науковості, зв'язку теорії та практики, доступності, самостійності і активності в дослідженні проблеми і прийнятті рішень, принцип врахування національних традицій, принцип інтуїтивного прийняття рішень, принцип «здорового глузду», в аспекті нашого

дослідження максимально сприятимуть забезпеченню дослідження науковістю, об'єктивністю, логічністю висновків і практичністю рекомендацій.

В аспекті нашого дослідження, методологію (від грец. – теорія методів) будемо розглядати як теорію наукового пізнання в конкретних наукових дисциплінах, «частину гносеології» (В. Штофф), сукупність способів дослідження, яка займається теоретичними проблемами шляхів і засобів наукового пізнання та закономірностей наукового дослідження як творчого процесу [27, с. 67-69].

Таким чином, методикою ми будемо вважати сукупність засобів, умов, і пов'язаних у систему логікою процесу досягнення потрібного і результату. Методика включає стратегію отримання нового педагогічного знання, її окремих кроків і в цілому визначає програму дослідження, його конкретні завдання.

Метод (від грец. – шлях) – система прийомів, що застосовується для досягнення мети і завдання дослідження, схема, якою керується дослідник у ході організації наукової роботи на її окремих етапах; загальна модель дослідницьких процедур і способів їх реалізації в інтелектуальних та практичних операціях дослідника [19, с. 76].

Системне використання методів потребує їх певної класифікації. У науковій літературі, як правило, вирізняють загальнонаукові та конкретнонаукові методи дослідження. До загальнонаукових відносять:

а) загальнотеоретичні – абстракція, конкретизація, аналіз, синтез, порівняння, протиставлення, індукція, дедукція; б) соціологічні – анкетування, інтерв'ювання, експертні опитування, рейтинг тощо; в) соціально-психологічні – соціометрія, тестування, тренінг тощо; г) математичні – ранжування, шкалування, індексування, кореляція, статистичні методи тощо.

До конкретно наукових відносяться: а) теоретичні – аналіз літератури, архівних джерел, документацій, продуктів діяльності учнів, аналіз поняттєво – термінологічної системи, побудова гіпотез, побудова уявного експерименту, прогнозування, моделювання тощо; б) емпіричні – спостереження, бесіда,

консиліум, експедиція тощо. Загальнонаукові та конкретно наукові методи є обов'язковим атрибутом кожного дослідження. Ми, сконцентруємо увагу на методах, без використання яких неможливо буде провести об'єктивне, науково обґрунтоване дослідження і розробити раціональні шляхи оптимізації нашої проблематики [5, с. 34-36].

Соціологічне дослідження в широкому розумінні – специфічний вид систематичної пізнавальної діяльності, спрямований на дослідження соціальних об'єктів, відносин і процесів з метою отримання нової інформації і виявлення закономірностей суспільного життя на основі теорій, методів та процедур.

Соціальне дослідження в більш вузькому значенні представляє собою систему логічно послідовних методологічних, організаційно – технічних процедур, підпорядкованих єдиній меті: отримати точні та об'єктивні данні про соціальний об'єкт, явище, процес, які вивчаються [48, с. 29].

Кожне соціологічне дослідження складається з чотирьох етапів:

1. складання програми і плану, визначення засобів і строків проведення дослідження, вибір засобів обробки соціологічної інформації;
2. пошук первинної інформації;
3. підготовка до обробки та обробка отриманої інформації;
4. підготовка звіту, рекомендацій та листа пропозицій.

Одним із методів соціологічного дослідження, який ми використовуємо в дослідженні є метод аналізу документів.

З метою збереження об'єктивності наукового пошуку та його результатів будемо використовувати метод аналізу документів, або документальний метод – один із основних методів збору даних в будь – якому дослідженні, який припускає використання зафіксованої в рукописному, або печатному вигляді, на кіноплівці та інших носіях інформації. Вивчення документів дає досліднику можливість побачити багато важливих сторін соціального життя. Під документом розуміють джерело, або предмет, який включає в себе інформацію про факти і явища суспільного життя.

Для того, щоб побудувати деякі висновки та рекомендації щодо обраної теми необхідно звернути увагу не стільки на вивчення того, що є, що склалося та існує, скільки побудувати, створити щось інше, майбутнє, перспективне. Наше дослідження передбачає розробку механізму формування загальної системи цінностей на факультеті соціології та управління. Це є компетенцією проектно – програмного методу.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять фундаментальні положення вітчизняних і зарубіжних філософських, політологічних, соціологічних концепцій про закономірності й особливості процесу соціалізації людини, зокрема лідерських якостей молоді, ролі та місця молодіжної політики в державі.

В нашому дослідженні ми розглядаємо формування та реалізацію молодіжної політики. Вивчення формування молодіжної політики передбачає знання їх основних характеристик і закономірностей функціонування. Тому, бачимо доцільним розглянути системний підхід.

Системний метод – це напрямок методології спеціально наукового пізнання і соціальної практики, в основі якого лежить дослідження об'єктів як систем; методологія розв'язання великих комплексних проблем в сфері управління. Загальна теорія систем і системний аналіз становлять собою особливі форми вияву того підходу до дослідження, який можна назвати «системним». По суті, системний підхід виступає конкретизацією і розвитком принципів діалектики. Система – це множина елементів, яка розглядається як цілісна єдність. Однією з суттєвих характеристик системи є становлення. Воно становить етап у розвитку системи, в процесі якого вона перетворюється на розвинену систему. Становлення є єдність «буття і нічого», але це не проста єдність, а певний рух. Воно є суперечлива єдність процесів диференціації та інтеграції. Навіть при сприятливих зовнішніх умовах, внутрішні протиріччя в системі виводять її зі стану рівноваги, і, таким чином, система неминуче вступає в період перетворення – неминучий етап в розвитку системи. Вона вступає в нього в силу наростаючих протиріч між новим і старим, між

функціями елементів, які постійно змінюються і характером зв'язку між ними. Щоб отримати повне і правильне уявлення про систему необхідно проводити дослідження в предметному, функціональному та історичному аспектах. Метою предметного аналізу є відповідь на питання про склад системи і зв'язок між компонентами її структури. В основі предметного дослідження лежать головні властивості системи – цілісність і ділімість. Функціональний аспект являє собою аналіз динаміки тих зв'язків, які були виявлені та ідентифіковані на етапі предметного аналізу [62, с. 261-264].

Завдяки використанню принципів системного підходу і системного аналізу, з'являються нові відкриття і винаходи, які не рідко спираються вже набутий досвід суміжних областей науки.

Одним із принципів системного дослідження соціальних явищ і процесів, як структурно розкладеної цілісності, в якій кожен елемент структури має важливе і необхідне структурне призначення є структурно – функціональний метод. Його використання в нашому дослідженні

Порівняльно – історичний метод – це науковий метод за допомогою якого шляхом порівняння виявляється загальне та особливе в явищах, процесах, досягається пізнання різних ступенів розвитку одного і того ж явища, або двох різних співіснуючих явищ. Цей метод є різновидом історичного методу. Порівняльно – історичний метод дозволяє виявити та зіставити рівні в розвитку об'єкту, який вивчається, визначити тенденції розвитку. За допомогою цього методу, ми маємо можливість порівнювати підходи різних вчених, епох, країн, щодо визначення понять дослідження, спостерігати за динамікою розвитку на всіх етапах їх становлення. Можна також вилучити різноманітні форми порівняльно – історичного методу:

1. порівняльно – зіставляючий метод, який виявляє природу різнорідних об'єктів;

2. порівняння історико – типологічне, яке пояснює схожість не пов'язаних за своїм походженням явищ однаковими умовами генезису і розвитку;

3. історико – генетичне порівняння, при якому схожість явищ пояснюється як результат їх рідства за походженням;

4. порівняння, при якому фіксується взаємовплив різних явищ.

У нашому дослідженні здійснимо аналіз практичної діяльності органів управління молодіжною політикою на місцях, інших її суб'єктів, подані узагальнення реального становища та соціальних проблем молоді [27, с. 56-63].

До групи загальнонаукових методів належать історичний, логічний і метод класифікації.

Історичний метод, який використовується представниками різних наук, розглядає явища з погляду їх виникнення й розвитку у зв'язку з конкретними умовами існування. Саме так розглядалася ювенальна нормативно-правова база, органи управління у сфері молодіжної політики, молодіжної структури, форми підтримки молодих громадян.

Логічний метод надав можливість простежити послідовність і закономірність певних подій 1991-2004 рр., які визначили хід формування механізму молодіжної політики.

Метод класифікації став тим інструментом, який допоміг здійснити розподіл різних видів письмових джерел за наявними ознаками, суб'єктів та об'єктів молодіжної політики, запроваджених у Запорізькому регіоні форм підтримки молоді (кредитів, стипендій, грантів, премій тощо).

Важливого значення у дослідженні є застосування міждисциплінарного методу – системно-структурного [62, с. 156-184]. Системно-структурний метод забезпечив можливість отримати всебічну інформацію про джерельну базу історії формування молодіжної політики в Запорізькому регіоні, виявити окремі напрями, форми й методи підтримки молоді тощо. Молодіжна робота органів влади також є певною системою, в якій існують структурні компоненти (створення органів управління, установ, прийняття регламентуючих документів, розробка та реалізація комплексних програм та цільових заходів тощо).

Отже, вивчення формування та реалізації молодіжної політики стало можливим завдяки тому, що в її основу були покладені загальновизнані наукові принципи, які допомогли розглянути всі події та явища в її розвитку. Використання в роботі історичних та міждисциплінарних методів дозволило системно опрацювати джерельну базу, виявити ключові моменти в історії формування ювенальної політики, дослідити розвиток їх окремих складових, з'ясувати роль учасників цього процесу.

РОЗДІЛ 2

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В ЗАПОРІЗЬКОМУ РЕГІОНІ

2.1 Сутність та зміст молодіжної політики

Встановивши основні методологічні аспекти дослідження змісту основних понять молодіжної політики спробуємо розкрити сутність та зміст, становлення та розвиток молодіжної політики.

Державна молодіжна політика взагалі і регіональна державна молодіжна політика зокрема – складні, багатогранні явища, що мають чітко визначену мету, завдання, напрями і механізми реалізації. Це відбивається на їхній структурі усвідомлення якої дає важливе методологічне підґрунтя для удосконалення і розвитку політики стосовно молоді.

Нормативно-правове обґрунтування діяльності державної молодіжної політики:

– Конституція України, Декларація «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні», Закони України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», «Про державну службу», «Про місцеве самоврядування в Україні».

– Указ Президента України від 29.03.2001 № 221/2001 «Про додаткові заходи щодо реалізації державної молодіжної політики».

– Указ Президента України від 8.02.2001 № 78/2001 «Про програму роботи з обдарованою молоддю».

– Указ Президента України від 6.10.1999 № 1284/99 «Про першочергові заходи щодо реалізації державної молодіжної політики та підтримки молодіжних громадських організацій».

– Указ Президента України від 28.01.2000 №113/2000 «Про додаткові заходи щодо запобігання дитячій бездоглядності».

– Постанова Кабінету Міністрів України від 18.06.1999 № 1059 «Про стан реалізації державної молодіжної політики».

– Постанова Кабінету Міністрів України від 15.09.2000 № 1697 «Про затвердження Національної програми патріотичного виховання населення, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства».

– Постанова Кабінету Міністрів України від 13.06.2000 № 951 «Про Премію Кабінету Міністрів України за внесок молоді у розбудову держави».

– Постанова Кабінету Міністрів України від 28.01.2009 № 41 «Про Загальнодержавну цільову соціальну програму «Молодь України» на 2009-2015 роки».

– Наказ Державного Комітету молодіжної політики, спорту і туризму України від 01.11.2000 № 2111 «Про затвердження Положення про порядок реалізації програм та проведення заходів з питань дітей, молоді, жінок та сім'ї».

Діяльність органів державної влади та управління у сфері молодіжної політики, яка здійснюється як на загальнодержавному рівні, так і на регіональних відповідно до основних сфер життєдіяльності молоді, групується за такими основними секторами [52, с. 118]:

- діяльність щодо здобуття молоддю освіти;
- сприяння здоров'ю та впровадженню здорового способу життя молоді;
- реалізація економічних інтересів юнаків та дівчат;
- реалізація духовних інтересів молоді;
- забезпечення культурних потреб та змістовного дозвілля;
- сприяння участі молодих людей у громадській та політичній діяльності.

У кожному з цих секторів регіональна молодіжна політика в адміністративно-територіальних утвореннях всіх рівнів, у територіальних громадах, трудових колективах держава здійснює діяльність за трьома загальними напрямками [41, с. 30]:

- створення умов і гарантій для соціального становлення і розвитку молоді у відповідній сфері її життєдіяльності;

- виховання молодого покоління;
- забезпечення механізмів реалізації державної молодіжної політики.

Тобто у кожному секторі суб'єктами молодіжної політики створюються необхідні механізми (законодавчі, організаційні, фінансові тощо), дія яких спрямована на сприяння соціальному становленню і розвитку молоді та на узгодження її інтересів з інтересами суспільства. Вказані напрями конкретизуються відповідно до конкретних секторів молодіжної політики з урахуванням специфіки регіонів. До зусиль центральних відомств, що докладаються для здійснення державної молодіжної політики, в кожному з секторів на місцях, на всіх рівнях адміністративно-територіального устрою додаються зусилля місцевих органів державної влади та управління, що посилює ефективність провадження державної молодіжної політики.

Набуття Україною незалежності, становлення громадянського суспільства створили передумови для розвитку вільної, духовно розвиненої особистості, здатної засвоїти кращі надбання світової та національної духовної спадщини, загальнолюдські цінності.

Проблема участі молоді в культурному житті через контакти з засобами масової інформації, відвідування закладів культури і аматорство щільно пов'язана з розв'язанням більш загальної проблеми культурного зростання.

Духовні питання, проблеми патріотизму, національної культури і мистецтва, в ієрархії найважливіших для молоді проблем посідають, на жаль, не перше місце і суттєво поступаються питанням заробітку грошей, одягу, зовнішності та моди, сімейним та побутовим проблемам.

Отже, важливим є визначення та формування рівня культурних потреб молоді, яка фіксує ступінь залучення молодих громадян до культурного життя, зацікавленості в опануванні культурними цінностями та духовною спадщиною народу, динаміку та тенденції змін культурних запитів.

Для практичного здійснення підтримки соціального становлення та розвитку молоді держава має створювати систему соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої

влади створює Український державний центр соціальних служб для молоді, який належить до сфери його управління. Міські, районні у містах центри можуть створюватися за рішенням органів місцевого самоврядування. Типове положення про соціальні служби для молоді затверджується Кабінетом Міністрів України.

Держава має давати працездатній молоді рівне з іншими громадянами право на працю. Особливості праці неповнолітніх встановлюються законодавством. Держава забезпечує працездатній молоді надання першого робочого місця на строк не менше двох років після закінчення або припинення навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладах, завершення професійної підготовки і перепідготовки, а також після звільнення зі строкової військової або альтернативної (невійськової) служби. Дворічний строк першого робочого місця обчислюється з урахуванням часу роботи молодого громадянина до призову на строкову військову або альтернативну (невійськову) службу. Молоді громадяни, які звернулися до державної служби зайнятості в пошуках роботи, одержують безплатну інформацію та професійну консультацію з метою вибору виду діяльності, професії, місця роботи, а також, у разі необхідності, проходять професійну підготовку і перепідготовку. Держава сприяє створенню молодіжних центрів праці, а також молодіжних громадських організацій (агентства, біржі, бюро та інші) для забезпечення працевлаштування молоді, реалізації програм професійного навчання молоді та вдосконалення її професійної майстерності. Типове положення про молодіжні центри праці затверджується Кабінетом Міністрів України. Діяльність молодіжних центрів праці може фінансуватися за рахунок коштів державного фонду сприяння зайнятості населення, передбачених на ці цілі. Квота робочих місць для працевлаштування молоді визначається місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування в межах, встановлених Законом України «Про зайнятість населення». У разі відмови в прийомі на роботу молодих громадян у межах встановленої квоти з підприємств, установ та організацій має стягуватися

штраф у п'ятдесятикратному розмірі неоподаткованого мінімуму доходів громадян за кожен таку відмову. Ці кошти спрямовуються в державний фонд сприяння зайнятості населення і використовуються виключно на фінансування витрат на створення додаткових робочих місць для молоді, її професійну підготовку та перепідготовку. Державна служба зайнятості разом з органами виконавчої влади, соціальними службами для молоді має надавати учням, студентам та аспірантам денної форми навчання допомогу в працевлаштуванні у поза навчальний час. Держава має забезпечувати умови для вторинної зайнятості молоді. Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування відповідно до законодавства можуть встановлювати додаткові пільги щодо прибуткового податку з громадян студентам та учням, що працюють у складі студентських та учнівських трудових загонів на сільськогосподарських роботах чи на інших видах робіт, на підприємствах державної або комунальної форми власності. Молодіжні центри праці, що діють відповідно до Типового положення, а також громадські молодіжні організації (агентства, біржі, бюро та інші) за наявності в них відповідного дозволу, виданого державною службою зайнятості, сприяють працевлаштуванню молоді, у тому числі учнів, студентів, аспірантів у поза навчальний час, надають послуги, пов'язані з профорієнтацією та підготовкою до роботи за новою професією. Державна служба зайнятості надає місцевим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування, молодіжним центрам праці, соціальним службам для сім'ї, дітей та молоді інформацію про наявність вільних робочих місць (вакантних посад). Держава гарантує надання роботи за фахом на період не менше трьох років молодим спеціалістам – випускникам державних професійно-технічних та вищих навчальних закладів, потреба в яких була визначена державним замовленням [42, с. 67].

Важливе місце займає підтримка підприємницької ініціативи та діяльності молоді нашого краю. Держава має підтримувати і сприяти розвитку підприємницької ініціативи та діяльності молоді. Держава має сприяти створенню молодіжних бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів для

реалізації програми підготовки молоді до підприємницької діяльності, надання інформаційних та консультативних послуг. З цією метою розробляється та реалізується система заходів підтримки підприємництва молоді, включаючи довгострокове пільгове кредитування, забезпечення виробничими приміщеннями, страхування комерційного ризику тощо. Органи місцевого самоврядування можуть встановлювати за рахунок коштів, що надходять до місцевого бюджету, пільгову плату за реєстрацію підприємств, створених молодими громадянами та молодіжними громадськими організаціями.

Також важливе місце займає сприяння підвищенню рівня життя молоді. Держава, враховуючи вартість прожиткового мінімуму та виходячи з реальних можливостей бюджету, підвищує розміри допомоги сім'ям на неповнолітніх дітей, стипендій та інших видів матеріального забезпечення молоді, яка отримує професійно-технічну, вищу освіту у відповідних навчальних закладах. Для сприяння пріоритетним напрямкам розвитку суспільства та з метою заохочення молоді до активної роботи у відповідних галузях держава встановлює заохочувальні стипендії. Матеріальне забезпечення, включаючи стипендії учнівської та студентської молоді, яка перебуває на повному державному забезпеченні, встановлюється на рівні прожиткового мінімуму. Порядок виплати надбавок до стипендій за успіхи в навчанні, а також підвищених стипендій для окремих категорій молоді встановлюється Кабінетом Міністрів України. Для учнів і студентів денної форми навчання загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладів державою гарантуються протягом року пільги на проїзд по території України залізничним, водним, автомобільним, міським (крім таксі) транспортом. Відповідні кошти передбачаються у Державному бюджеті України окремим рядком. Порядок надання зазначених пільг визначається Кабінетом Міністрів України. Органи місцевого самоврядування відповідно до законодавства можуть встановлювати порядок надання пільг на проїзд учнів і студентів у місцевому пасажирському транспорті і передбачати відповідні видатки з місцевих бюджетів [40, с. 29-30].

Також актуальним є питання, що стосується житлових умов молоді. Держава має забезпечувати молодим громадянам рівне з іншими громадянами право на житло, сприяє молодіжному житловому будівництву, створенню молодіжних житлових комплексів тощо. При відведенні земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва органи місцевого самоврядування затверджують квоти ділянок, які надаються молодим сім'ям під будівництво житла. Органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування разом з підприємствами, установами та організаціями розробляють та реалізують програми створення сприятливих житлово-побутових умов для молоді, яка проживає в гуртожитках. Молоді сім'ї та молоді громадяни можуть одержувати за рахунок бюджетних коштів пільгові довгострокові державні кредити на будівництво і придбання жилих будинків і квартир, на оплату вступних пайових внесків при вступі до молодіжних житлових комплексів, житлово-будівельних кооперативів, а також на обзаведення домашнім господарством. Молодь, яка переселяється в трудонедостатні сільські населені пункти на постійне місце проживання, а також місцева молодь, зайнята в сільському господарстві, переробних, обслуговуючих галузях агропромислового комплексу, соціальній сфері цих населених пунктів, забезпечується житлом і господарськими будівлями за рахунок Державного бюджету України. Молоді сім'ї, які не мають дітей, сплачують кредит з відсотковою ставкою у розмірі три відсотки річних від суми заборгованості по кредиту. Молоді сім'ї, які мають одну дитину, звільняються від сплати відсотків за користування кредитом; молодим сім'ям, які мають двох дітей, за рахунок бюджетних коштів, крім того, погашається 25 відсотків суми зобов'язань по кредиту, а молодим сім'ям, які мають трьох і більше дітей, – 50 відсотків суми зобов'язань по кредиту. Молодь, яка постійно проживає у сільських населених пунктах і працює у сільськогосподарському виробництві, переробній та обслуговуючих галузях агропромислового комплексу, що функціонують у сільській місцевості, соціальній сфері села та органах місцевого самоврядування на селі, користується також пільгами, передбаченими Законом України «Про

пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві». Порядок надання пільгових довгострокових кредитів молодим сім'ям та їх пільгового погашення встановлюється Кабінетом Міністрів України. При народженні дітей у молодій сім'ї, яка отримала кредит, цій сім'ї може бути надано допомогу для погашення кредиту за рахунок коштів, що залишаються у розпорядженні підприємств, де працює молоде подружжя (мати або батько) [38, с. 43].

У соціальному розвитку вкрай важливе місце посідає і розвиток освіти, культурного розвитку молоді. Держава має гарантувати молодим громадянам рівне з іншими громадянами право на освіту, культурний розвиток, дозвілля і відпочинок. Порядок реалізації права молоді на освіту, державні гарантії її здобуття, визначення прав та обов'язків учасників навчально-виховного процесу регулюються законодавством про освіту. Молоді громадяни можуть одержувати за рахунок коштів державного чи місцевих бюджетів пільгові довгострокові кредити для здобуття освіти у вищих навчальних закладах за різними формами навчання, незалежно від форм власності, що діють на території України. Зазначені кошти передбачаються у відповідних бюджетах окремим рядком. Порядок надання зазначених кредитів визначає Кабінет Міністрів України. Органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування можуть встановлювати разом із заінтересованими міністерствами, науковими товариствами та творчими спілками, молодіжними фондами спеціальні стипендії для найобдарованіших студентів вищих навчальних закладів і передбачати виділення коштів на їх стажування у провідних вітчизняних наукових установах і за кордоном. Органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування разом із підприємствами, організаціями, науковими установами, вищими навчальними закладами, об'єднаннями громадян можуть створювати навчально-виховні заклади, які сприяють поглибленню знань, задоволенню творчих інтересів, розвитку здібностей, організації змістовного дозвілля та відпочинку молоді, а також заклади, що забезпечують пошук, підтримку та розвиток талановитої молоді у різних сферах життя. Учні,

студенти, неповнолітні мають право на безплатне та пільгове користування об'єктами культури. Порядок надання цих пільг визначається органами місцевого самоврядування. Держава сприяє розвиткові молодіжного туризму, молодіжним міжнародним обмінам. Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування можуть встановлювати для молодіжних та дитячих туристичних груп пільги у користуванні транспортними, готельними, культурними та іншими послугами. Порядок надання зазначених пільг та джерела фінансування встановлюються Кабінетом Міністрів України, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування [34, с. 27].

Соціальний розвиток посідає і охорона здоров'я, фізичний розвиток молоді. Держава забезпечує молодим громадянам рівне з іншими громадянами право на охорону здоров'я, заняття фізичною культурою і спортом. Органи охорони здоров'я забезпечують розвиток мережі закладів охорони здоров'я наркологічного профілю, які надають молоді необхідну безоплатну допомогу, розробляють і реалізують програми та заходи щодо профілактики серед молоді соціально небезпечних захворювань, а також популяризації та утвердження здорового способу життя. Підприємства, установи та організації можуть за клопотанням молодих громадян або їх представників повністю або частково оплачувати надання медичної допомоги в найскладніших випадках у платних лікувальних закладах країни або за кордоном [35, с. 43]. Органи виконавчої влади розробляють і рекомендують, а загальноосвітні, професійно-технічні та вищі навчальні заклади включають до своїх програм курс фізичної культури, а також організують секції для занять окремими видами спорту. Держава запроваджує систему пільг і заохочень для підприємств, що спрямовують частину свого прибутку на розвиток фізичної культури і спорту, будівництво об'єктів фізкультури і спорту, організацію відпочинку, проведення рекреаційних заходів. Учні, студенти, неповнолітні мають право на безплатне та пільгове користування об'єктами фізкультури і спорту. Порядок надання цих

пільг, компенсації різниці вартості послуг і квитків визначається органами місцевого самоврядування.

Таким чином, для кожної людини, у тому числі й молоді, економічні, соціально-політичні, правові та інші умови життєдіяльності найвідчутнішими стають через взаємодію із своїм безпосереднім оточенням, що, зазвичай, відповідає місцю проживання, регіональному рівню. Молодіжна політика взагалі і регіональна державна молодіжна політика зокрема, віддзеркалюючи в основному становище молоді, є засобом створення необхідних для її соціального становлення й розвитку умов і гарантій, тобто може розглядатися як механізм, за допомогою якого держава вступає у взаємовідносини з молоддю, сприяє її соціалізації. Молодіжна політика є певною системою ідей, теоретичних положень стосовно місця, ролі та перспектив молоді в суспільстві, закріплених у законодавчих, нормативних актах, інших документах, а також діяльністю суб'єктів молодіжної політики щодо втілення цих теоретичних положень у реальність. Молодіжна політика здійснюється в суспільстві у всіх сферах життєдіяльності молоді як в її інтересах, так і в інтересах суб'єктів молодіжної політики. Суб'єктами її провадження є всі суспільні інституції, що взаємодіють безпосередньо чи опосередковано з молоддю, а також сама молодь.

Отже, сутність і зміст молодіжної політики полягає в тому, що виробленні ефективної молодіжної політики важливу роль відіграє з'ясування суті та змісту процесів життєвого самовизначення молоді людини. Ці процеси поділяються на соціальне, політичне, професійне та економічне самовизначення, де сновною метою реалізації молодіжної політики повинно стати: створення умов для самореалізації кожної молоді людини та розвиток ініціатив молоді на принципах: відкритості, системності та комплексності, особливо, що стосується поглиблення соціальної політики та підвищення якості життя.

2.2. Механізм формування та реалізації молодіжної політики в Запорізькому регіоні

Мета молодіжної політики – створення сприятливих соціальних, економічних, фінансових та організаційних передумов для життєвого самовизначення і самореалізації, а саме формування та удосконалення лідерських якостей у молоді, постійне залучення молоді до різноматних програм, надання мовливості постійно самовдосконалюватися, безпосередньо розв’язання їх нагальних проблем [25, с. 45-46].

Пріоритетними напрямками роботи з реалізації молодіжної політики в регіоні є:

- Сприяння творчому та інтелектуальному розвитку дітей та молоді, підтримка творчої та обдарованої молоді.
- Сприяння організації тимчасової зайнятості та підтримка підприємницьких ініціатив молоді.
- Пропаганда здорового способу життя, профілактика негативних явищ у молодіжному середовищі.
- Попередження насильства в сім’ї, торгівлі людьми, підвищення статусу жінок в Україні та підтримка гендерних ініціатив.
- Підготовка молоді до сімейного життя, сприяння національно-патріотичному вихованню молоді.
- Розвиток громадської активності молоді, забезпечення постійної співпраці органів місцевого самоврядування з молодіжними, дитячими та студентськими громадськими організаціями, залучення молоді до служби в органах місцевого самоврядування.
- Організація дозвілля та оздоровлення дітей та молоді.
- Підтримка міжрегіональних та міжнародних молодіжних контактів.

На прикладі Запорізького регіону ми розглянемо як формується молодіжна політика.

У м. Запоріжжі 5 окремих міських та 6 районних структурних підрозділів, які займаються реалізацією державної молодіжної, 5 – фізичною культурою та

спортом, 20 – підрозділів, які об'єднують ці функції; 25 – самостійні служби у справах дітей, 26 – центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та 10 – сільських філій.

Однією зі складових реалізації молодіжної політики є цілеспрямоване використання індивідів, які не тільки самі є соціально-активними членами будь-якої спільноти, а й спроможні активізувати внутрішній потенціал інших, акумулювати енергію індивідів для виконання спільної діяльності заради досягнення спільної мети, – лідерів.

Однією з умов професійного становлення і соціального самовизначення являється активна участь молоді (студентів) в діяльності різних студентських об'єднань, побудованих на принципах самоврядування.

У вищих навчальних закладах активно працює студентське самоврядування. Студентське самоврядування – це така форма управління, яка передбачає активну участь студентів в підготовці і реалізації рішень, що стосуються життєдіяльності учбового закладу, як в цілому, так і його підрозділів, включення студентів в різні види соціально значимої діяльності, прояв ініціативи студентства.

Участь в органах студентського самоврядування дає молодій людині можливість розкрити свій потенціал, реалізувати свої здібності, навчає приймати рішення і аналізувати результати, сприяє соціальному, етичному і творчому зростанню особи. Таким чином, беручи участь в роботі органів студентського самоврядування, молода людина отримує нові знання і можливості проявити ініціативу і лідерські якості.

Власне, у більшості країнах-учасницях Болонського процесу студентське самоврядування визнається повноправним конструктивним партнером в управлінні вищими навчальними закладами, формуванні та реалізації молодіжної політики на місцевому та державному рівнях. А молодіжна політика, наскільки це відомо, – це молодіжні рухи та відповідні організації [53, с. 31-32]. Молодіжні організації, в свою чергу, дозволяють адекватно відрегулювати відносини молоді з державою, її структурами. Вважається, що

саме молодіжні організації є інструментом найбільш ефективної соціалізації молодого покоління.

Варто підкреслити, що будь-який молодіжний рух є засобом, який допомагає об'єднатися різним особистостям в межах одного покоління, та надає змогу репрезентувати його інтереси перед суспільством. Тобто, бачимо, що молодіжний рух – це, в принципі, часточка суспільства, але така, що пропонує останньому нові ідеї, прагнення, цінності, погляди на життя і т.п. Також, з політичної точки зору, слід зауважити, що молодіжний рух може сприйматися й як одна з найбільш динамічних і мінливих форм соціальної активності молоді та способів вираження її соціально-політичних і громадських інтересів. Тобто це певний механізм, який надає молоді можливість брати участь у суспільних процесах за допомогою колективних форм прояву її самодіяльності. Зазвичай, така самодіяльність реалізується через молодіжні громадські об'єднання.

Ще один важливий, безпосередній зв'язок студентського самоврядування з реалізацією політики полягає в тому, що саме студентський рух є тим фактором розвитку і модернізації суспільства, який виявляє потенційних лідерів, дає можливість виробити у них навички управлінської та організаторської роботи з колективом, та, що найголовніше серед цього, формує майбутню еліту нації, що надалі буде продовжувати формування та підтримку самого суспільства [2, с. 67]. Ще один позитивний момент, це те, що студентське самоврядування через можливість отримання організаторських вмінь протягом роботи, привчає молодого громадянина держави відповідально ставитися та виконувати свої обов'язки та покладені на нього завдання.

В Запорізькому регіоні молодіжна політика спрямована та працює у багатьох напрямках, для того щоб кожен ініціативний студент мав змогу спробувати себе у різних сферах діяльності. Таким чином згодом вирішити за яким напрямком краще може реалізувати себе у подальшому професіональному житті.

У напрямку забезпечення розвитку лідерських якостей студентської молоді здійснюється робота за програмою «Школа вожатської майстерності», спрямована на підготовку педагогічних кадрів для роботи в дитячих оздоровчих центрах у літній період у якості вожатих та вихователів. У 2018 році було підготовлено до роботи в дитячих оздоровчих центрах та працевлаштовано 624 студенти (Запорізький педагогічний коледж, ЗНТУ, ЗНУ, МДПУ, БДПУ, ІІ ЗНУ). За допомогою такої програми студенти навчаються як необхідно працювати у колективі, які якості потрібні для, того щоб зацікавити молодше покоління, знайти спільно точки розмови та інше. Налагоджена тісна співпраця з приватними підприємствами, рекламними агенціями, кафе, розважальними закладами у напрямку сезонного працевлаштування студентів. У цілому, станом на вересень 2018 року у молодіжних трудових загонах в області працювало 5700 студентів. Сформовані трудові загани за різними напрямками діяльності: промоутери, агенти з реклами, вожаті і вихователі дитячих оздоровчих центрів, охоронці, підсобні робітники, продавці, офіціанти; значна роль у літній період належить молодіжним трудовим загонам сільськогосподарського спрямування: збір фруктів та овочів тощо.

Значна робота протягом літнього періоду 2018 року проведена за напрямком спільного проекту Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту та ОБСЄ «Сприяння працевлаштуванню випускників ПТНЗ – колишніх вихованців інтернатних установ для дітей-сиріт в Україні»: виділена цільова група студентів ПТНЗ, з якими будуть проводитись тренінги з навичок самостійного життя та підготовки до професійного майбутнього, здійснений аналіз цільової групи, проведена робота з відбору кандидатур тренерів, спільно з регіональними координаторами областей-партнерів та національними тренерами ОБСЄ адаптована анкета для випускників ПТНЗ, проведена робота із залучення представників бізнесових структур до участі в тренінгах із соціальної відповідальності бізнесу, що плануються у вересні-жовтні 2019 року.

Студентські центри праці міста та області постійно забезпечуються методичними матеріалами щодо тимчасового працевлаштування, реєстрації бажаючих працювати та буклетами про інші центри.

Мета молодіжної політики в цьому напрямку – зміцнення професійного статусу молоді шляхом економічного (а не адміністративного) регулювання молодіжної зайнятості, особливо у праценадлишкових районах, докорінна реформа системи освіти, розробка спеціальних економічних та юридичних гарантій, які попереджатимуть або компенсуватимуть різні можливі форми дискримінації молоді [29, с. 59-61].

Вже зі студентських років молодь необхідно залучаюти до праці, виховувати трудову дисципліну, самосвідомість, розуміння корисного проведення вільного від занять часу, проявляти відповідальність, комунікабельність, розсудливість, панування та домінування над іншими, активність та енергійність.

Сприяння творчому та інтелектуальному розвитку дітей та молоді, підтримка творчої та обдарованої молоді є ще одним напрямком реалізації молодіжної політики.

Участь у подібних заходах розвиває з різних сторін у студентській молоді лідерські якості. Саме в творчості найповніше розкриваються суттєві риси особистості, знаходять відображення її почуття, духовні цінності. У студентській молоді художнє відображення дійсності починається з формування їхнього ставлення до світу як до спорідненого їм, тобто з формування естетичної позиції.

У м. Запоріжжі створена мережа ліг КВН та ліг сміху, яка охопила шкільну та студентські ліги, що дало можливість гармонійного та послідовного розвитку команд. За фінансової підтримки органів місцевого самоврядування команди-переможці брали участь в іграх Вищої Української ліги КВН, Ліги Сміху, а також у Міжнародному фестивалі КВН «Ківін» у м. Сочі. У 2010 році в іграх Відкритої Запорізької ліги КВН взяли участь 19 команд, серед яких команда з м. Бердянська.

З метою популяризації сучасних танців в області, залучення дітей та молоді до занять сучасними танцями та здорового способу життя В Запорізькому регіоні проводиться Кубок України з Хіп-хопу, Міжнародний турнір з сучасних танців «Кубок Престижу» за участю 2000 танцюристів з танцювальних клубів Києва, Харкова, Севастополя та інших міст України, а також Молдови, Румунії, Білорусії.

Масштабним заходом для обдарованої молоді нашого міста став молодіжний фестиваль естрадного мистецтва «Зорепад», який проводиться з метою пошуку та підтримки талановитої молоді. У зональному відбірковому турі молодіжного фестивалю естрадного мистецтва «Зорепад» взяли участь понад 100 виконавців сучасної естрадної пісні, художні та циркові колективи міста, а також молодіжні гурти, які змагались у п'яти номінаціях, а саме: «цирковий та оригінальний жанр», «нетрадиційна хореографія», «танцювальна музика», «сучасна популярна авторська пісня», «сучасна популярна традиційна естрадна пісня». 22 учасника зонального відбіркового туру м. Запоріжжя стали переможцями та прийняли участь в обласному турі фестивалю «Зорепад – 2019».

З метою підвищення творчого та культурного потенціалу молоді, підтримки молодих талановитих літераторів, популяризації української мови та літератури в м. Запоріжжі започатковано проведення міського конкурсу «Літературна перлина» серед студентської та учнівської молоді, вчителів загальноосвітніх шкіл міста. В рамках конкурсу відбулась презентація книжки «Молода перлина» до якої увійшли вірші та прозові твори учасників та переможців конкурсу.

Традиційними заходами, популярними серед молоді, стали фестивалі краси і талантів «Міс та Містер University», «Міс Запоріжжя», «Міс Хортиця».

З метою популяризації форм молодіжного інтелектуального дозвілля, залучення новачків до інтелектуального руху організовується та проводиться міський тур з гри «Що? Де? Коли?» серед учнів шкіл м. Запоріжжя. Протягом року у грі беруть участь 400 команд.

Традиційно проводиться Міжнародний фестиваль студентських театрів естрадних мініатюр „Студентські жарти” за участю команд України та Білорусії. Фестиваль проводиться з метою виявлення молодих талановитих людей, надання їм можливостей реалізувати свій творчий потенціал, подальшого розвитку студентських творчих колективів, морального та естетичного виховання, популяризації художньої студентської творчості, укріплення культурних і дружніх зв'язків творчої молоді України і країн СНД.

Органи виконавчої влади та місцевого самоврядування підтримують проведення студентських оглядів – конкурсів художньої самодіяльності, які проходять у ВУЗах регіону та міста.

Ці заходи формують високі моральні, естетичні та етичні ідеали, залучення студентів до суспільно-корисної діяльності. Справжній лідер не повинен боятися великої аудиторії, вільно поводитися на сцені, добре представляти себе, виявляти повагу до своїх соратників, добре володіти аудиторією, вміти представляти себе, проявляти компетентність, вічливість, цілеспрямованість, фактичність, відповідальність, дієвість – всі ці якості добре розвивається за участі в подібних заходах.

З метою виявлення належної уваги й поваги до інтелектуального потенціалу молоді, спільно із Запорізьким педагогічним коледжем проведено Форум студентських лідерів «Інтелектуальний потенціал молоді: попит держави – потреби, реалії, перспективи» та фестиваль творчості студентів та учнівської молоді «Тарасова криниця».

З метою покращення житлово-побутових умов для проживання, навчання і відпочинку студентської молоді та активізації діяльності органів студентського самоврядування у формуванні здорового способу життя і активної життєвої позиції молодих громадян проводиться міський та обласний огляди-конкурси на кращий студентський гуртожиток.

Згідно програми «Соціальні програми і заходи у справах сім'ї та молоді на 2008-2010 роки, затвердженої рішенням міської ради від 13.02.2008 № 59» у 2008 році в м. Запоріжжі проведено 220 заходів, в тому числі в рамках

проведення Дня молоді, Дня Європи, Дня студента та Дня незалежності, спрямованих сприяння ініціативі та активності молоді в усіх сферах життєдіяльності суспільства, розширення її участі у формуванні та реалізації державної політики щодо розв'язання соціальних проблем молоді. В деяких випадках самі студенти є організаторами подібних заходах, де він проявляє організаторські здібності.

Згідно розпорядження голови облдержадміністрації від 26.03.2009 № 88 «Про визначення стипендій голови облдержадміністрації студентам вищих навчальних закладів» забезпечується виплата 12 стипендій голови облдержадміністрації студентам вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації Запорізької області розміром 600 грн. кожна.

Розвиток громадської активності молоді, забезпечення постійної співпраці органів місцевого самоврядування з молодіжними, дитячими та студентськими громадськими організаціями, залучення молоді до служби в органах місцевого самоврядування

У Запорізькому регіоні зареєстровано 162 молодіжні організації та об'єднань.

Органи виконавчої влади та місцевого самоврядування підтримують реалізацію проектів, розроблених громадськими організаціями, стосовно дітей, молоді, жінок та сім'ї в межах фінансування соціальних програм і заходів у справах сім'ї та молоді на 2017 – 2018 роки.

З метою координації діяльності громадських молодіжних організацій з питань реалізації молодіжної політики у м.Запоріжжі у 2008 році створена Запорізька міська громадська організація «Молодь Запоріжжя». З метою координації роботи органів студентського самоврядування та реалізації студентських ініціатив при комітеті у справах сім'ї та молоді міської ради діє міська студентська рада, на якій щоквартально розглядаються актуальні питання студентського життя.

Комітет у справах сім'ї та молоді тісно співпрацює з молодіжною громадською організацією «Прес-центр «Акцент». З метою профорієнтаційної

роботи з молоддю у напрямку «Журналістика», створення умов для самореалізації підростаючого покоління випускається молодіжна газета «Снайпер», яка поширюється безкоштовно через навчальні заклади. У 2008 році була реалізована Запорізька міська програма «Школа молодіжного редактора».

З метою підтримки обдарованої молоді проводилась виставка газетних видань молоді «Молодіжний акцент».

З 2008 року реалізовується програма «Школа молодіжного лідера». В рамках реалізації програми 32 громадських лідера пройшли тренінгову підготовку з питань ефективного управління молодіжною організацією. Мета цієї програми розвиток молодіжних організацій та росту соціальної активності молоді м. Запоріжжя шляхом підвищення її інформованості з питань молодіжного лідерства. Програма передбачає ряд тренінгів, куди запрошуються представники запорізького молодіжного центру, досвідчені лідери ВНЗ міста, громадських організацій, громадського об'єднання з питань нової молодіжної політики.

Учасники програми проходять тренінги, де увазі учасників було запропоновано серію тренінгових занять з проектного та фінансового менеджменту, організації та проведення соціальних вуличних акцій, можливостей громадської діяльності, лідерства, командної роботи і величезну кількість інтелектуально-розважальних ігор.

I. Створення громадської (молодіжної) організації:

- Розподіл функцій у команді, вибір напрямку діяльності організації.
- Техніки прийняття рішень у групах.
- Підготовка установчих документів для реєстрації організації.
- Робота із Законами України «Про об'єднання громадян», «Про молодіжні та дитячі громадські організації» та ін.
- Оформлення кредиту, оренда приміщення, складання фінансових планів.
- Презентація організації.

II. Підготовка проектів:

- Вимоги до проектів.
- Знайомство з різними формами проектів для держави, фондів, бізнесу.
- Фінансове обґрунтування проекту.
- Підготовка листів та запрошень.
- Переговори по залученню ресурсів та прихильників.
- Підготовка договорів по залученню ресурсів на проекти та прихильників і волонтерів до роботи організації.
- Складання креативних планів та сценаріїв.
- Презентація проекту
- Прес-конференція, «круглий стіл».

III. Підготовка та проведення масових, в тому числі лобістських заходів:

- Подача документів(заявок), отримання дозволів для проведення масових заходів.
- Залучення учасників на масові заходи.
- Проведення лобістських заходів, в тому числі масових.
- Оперативна корекція лобістських заходів.

IV. Подача звітів за проведену роботу:

- Фінансовий звіт
- Тематичний звіт.
- Творчий звіт

V. Підведення підсумків.

Вміння оцінити себе та інших: написання характеристик на інших членів команди, подальші рекомендації.

На основі таких шкіл держава виявляє та готує студентських лідерів, які набувають колосального досвіду у формуванні та вдосконаленні лідерських якостей у студентської молоді.

З метою підтримки та розвитку ініціатив органів студентського самоврядування вищих навчальних закладів органи виконавчої влади та місцевого самоврядування виступають співорганізатором проведення на базі

Запорізької державної інженерної академії Всеукраїнської научно-практичної конференції «Студентське самоврядування: досвід, проблеми, перспективи розвитку» [52, с. 132-134].

З метою постійного вдосконалення молодіжної політики та забезпечення узгодженості дій органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ та громадських молодіжних організацій у вирішенні питань, пов'язаних з участю молоді в усіх сферах життя суспільства розпорядженням голови облдержадміністрації від 10.02.2003 № 53 «Про внесення змін до розпорядження голови облдержадміністрації від 15.02.2001 № 57, про затвердження складу громадських радників з питань молодіжної політики та Положення» створено інститут громадських радників при посадових особах облдержадміністрації. У 2004 році завершено розбудову координаційної ради з питань молодіжної політики при голові облдержадміністрації, створеної розпорядженням голови облдержадміністрації від 15.02.2001 № 57. Утворено 14 постійно діючих комісій та рад, що дозволило залучити до процесу реалізації державної молодіжної політики у Запорізькій області більше 120 молодіжних та студентських лідерів [28, с. 54].

З 2002 року проводиться стажування перспективних випускників вищих навчальних закладів в управліннях: у справах сім'ї та молоді, з питань внутрішньої політики, відділах (комітетах) райдержадміністрацій, міськвиконкомів. Найбільш талановиті та перспективні зараховуються до кадрового резерву.

Спільно з молодіжною громадською організацією «Молодіжна альтернатива» восьмий рік поспіль реалізовується спільний проект, суть якого полягає у стажуванні студентів вищих навчальних закладів в постійних комісіях міської ради.

В результаті проходження стажування студенти формують власну думку щодо діяльності органів місцевого самоврядування, підкріплену досвідом стажування і можливістю на власні очі побачити проблеми та перспективи діяльності цих органів влади на сторінках книжок «Органи місцевого

самоврядування: особливості, проблеми та перспективи» та «Молодіжний рух та студентське самоврядування: регіональний зріз».

Відповідно до п. 3 Програми підготовки та залучення молоді до державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, створення умов для професійного зростання, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 10.09.2003 № 1444, листа Головного управління державної служби України від 09.03.02204 № 52/2035 08.04.2004 року було затверджено положення про обласний конкурс серед молоді «Державна служба – моя служба». Завдяки інформації у обласних та районних засобах масової інформації участь у конкурсі бере молодь з усіх міст та районів області. Переможці конкурсу отримують рекомендації до вступу на денну форму навчання до вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку магістрів в освітній галузі «Державне управління». Всіх учасників рекомендовано зарахувати до кадрового резерву та сприяти просуванню по службі [49, с. 89].

З метою популяризації державної служби проводяться «круглі столи», виїзні семінари з питань державного управління та державної служби.

Відповідно до Указу Президента України від 15.10.2007 №1021р «Про Європейський тиждень місцевої демократії» та з метою ознайомлення населення міста, передусім молоді, з діяльністю Запорізької міської ради комітетом розроблено низку заходів, серед яких насамперед – проведення семінарів та «круглих столів» для учнівських та студентських органів самоврядування, молодіжних організацій. Так, у травні 2008 року на базі ЗНУ проведено круглий стіл «Європа очима молоді», на якому розглядалися наступні питання: досвід студентства Болгарії, Словаччини і Європи в цілому, європейська і українська моделі студентського самоврядування, діяльність громадських організацій та практичний досвід навчання у Європі.

Враховуючи пропозиції учасників «круглих столів», комітетом у справах сім'ї та молоді міської ради підготовлено проект міських комплексних заходів з пропаганди здорового способу життя та профілактики негативних проявів у

дитячому та молодіжному середовищі на 2008-2010 роки, які були затверджені рішенням міської ради від 19.11.2008 № 40.

Відповідно до вищезазначеного рішення комітетом у справах сім'ї та молоді міської ради спільно з міським центром соціальних служб для сімей, дітей та молоді із залученням громадських організацій впроваджуються різноманітні форми профілактики та пропаганди здорового способу життя у дитячому та молодіжному середовищі [15, с. 67]. Так було проведено:

– відео-лекторії у СІЗО №10, ЗНЗ № 66, Запорізькому педагогічному коледжі, ДОЦ ім. Гагаріна, ДОЦ «Чайка»; ДОЦ «Супутник» з питань: профілактики ВІЛ/СНІДу, вживання алкогольних напоїв; тютюнопаління; вживання наркотичних та психоактивних речовин; профілактики комп'ютерно-віртуальної залежності; планування сім'ї та збереження репродуктивного здоров'я молоді;

– тренінги у Запорізькому педагогічному коледжі, ЗНЗ №№ 20, 24, 32, 37, 75, ліцеї № 62, ЗНУ та ЗНТУ з наступних тем: «Шкода від наркотиків»; «Профілактика ВІЛ/СНІДу»; «Формування життєвих навичок»; «Бути здоровим - це стильно!»; «СНІД стосується кожного»; «Я та моє здоров'я»;

– молодіжні акції у ВНЗ, ЗНЗ №№ 24, 69, 75, 91, 92, гімназії № 45, Запорізькому педагогічному коледжі: «Свічкова хода» (до Дня солідарності з ВІЛ-позитивними людьми); «Соціальне «НІ!» – насильству»; «Почуйте всі!»; «Молодь обирає здоров'я»; «Бути здоровим – це стильно!» (до Всесвітнього Дня здоров'я); «Твоє здоров'я – в твоїх руках»; «Пройди свій тест»; «Згадай моє ім'я»; «Автобус кохання»; «Чисте місто – здорові ми!»; «Обміняй цигарку на цукерку!»; концерт-реквієм пам'яті померлих від СНІДу.

– інтерактивні заняття у ЗНВК «Світанок», ДОЦ «Чайка», ДОЦ «Гагаріна» з тем: «Здоров'я – найвища цінність у житті»; «Чи готовий я захистити себе від ВІЛ/СНІДу».

– конкурси малюнків: «Згадай моє ім'я»; «ВІЛ не передається через дружбу».

З метою поліпшення стану здоров'я дітей та молоді, підвищення спортивної майстерності учнівської молоді в м. Запоріжжі було проведено ряд заходів для дітей та підлітків, серед яких: міські змагання з шахів «Біла тура» та з шашок «Диво-шашки», першість міста з футболу «Шкіряний м'яч», військово-спортивна естафета серед учнівської молоді міста до Дня Перемоги та Дня міста, фестиваль аеробіки «Шкільні грації», конкурс «Патріот Вітчизни», відкрита першість міста з рукопашу «Спас» на о. Хортиця, спартакіада дитячих оздоровчих таборів Великого Лугу та інші спортивно-оздоровчі заходи.

У Запорізькому регіоні комунальний заклад «Обласний центр патріотичного виховання молоді» Запорізької обласної ради вже тринадцять років займається формуванням високої самосвідомості молодої людини, розвитку особистості, згуртуванню молоді та залученню її до творчої та іншої позитивної різнобічної діяльності. У 2007 році в Запорізькій області рішенням обласної ради була прийнята «Обласна програма патріотичного виховання молоді на 2007-2018 роки».

За масштабністю розвиненої мережі клубів патріотичного виховання в Запорізькій області, співпрацею з навчальними закладами, громадськими організаціями, військовими частинами, центрами розвитку молоді, центрами військово-патріотичного та спортивного виховання, творчими колективами Запорізької області та України, Запорізький обласний центр патріотичного виховання є одним із лідерів в Україні. При обласному центрі створені та функціонують курси по підготовці інструкторів патріотичного виховання молоді, постійно ведеться науково-теоретична та методична робота, проводяться культурно-масові заходи спрямовані на виховання громадянського світогляду, патріотичної свідомості, почуття вірності своїй Вітчизні, залучення молоді до вивчення історії України та Запорізького козацтва.

Підводячи підсумки даного підрозділу, вважаємо за необхідне зазначити, що сучасний стан молодіжної політики у Запорізькому регіоні має переконливі позитивні результати. Серед них позитивним є те, що до розв'язання проблем молоді залучаються громадські організації, які надають свій фінансовий ресурс

та кадровий потенціал; при плануванні роботи враховуються пропозиції та побажання молоді. Але незважаючи на певні позитивні зміни, які відбуваються в молодіжному середовищі, все ще існують такі проблеми: погіршуються показники здоров'я молодих людей, все ще не подолана демографічна криза, зростає тенденція щодо поширення в молодіжному середовищі наркоманії та зараження ВІЛ статевим шляхом (zareєстровані нові випадки ВІЛ-інфекції у 2015 році – 406 осіб, з них – 190 осіб – споживачі ін'єкційних наркотиків, у 2016 році – 434 особи, з них – 210 – споживачі ін'єкційних наркотиків, у 2017 році – 454 особи, з них – 188 осіб – споживачі ін'єкційних наркотиків), зростає кількість померлих та інтенсивність смертності в молодому віці. Освітній потенціал молоді значною мірою не реалізується через невідповідність між попитом та пропозицією на ринку праці.

Участь у подібних заходах виховує справжнього активіста, лідера та Лідер – член групи, за яким вона визнає право приймати відповідальні рішення в суттєвих для неї ситуаціях. Це – особистість, яка реально виконує центральну роль в організації спільної діяльності та регулюванні взаємовідносин у групі.

Необхідними атрибутами лідера є:

- віра у себе;
- пристрасть лідера до роботи;
- компетентність;
- гідність та відповідальність;
- почуття нового та вміння ризикувати;
- чутливість та рухомість;
- висока працездатність.

Лідер студентського самоврядування сьогодні – це:

- Психолог.
- Організатор (комунікаційні здібності, вміння переконати).
- Особистість з різнобічними інтересами.
- Творчо обдарована людина – розробка заходів для груп людей, з якими працює.

– Спеціаліст по управлінню – навички самоорганізації, організації самоуправління в групі.

Тому кожен студент, який займає активну життєву позицію та є учасником органу студентського самоврядування – є предметом реалізації молодіжної політики.

Таким чином, дуже важливим є те, що постійна участь студентства у здійсненні молодіжної політики може дати можливість випробувати себе у різних галузях діяльності, проаналізувати свої можливості, вдосконалюватися, вирішити чи дійсно подобається така діяльність, чи варто продовжувати в подальшому цю працю. Молодіжна політика надає змогу людині знайти себе в багатоманітному колі можливостей та спробувати реалізуватися в обраному вимірі однієї або багатьох з цих можливостей [53, с. 78-80]. Саме під час такої діяльності людина усвідомлює всі плюси та мінуси того, в чому вона бере участь, та остаточно вирішує для себе чи продовжувати активну діяльність, чи ні. Але, як бачимо, молодіжна політика та студентське самоврядування – це дві потужні сфери існування. Молодіжна політика є найвищий рівень, самоврядування – підготовчий етап до нього.

2.3. Формування лідерських якостей молоді запорука реалізації молодіжної політики

Вища освіта має відігравати провідну роль у формуванні лідерських якостей на засадах соціального конструктивізму в сучасному суспільстві. Формування лідерства має починатися з розуміння, що кожен студент є потенційним лідером і завданням університету є розкриття цього потенціалу, створення можливостей студентам проявити та розвивати ті особливі таланти та здібності, які дадуть їм змогу стати корисними членами суспільства та «агентами змін».

Дотепер ми мали традиційно стереотипне уявлення про лідера як сильного і владного індивіда, який приймає рішення, керує іншими і впливає.

Але нові часи і зміни в суспільстві поставили нові умови до лідера, з'явилося поняття «партнерського лідерства», яке передбачає здатність людини ефективно працювати з іншими, бути частиною команди. Таке лідерство вимагає вміння стимулювати інших, виявляти їхні таланти, залагоджувати конфлікти, співпереживати і співчувати та навчати інших важливості цих почуттів. «Партнерське лідерство» базується на засадах гідності, рівності, демократичності та прогресивних змін через освіту та навчання.

В сучасності часто конфронтують дві точки зору на лідерські якості. Перша передбачає, що людина, має народитися лідером, що навчання та виховання не відіграють ніякої ролі. Інша точка зору полягає в тому, що лідерські якості розвиваються, хоча й для цього потрібні деякі задатки від народження психофізіологічного характеру. Це, зокрема – гостра увага, гарна пам'ять, здатність до продуктивного мислення [25, с. 45-46].

На нашу думку, дані підходи є дещо обмеженими. Адже, якщо вважати, що лідерами лише стають, то потрібно відхилити будь-яку можливість людини стати лідером, набути лідерських якостей в процесі життєдіяльності. І навпаки – якщо обирати сторону тих, що акцентують увагу здебільшого на розвитку лідерських якостей, то неможливо допустити здатність людини стати лідером без попереднього усвідомленого бажання навчатися лідерським якостям. Тому істина, як завжди, десь посередині [53, с. 31-32].

Зокрема, деякі науковці виділяють такі складові у формуванні лідера: генетично обумовлені задатки та досвід перших років життя, освіта з акцентом на гуманітарні науки, що створює широку основу для знань, досвід, який надає мудрість, що виникає з практичного застосування знань та професійна підготовка, яка наділяє лідера витонченою поведінкою в деяких ситуаціях – наприклад, при спілкуванні [2, с. 67]. Можна сказати, що найбільш часте спілкування відбувається під час навчання. Студент має можливість спілкуватися зі своїми однолітками з різних прошарків суспільства, таким чином підвищуючи свої комунікативні здібності.

Успіх будь-якої справи на 85-90% залежить від рівня підготовки та навчання студента, при цьому особлива роль належить управлінським кадрам. Відповідно, на сьогодні постає завдання підготовки ефективних керівників, а навчання у вищому навчальному закладі та безпосередня участь у діяльності органів студентського самоврядування – це одна із головних можливостей удосконалити свої лідерські якості і отримати досвід в управлінні колективом.

Студентське самоврядування є важливим фактором розвитку суспільства, виявлення потенційних лідерів, вироблення у них навичок управлінської та організаторської роботи з колективом, формування майбутньої еліти нації.

Також його можна тлумачити як самостійну громадська діяльність студентів з реалізації функцій управління вищим навчальним закладом, яка визначається ректоратом (адміністрацією), деканатами (відділеннями) та здійснюється студентами у відповідності з метою й завданнями, які стоять перед студентськими колективами, функціонує з метою забезпечення виконання студентами своїх обов'язків і захисту їхніх прав й сприяє гармонійному розвитку особистості студента, формуванню у нього навичок майбутнього організатора, керівника [55, с. 87].

Опинившись на керівній посаді, керівник не має думати лише про себе та про свою підзвітність вищому керівництву. Він має спрямовувати свої зусилля на керівництво роботою та поведінку в процесі діяльності закладу інших людей. Задля досягнення поставлених завдань лідер має вміло впливати як на роботу однієї особи, так і на працю цілих груп та підрозділів [29, с. 59-61].

На нашу думку, судження підлеглих про керівника як про лідера може бути оманливим, адже вони є зацікавленими у підлещуванні до свого безпосереднього наставника. Тому об'єктивну оцінку лідерських якостей може дати лише незалежний спостерігач.

Зовсім іншою є оцінка керівника – лідера з боку власників або головних керівників закладу. Вони перш за все орієнтуються на професійні здатності лідера, на його вміння з мінімальними витратами часу та коштів покращити,

зміцнити, стабілізувати (залежно від поставлених цілей) роботу організації. При цьому вище керівництво мало цікавить з яким настроєм люди ходять на роботу.

Тому, на нашу думку, керівник-лідер має знаходити баланс між вищим керівництвом та працівниками, не віддавати нікому з них цілковитої переваги та невпинно слідувати інтересам всієї організації.

Головними ж характеристиками лідера мають бути: відданість своєму закладу, групі – лідер не принижує свою організацію в очах співробітників, одногрупників та не принижує їх в очах керівництва, викладачів; оптимістичні погляди на життя – на відміну від песиміста, оптиміст завжди готовий вислухати думки інших, тому що очікує завжди гарних новин, володіє творчими задатками; любов та прихильність до інших людей – кращі лідери піклуються про своїх підлеглих, їх цікавить, що роблять інші; сміливість та впевненість в собі – лідер завжди буде намагатись знайти новий спосіб виконати завдання тільки тому, що цей спосіб буде кращим [43, с. 32-34].

Отже формування лідерських якостей керівника відбувається під впливом його вроджених здібностей, а також постійної наполегливої праці над собою, практичного досвіду та набутих знань. Проте, слід зазначити, що яким би визначним талантом від природи не володів керівник, лише постійне самовдосконалення, слідування сучасним науковим підходам до керівництва може принести позитивний результат в управлінській діяльності та вивести організацію на якісно новий рівень розвитку.

Теорія лідерських якостей являється найбільш раннім підходом в вивченні та визначенні лідерства. В цьому напрямку були проведені сотні досліджень, породивших занадто довгий список виявлених лідерських якостей. Сьогодні можна узагальнити і згрупувати всі раніше виявлені лідерські якості. На основі проаналізованих джерел інформації були виділені основні п'ять якостей, які характеризують лідера:

- розум та інтелектуальні здібності;
- панування та домінування над іншими;
- впевненість в собі;

- активність та енергійність;
- знання справи.

Однак, ці п'ять рис повністю не пояснюють виникнення лідера. Багато людей з цими якостями так і залишались послідовниками. Більш пізнє вивчення привело до виділення чотирьох груп лідерських якостей: фізіологічні, психологічні чи емоціональні, розумові чи інтелектуальні та особистісно- ділові [55, с. 132-134].

До фізіологічних відносять такі якості людини, як зріст, вага, статура, зовнішній вигляд чи показність, енергійність рухів та стан здоров'я. Звичайно, в якійсь мірі може існувати зв'язок між наявністю цих якостей та лідерством. Однак бути фізично вище та крупніше, ніж середня людина в групі, ще не дає ніякого права бути в ній лідером [28, с. 54]. Ті, хто ще вірить в пріоритет фізіологічних якостей, покладаються в своїх судженнях в значній мірі на використання сили в зайнятій лідерської позиції, що не є характерним для ефективного лідерства.

Психологічні чи емоціональні якості проявляються на практиці головним чином через характер людини. Вони мають як спадкоємну, так і виховну основи. Вроджені задатки - це першооснова психічних якостей, які, в свою чергу, бувають двоїстого характеру:

- психічні якості, які не або слабо піддаються корекції (прагнення до лідерства, схильність до ризику, темперамент);
- психічні якості, які піддаються удосконаленню (рівень та структура інтелекту, довільна пам'ять, адаптабельність).

Удосконалюються психологічні якості під впливом досвіду, що його набуває студент в процесі свого навчання, участі у молодіжному житті та діяльності в органах студентського самоврядування [49, с. 89].

Вивчення розумових чи інтелектуальних якостей і їх зв'язки з лідерством проводилось багатьма вченими, і взагалом їх результати співпадають в тому, що рівень цих якостей у лідерів вище, ніж у нелідерів. Основними інтелектуальними здібностями для лідера повинні бути: прагнення до

постійного самовдосконалення, схильність до сприйняття нових ідей і досягнень, панорамність мислення (системність, широта, комплексність) і професійна предметність (знання деталей і тонкощів управління), здатність до самоаналізу. Вони добре розвиваються коли молода особа отримує освіту у навчальному закладі, де присутнє постійне спілкування, реалізація молодіжних програм. Студент вже майже сформована людина, яка добре усвідомлює що вона хоче у житті, навчання є фундаментом для розвитку лідерських якостей.

Особистісно-ділові якості носять в основному характер набутих та розвинутих у лідера навичок та вмінь у виконанні своїх функцій. Сюди можна віднести діловитість, постійний вияв ініціативи, підприємливість, мистецтво приймати нестандартні рішення.

Теорія лідерських якостей зазнає ряд недоліків. Перелік потенційно важливих лідерських якостей виявився практично безкінечним. З цієї причини стало неможливим створити «єдиний вірний» образ лідера, а одже – закласти якісь основи теорії [43, с. 34].

Важливою відмінністю від концепції лідерських якостей є те, що дана концепція припускає можливість підготовки лідерів по спеціально розробленим програмам.

Найбільш відомими концепціями даного типу є наступні:

- три стиля лідерства;
- дослідження університету штата Огайо;
- дослідження Мічиганського університету;
- управлінська сітка (Блейк і Моутон).

Дослідження університету штата Огайо вважаються найбільш значними. Їх метою була розробка двофакторної теорії керівництва. За основу були взяті дві змінні: структура відносин та відносин в межах цієї структури [29, с. 23].

До першої відносяться зразки поведінки, за допомогою яких лідер організує та визначає структуру відносин в групі: визначення ролей, встановлення комунікаційних потоків, правил і процедур роботи, очікуваних результатів.

Друга змінна містить зразки поведінки, які відображають рівень і якість стосунків між лідерами і послідовниками: дружність, взаємодовіра та повага, гармонія.

Був встановлений зв'язок між вказаними змінними та різними критеріями ефективності. Так спочатку вдалося встановити, що лідери, поведінка яких характеризується наявністю одночасно двох змінних, більш ефективні в своїй діяльності, чим ті, у яких поведінка характеризувалась тільки однією з них. Пізніше були отримані дані, які розповідали про те, що при найбільшій увазі зі сторони керівника до структури відносин робило вище показники професійності підлеглих.

Дослідження Мічиганського університету ставило своєю ціллю визначити відмінності в поведінці ефективних і неефективних лідерів. В основу були покладені дві змінні в поведінці лідера: зосередження уваги лідерів на роботі та на працюючих. Як бачимо, ці змінні схожі за своїм змістом з тими, що використовувались в дослідженнях штата Огайо. Результати досліджень Мічиганського університета дозволили зробити наступні висновки про ефективного лідера:

- має тенденцію до виявлення підтримки та розвитку з ними хороших стосунків;
- використовує груповий, а не індивідуальний підхід до управління робітниками;
- встановлює крайнє високий рівень виконання роботи.

Базуючись на підході Мічиганського університета було виділено дві категорії лідерів: лідери, орієнтовані на робітників, та лідери, орієнтовані на роботу [15, с. 67].

Найбільшу популярність серед концепцій стилів поведінки лідера отримала модель управлінської сітки Блейка і Моутона.

Вона представляє собою матрицю, яка утворена перетинанням двох змінних чи вимірів лідерської поведінки: на горизонтальній осі – інтерес до людей до виробництва, на вертикальній – інтерес до людей. Змінні

управлінської сітки несуть характер розміщення (до когось чи до чогось) та погляд (на щось), які визначають поведінку, тобто обидва інтереси пов'язані як з людською свідомістю, так і з діями людини, а не тільки з чимось одним. Розміщення на шкалі кожної осі матриці від 1 до 9 дає можливість окреслити зони п'яти основних лідерських стилів [43, с. 32].

Дослідження підтвердило, що незалежно від ситуації стиль 9.9 є найкращим. Дана модель набула великої популярності. Вона використовується для виработки кращої лідерської поведінки через участь в програмах навчання і підготовки.

Підходи, основані на ситуаційності лідерства, пропонували визначити ефективність лідерства через різні ситуаційні змінні, тобто через вплив зовнішніх факторів, не беручи до уваги лідера як особистість. Нові концепції спробували з'єднати переваги і досягнення як традиційного так і ситуаційного підходів. Ці концепції ґрунтуються на аналізі лідерського характеру і його взаємозв'язку з конкретною ситуацією ситуацією.

Ми вже маємо уявлення про ситуаційний підхід, який ми розглядали в першій главі, тому нам буде легше зрозуміти ситуаційні моделі, представлені різними дослідниками в цій області. Ця глава надасть більш повне бачення і розуміння цієї теорії лідерства.

Головною думкою ситуаційного підходу є припущення, що лідерська поведінка повинна бути різною в різних ситуаціях [53, с. 78-80]. Ситуаційний підхід до вивчення лідерства досліджує взаємодії різних ситуаційних змінних для того, щоб виявити причинно-наслідковий зв'язок в відносинах лідерства, який дозволяє передбачити можливу поведінку лідера та наслідки цієї поведінки.

Ми розглянемо наступні концепції ситуаційного лідерства: концепція лідерської поведінки Танненбаума-Шмідта, модель ситуаційного лідерства Фідлера, модель ситуаційного лідерства Херсея і Бланшарда та модель “шлях-ціль” Хауза-Мітчела.

А) Концепція лідерської поведінки Танненбаума-Шмідта.

У відповідності до цієї моделі лідер обирає якийсь один зразок поведінки в залежності від сили впливу на відносини лідерства трьох факторів: самого лідера, його послідовників і ситуації, яка склалася. В цій моделі дається спектр виборів між демократичною і авторитарною альтернативами, які відповідно асоціюються з інтересом до відносин чи до роботи.

Різниця між цими двома крайніми лідерськими стилями основана на припущеннях лідера про джерела його влади та природу дюдини. Демократ думає, що влада йому дається послідовниками, яких він веде, і що люди в своїй основі володіють здібностями до самоуправління і творчої роботи в умовах правильного вмотивування. Автократ вважає, що влада дається його позицією в групі організації і що люди внутрішньо лениві і на них важко покладатися. В першому випадку є можливість участі в управлінні, в другому – цілі, засоби і політику визначає сам лідер [22, с. 156-159].

Подальший розвиток даної моделі зіткнувся з труднощами в обліку всіх можливих взаємодій між лідером, послідовниками і ситуацією при встановленні причинно-наслідкових зв'язків в стосунках лідерства.

Б) Модель ситуаційного лідерства Фідлера.

Фреда Фідлера справедливо вважають засновником теорії лідерства. Його модель, роботу над якою він почав ще у 60-ті роки, дозволяють передбачити ефективність робочої групи, яку веде лідер. В моделі використовуються три ситуаційні змінні. Цими змінними визначається ступінь контролю ситуації в моделі. Вони відображені в нижче приведеній схемі.

Стиль лідерства

- високий
- низький

Рівень виконання роботи

- високий
- середній
- низький

Дана модель відображає зв'язок між ситуаційними змінними, тобто змінними, від яких залежить поведінка лідера в тій чи іншій ситуації, між обраним стилем лідерства в залежності від цих змінних та рівнем виконання робіт.

Ступінь контролю ситуації визначається в моделі наступними трьома змінними.

Відносини «лідер-послідовник». Дана змінна відображає рівень лояльності, довіри, підтримки та поваги, які зазнають і проявляють послідовники по відношенню до лідера. Мова йде про визнання лідера послідовниками, що є найбільш важливою умовою. Прийняв лідера, послідовники будуть робити все можливе для досягнення поставлених ним цілей.

Структурованість роботи. Ця змінна відображає рівень структурованості вирішуваних групою проблем і виконуваних завдань, які вимірюються наступними складовими: ясність цілі, множинність засобів по досягненню цілей, обґрунтованість рішення.

Посадова влада. Дана змінна розглядає рівень формальної влади лідера, яку він отримує від займаємої позиції в організації.

Модель ефективного лідерства базується на тому, що лідерство ситуаційно. Благоприємність ситуації по відношенню до конкретного використаного стилю визначається через три раніше розглянуті ситуаційні змінні. Це означає, що ефективність лідерства залежить від того наскільки ситуація дає лідеру можливість впливати на інших людей [22, с. 32-34].

В) Модель ситуаційного лідерства Херсі і Бланшарда.

Поль Херсі і Кен Бланшард розробили ситуаційну теорію лідерства, яку вони прозвали теорією життєвого циклу, згідно з якою найбільш ефективні стилі лідерства залежать від «зрілості» виконавців. Зрілість не слід визначати, як вік, зрілість окремих осіб та груп мають на увазі здатність нести відповідальність за свою поведінку, бажання досягти поставленої мети, а також освіта та досвід у відношенні до конкретної задачі, яку необхідно виконати.

Згідно з Херсі і Бланшардом поняття зрілості не є постійною рисою особи чи групи, а скоріше характеристикою конкретної ситуації. Іншими словами в залежності від виконуваної задачі, окремі особи і групи виявляють різний рівень “зрілості”. Відповідно керівник-лідер може змінювати і свою поведінку в залежності від відносної зрілості особи чи групи. Він визначає цю зрілість оцінюючи прагнення до досягнення, здатність нести відповідальність за поведінку, а також рівень освіти та досвід останньої роботи над дорученими завданнями [22, с. 332-334].

Ці три моделі вплинули на розвиток теорії лідерства. Хоча жодна з цих теорій не отримала повного підтвердження в дослідженнях; переконаність, що лідери повинні обирати стиль керівництва відповідно до ситуації не викликає сумнівів. Не існує якогось одного оптимального стилю лідерства.

Отже, лідерство, як і управління, являється до деякої міри мистецтвом. Можливо, це і є причина того, чому дослідникам не вдалося розробити чи обоснувати яку-либo теорію. Ми поділяємо ситуаційний підхід до лідерства і вважаємо, що при належній підготовці лідери зможуть навчитися обирати стиль, відповідний ситуації [45, с. 41]. Тому конкретно, який стиль лідерства сформується у студентської молоді, яка є учасником реалізації молодіжної політики ми визначити спробуємо у нашому дослідженні. Хоча специфіка здійснення регіональної державної молодіжної політики проявляється в її коригуванні відповідно до регіональних традицій, місцевих умов її провадження, а також у різних напрямках її здійснення, особливостях форм і методів роботи, кадрового, фінансово-матеріального забезпечення тощо. Водночас, усі ці особливості не змінюють суті державної молодіжної політики, який здійснюється на місцях. Скрізь вона направлена на забезпечення ефективної соціалізації молоді, її становлення та розвиток, а також узгодження в молодіжній сфері інтересів конкретної місцевості та країни в цілому.

Таким чином, аналізуючи молодіжну політику в регіоні як специфічну діяльність направлену на молодь, ми маємо пам'ятати про загальні особливості її провадження.

– Особливість перша. В умовах унітарної держави, якою є Україна згідно з Конституцією, ми бачимо деякий закономірний тиск центру на суб'єкти державної молодіжної політики на регіональному рівні. Виконавчі структури, безпосередньо відповідальні за впровадження державної молодіжної політики, підпорядковуються центру. Спостерігається певна субординація у взаєминах громадських організацій у межах молодіжної інфраструктури. Прийняті рішення щодо провадження державної молодіжної політики на загальнодержавному рівні передбачають її здійснення на всіх рівнях на основі певної ідеології, методології, на основі конкретних норм і правил. Тобто концептуально регіональна молодіжна політика в основному задається «згори».

– Особливість друга. Специфіка місцевих умов, різноманітність досвіду, саме життя вимагають на місцях нестандартних підходів до провадження молодіжної політики в регіоні, що не завжди вписуються в рамки рекомендацій центру. І місцеві органи влади зазвичай намагаються, не виходячи за рамки законів, здійснювати політику стосовно молоді, адекватну реальним умовам.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В ЗАПОРІЗЬКОМУ РЕГІОНІ

3.1. Сучасний стан формування та реалізація молодіжної політики в Запорізькому регіоні

Молодь є фактором соціально-економічного прогресу суспільства. Реалізація інтелектуального потенціалу молодого покоління є показником успішного державотворення.

Духовне відродження Запорізького регіону є можливим за умови концентрації уваги та зусиль держави на вирішенні проблем молоді. Подальший розвиток суспільства найбільшою мірою залежить від забезпечення гідних умов для життєдіяльності молоді. Попри усвідомлення цієї істини, Запорізька область на сьогодні має ряд невирішених молодіжних проблем: безробіття, поширення асоціальних проявів, проблеми зі станом здоров'я та шлюбно-сімейні.

В умовах сучасної економічної та демографічної кризи молодіжні проблеми потребують поглибленого аналізу й регулювання, розробки збалансованої, виваженої політики.

Питання реалізації державної молодіжної політики залишаються в центрі наукового інтересу багатьох науковців: І.Палій, О.Р.Артюра, О.М.Балакірева, М.Ф. Головатого, С.П. Голуба, Ю.Г.Рубана, Б.Г.Савченко, В.В.Цвіткова, О.О. Яременко. Питання молодіжного розвитку визначається у роботах І.М. Ільїнського, Е.М. Лібанової, І.В.Ткачук та у державних цільових молодіжних програмах. Проте шляхи удосконалення молодіжної політики в Запорізькому регіоні залишаються частково дослідженими.

Аналіз сучасного становища молодіжної політики в Запорізькому регіоні та визначення шляхів її розвитку.

Упродовж років в Запорізькому регіоні молодіжна політика стала складовою державної політики та являє собою цілісну систему заходів правового, організаційно-управлінського, фінансово-економічного, освітнього, інформаційного характеру, спрямованих на створення необхідних умов для свідомого вибору молодими людьми свого життєвого шляху.

Підвалини молодіжної політики в Запорізькому регіоні було закладено з прийняттям Верховною Радою України Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» (15 грудня 1992 р.) та Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (5 лютого 1993 р.), якими визначаються загальні засади створення організаційних, соціально-економічних, політико-правових умов соціального становлення та розвитку молоді, основні напрями реалізації державної молодіжної політики в Україні. Відповідно до статті 1 вищезгаданого Закону молодь, молоді громадяни – громадяни України віком від 14 до 35 років.

У січні 2009 року Кабінет Міністрів України затвердив Державну цільову соціальну програму «Молодь України» на 2009–2015 рр. Але на реалізацію програми з державного бюджету було виділено мізерні кошти – 2,5 млн.грн., або по 17 коп. на кожну молоду людину віком від 14 до 35 років. За даними Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, відповідно до Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2009 – 2015 роки, у 2009 р. було передбачено фінансування із державного бюджету в обсязі 21,5 млн. грн., однак фактично було виділено всього 2488 тис. грн., що становить 11,5% від запланованого фінансування. Отже фінансування програми потребує значного збільшення, а також посилення контролю за його виконанням.

Важливим показником життєвого рівня молодих сімей є стан забезпечення належними умовами проживання. Серед спеціальних молодіжних фондів особливо виділяється Державний фонд сприяння

молодіжному житловому будівництву. Всього за роки його діяльності на початок 2009 р. ним було надано 9547 пільгових довготермінових кредитів, у тому числі 740,3 млн. грн. за рахунок коштів державного бюджету і 250,6 млн. грн. за рахунок коштів місцевих бюджетів. Так у період 2010 – 2013 рр. в рамках програми будівництва доступного житла на 2010 – 2017 роки введено в експлуатацію 114 будинків, з яких 2013 квартир було надано для «позичальників». Таким чином, отримали державну підтримку 2604 сімей. Так, зокрема, в м.Запоріжжі і області пільговий кредит отримали 1,794 тис. молодих сімей на суму 220 млн грн. Натомість за даними досліджень Всеукраїнської асоціації "Укрмолодьжитло", число тих, що бажають отримати кредит у рамках держпрограми забезпечення молоді житлом перевищує 148 тис. сімей. Слід зазначити, що за роки реалізації Державної програми забезпечення молоді житлом на 2002 – 2012 рр. вона недофінансована з Державного бюджету України на понад 500 млн. грн.

Кожна розвинута держава має надавати своїй молоді гарантовані робочі місця випускникам Вузів та середніх професійних навчальних закладів та забезпечувати соціальний захист молоді. В м.Запоріжжя така програма існувала, гарантії працевлаштування забезпечувалися шляхом бронювання на підприємствах, в установах та організаціях до 5% загальної кількості робочих місць. За останні роки робота на підприємствах не була престижною, заробітна плата на робочих місцях сягала розміру мінімальної, а то й взагалі меншою за мінімальну. В квітні 2013 року програму обов'язкового забезпечення випускників першим робочим місцем було скасовано. Результати опитування серед молоді показали, що основною проблемою молодь вважає - неможливість отримання роботи із належним заробітком та доступного житла. Безробіття та відсутність попиту на молодих спеціалістів також є наслідком не правильного вибору спеціальності молодою людиною, яка потім стала не актуальною або просто не цікавою для молодої людини.

Результативною формою сприяння зайнятості молоді є розвиток підприємницької діяльності. З погляду на зарубіжний досвід, де молодий

підприємець має підтримку з боку держави та можливість розпочати власний бізнес, в Запорізькому регіоні цього бракує. Загалом підприємницька діяльність відіграє в суспільстві не тільки економічну, а переважно соціально-економічну функцію, забезпечуючи створення нових робочих місць без надмірного навантаження на суспільні ресурси, перекладаючи економічний ризик на суб'єктів підприємницької діяльності. Для молодих українських підприємців виникає проблема належного кредитування з боку держави, існуючі кредитні програми не вигідні та отримати молоді їх практично неможливо. Разом з тим в Запорізькій області існує наявна обмеженість кредитних ресурсів.

Ставлення області до молодіжної політики відображається, в настроях молоді. За даними соціологічного дослідження Державного інституту проблем сім'ї та молоді, проведеному у травні 2002 р., 64% молоді віком від 14 до 28 років не відчували підтримки з боку держави. Відповіді респондентів під час проведення нинішнього дослідження „Молодь України: спосіб життя та ціннісні орієнтації” показують, що і в квітні 2010 р. настрої молодих людей стосовно реалізації державної молодіжної політики в області залишаються негативними [70, с. 54]

Перебудова соціальних відносин та економічна криза відчутно позначились на соціально-економічному становищі молодих сімей. Вони перебувають у більш складних матеріальних обставинах, мають потребу в підтримці, як правило, не мають житла та не впевнені в завтрашньому дні. У цій ситуації необхідно забезпечити молодій сім'ї такі умови її життєдіяльності, за яких вона, спираючись на власний потенціал, одержуючи підтримку з боку держави та суспільства, стане здатною самостійно реалізовувати соціальні функції та репродуктивні установки.

З огляду на тенденції соціально-економічного й суспільно-політичного розвитку в Запорізькому регіоні пропонуємо виділити пріоритетні сфери державної молодіжної політики та визначити напрями розвитку кожної з них.

Таблиця 3.1

Розподіл респондентів різних вікових груп за відповідями на запитання
«Чи відчуваєте Ви реалізацію державної молодіжної політики в Україні?»

Варіанти відповіді	15 -19 ро ків	20- 24 рокі в	15- 28 рокі в	28- 34 рокі в	15-34 років
Так	10	10	10	7	9
Ні	75	79	77	82	79
Важко відповісти	15	11	13	11	12

1. Підтримка молоді у сфері освіти та виховання:

- розробка та здійснення заходів щодо забезпечення зайнятості випускників професійних освітніх установ для підтримки їх стабільної, повноцінної трудової діяльності;

- формування та реалізація програм з підтримки молодіжних громадських об'єднань, які діють в освітніх установах;

- розробка освітніх програм, орієнтованих на ринок праці, що має стати визначальним показником ефективності вищої освіти та якості підготовки молодого покоління.

2. Підтримка економічного розвитку молодих сімей, забезпечення зайнятості молоді:

- залучення молоді до діяльності трудових об'єднань, студентських загонів, молодіжних бірж праці й інших форм зайнятості молоді;

- впровадження форм і технологій професійної та соціально-правової освіти й орієнтування молоді, допомоги у плануванні й розвитку ефективної кар'єри молоді на ринку праці;

- надання державою пільг та кредитування для молодих підприємців.

3. Житлова політика:

- забезпечення молодих сімей з низьким рівнем матеріального добробуту тимчасовим соціальним житлом;
- розробка ефективного механізму спів-фінансування та пільгового кредитування житлового будівництва з метою задоволення потреб сімей, які знаходяться в активній репродуктивній фазі;
- удосконалення надання довгострокових пільгових кредитів на будівництво житла;
- надання часткової компенсації відсотків кредитів комерційних банків на будівництво або реконструкцію та придбання житла молодим сім'ям та самотнім молодим громадянам;
- розвиток системи молодіжних житлових комплексів та молодіжних житлово-будівельних кооперативів;
- надання довгострокових пільгових кредитів на придбання житла на вторинному ринку;
- виділення земельних ділянок з метою побудови житла для молоді.

4. Підтримка молоді у складних життєвих ситуаціях:

- розробка та реалізація заходів з активізації соціально-правової, психолого-педагогічної, інформаційної й консультативної допомоги молоді з питань вибору напрямів і форм освіти, професійної орієнтації, працевлаштування, організації підприємницької діяльності тощо;
- реалізація програм розвитку навичок та умінь самотійного життя для груп молоді, що мають труднощі в інтеграції;
- активізація заходів з надання допомоги, забезпечення медичної, соціально-психологічної реабілітації й адаптації молодих громадян, які потрапили в складну життєву ситуацію.

5. Профілактика асоціальної поведінки, небезпечних захворювань та формування здорового способу життя:

- активізацію заходів з профілактики алкоголізму, наркоманії та залежності від наркотичних і психотропних речовин, з лікування та реабілітації

молодих громадян, хворих на наркоманію, а також зі збереження психічного здоров'я молоді;

- стимулювання заходів щодо пропаганди серед молоді здорового способу життя; розширення профілактичної роботи з молоддю із груп соціального ризику щодо попередження негативної поведінки в молодіжному середовищі;

- підтримка діяльності дитячих оздоровчих та освітніх установ, впровадження інноваційних технологій і методик формування здорового способу життя, повноцінного відпочинку, дозвілля, творчого розвитку.

6. Підтримка молодіжних громадських об'єднань і організацій:

- активізації підтримки ініціатив молодіжних і дитячих громадських об'єднань, суспільно корисної діяльності молодих громадян,

- створення умов для реалізації творчої активності, потенціалу молодих громадян у всіх сферах громадського життя;

- стимулювання заходів щодо підтримки суспільних ініціатив із залучення молоді до консультативної діяльності органів законодавчої та виконавчої влади в реалізації державної молодіжної політики тощо.

7. Сімейна політика:

- перенесення акценту з гранту при народженні дитини на тривалі щомісячні виплати;

- розширення переліку податкових пільг, що надаються сім'ям з дітьми; поширення надання податкових кредитів;

- відновлення практики встановлення знижок на товари та послуги для дітей, або безкоштовного надання деяких видів дитячих та послуг для певних категорій сімей (за взірцем практики, яка діяла у колишньому СРСР).

8. Покращання репродуктивного здоров'я молодого покоління:

- розвиток служби планування сім'ї, охорона репродуктивного здоров'я сім'ї та надання соціально-психологічної допомоги у вихованні дітей;

- теоретична підготовка учнів шкіл з питань підготовки до батьківства, введення обов’язкових відповідних дисциплін; формування
- шляхом створення інформаційних, освітніх програм відповідального ставлення до створення сім’ї та батьківських обов’язків на всіх етапах формування особистості;
- поширення соціальної реклами щодо формування здорового способу життя в засобах масової інформації.

Спостерігаються негативні тенденції у соціально-демографічному розвитку України. Це відображається і на регіональному соціально-демографічному розвитку, не оминаючи зменшення чисельності молоді, яка проживає в Запорізькому регіоні, що може бути обумовлено відтоком працездатної молоді до країн європейського союзу та соціально-економічною ситуацією в країні загалом (див. рис. 3.1.).

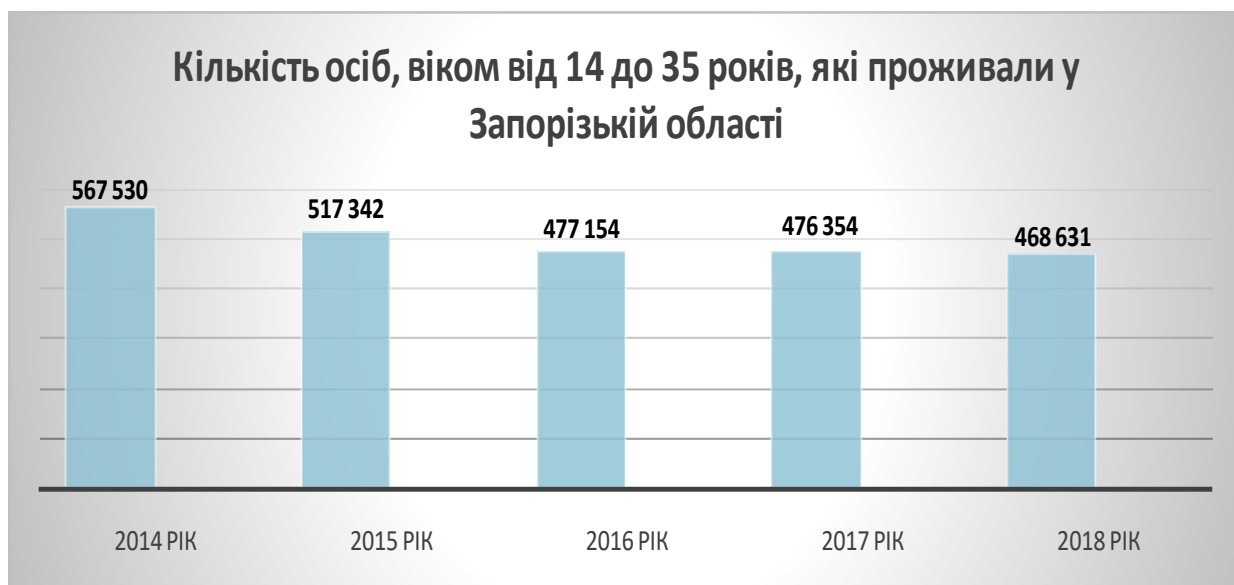

Рис. 3.1. Чисельність молоді, яка проживає в Запорізькому регіоні

На сьогодні в області функціонують два обласних молодіжних заклади: КУ «Запорізький обласний центр молоді» ЗОР, КЗ «Обласний центр патріотичного виховання молоді» ЗОР. Важливими векторами забезпечення більш ефективної координації молодіжної роботи, реалізації потреб молодих

людей та посилення їх соціальної згуртованості є створення мережі молодіжних центрів/платформ/хабів на місцевих рівнях.

Задля підтримки молодіжних ініціатив, встановлення конструктивного діалогу між молоддю та владою, участі молоді у прийнятті рішень актуальним також є питання створення консультативно-дорадчих органів, молодіжних рад у містах, районах та ОТГ. Зараз на регіональному рівні діють Запорізька обласна студентська рада, Запорізька обласна рада трудової молоді; Координаційна рада з питань національно-патріотичного виховання. Градація розвитку молодіжних центрів/платформ/хабів та консультативно-дорадчих органів на містах має наступний характер (див. рис. 3.2.)

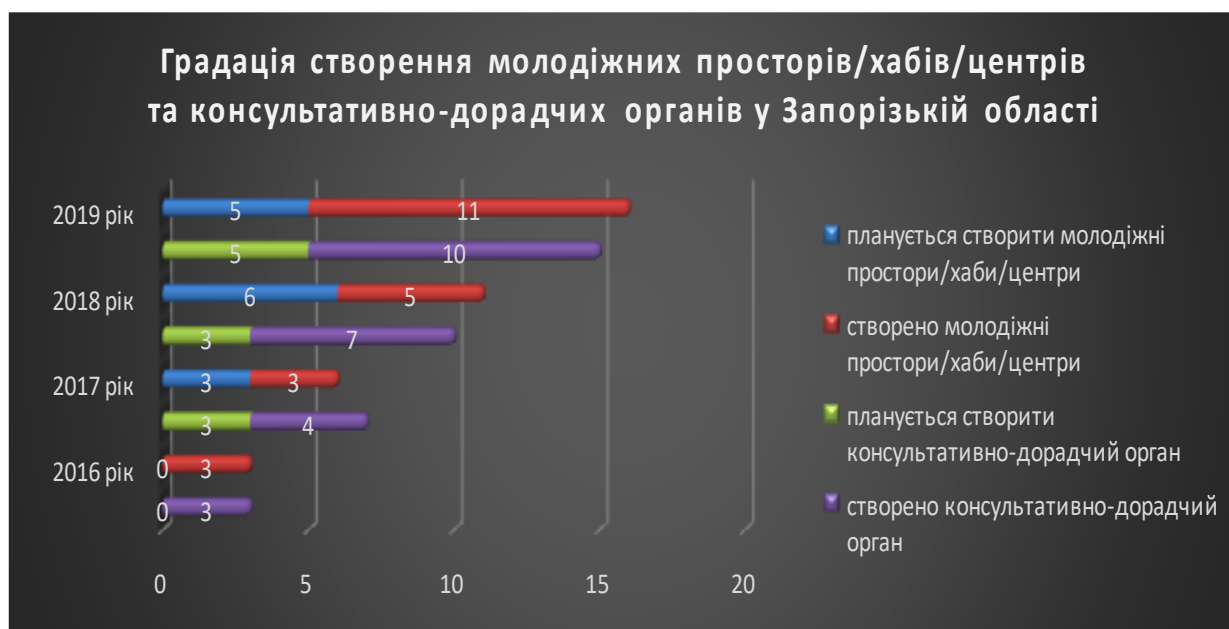

Рис. 3.2. Градація розвитку молодіжних центрів/платформ/хабів та консультативно-дорадчих органів на містах

Наявність молодіжних цільових програм (в тому числі національно-патріотичного спрямування) є дієвим інструментом реалізації молодіжної політики. На регіональному рівні реалізуються: обласна цільова програма «Молодь Запорізького краю на 2017-2021 роки» та обласна цільова програма національно-патріотичного виховання молоді на 2017-2021 роки. На цей час у

районах та ОТГ існує проблема відсутності подібних програм або програми існують фактично на паперах та не мають фінансування (див. рис. 3.3.)

Молодіжна політика орієнтована на формування комфортного середовища для життя та розвитку молоді, а її пріоритетними складовими є фінансове та кадрове забезпечення, розвиток молодіжної інфраструктури і залучення молоді до процесу розроблення й ухвалення рішень та контролю за їх виконанням. З метою підготовки спеціалістів по роботі з молоддю реалізуються програми «Молодіжний працівник» та «З Україною в серці», що визначені одним із пріоритетних завдань Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016-2020 роки.

Будучи частиною суспільства, молодь піддається впливам усіх найбільш значущих факторів, які зумовлюють соціальні процеси. У свою чергу, коли молодь є активною творчою частиною суспільства, вона перетворюється не тільки в об'єкт, на який чиниться суспільна дія, але й у суб'єкт процесу взаємодії (див. рис. 3.4.).

Рис. 3.3. Наявність молодіжних програм у районах, ОТГ, містах Запорізької області

В умовах модернізації суспільства та зростаючих вимог до людського капіталу державна молодіжна політика повинна стати інструментом розвитку й перетворення регіону. Першочерговим завданням регіону у

сфері підтримки підприємницьких ініціатив молоді є створення сприятливого бізнес клімату, сприяння започаткуванню власної справи. Також для розвитку молодіжної політики є відхід від патерналістської моделі державної політики щодо молоді та розширення співпраці з громадськими і благодійними організаціями, запровадження ефективних механізмів партнерства та взаємодії. Такий підхід цілком виправдав себе в країнах Європейського Союзу. Методичне сприяння з боку держави молодіжним організаціям, залучення коштів місцевих бюджетів для фінансування молодіжних програм, створення нових механізмів стимулювання будівництва доступного житла для молоді, впровадження дієвої системи гарантування першого робочого місця та підтримка підприємницьких ініціатив молоді здатні не тільки зняти соціальну напругу в молодіжному середовищі, а й надати нову енергію розвитку суспільства.

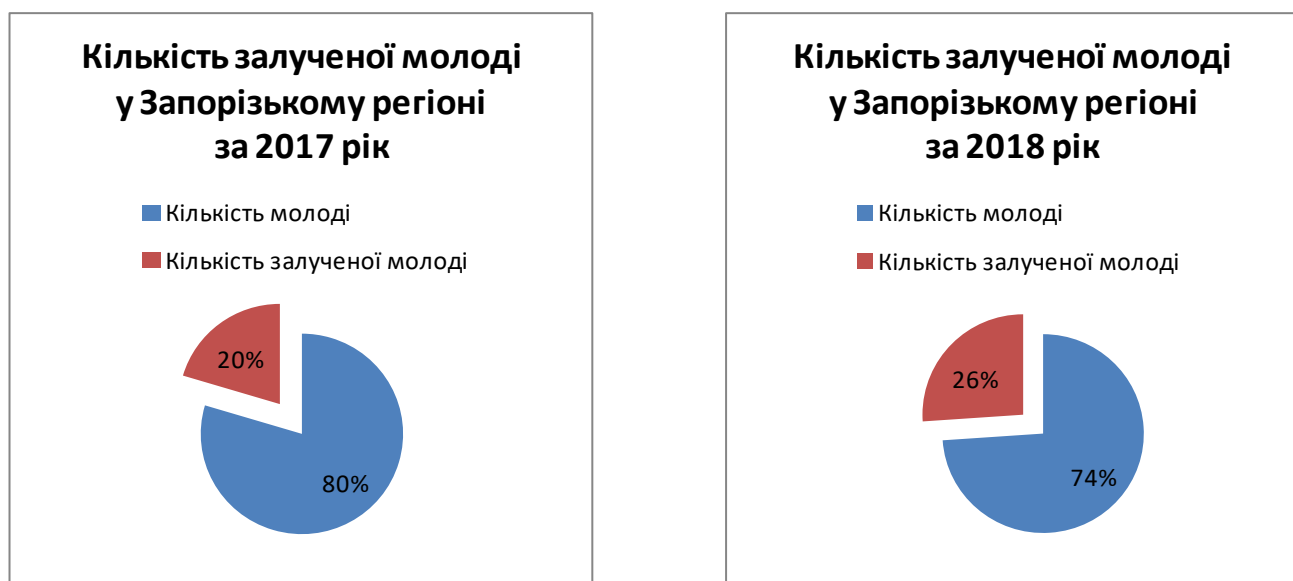

Рис. 3.4. Кількість залученої молоді у Запорізькому регіоні

Запропонована система пріоритетних шляхів розвитку державної молодіжної політики забезпечить поліпшення становища молоді,

збільшення її внеску в конкурентоспроможність регіону та водночас компенсує й мінімізує наслідки помилок, властивих молоді.

Виходячи з вищевикладеного слід зазначити, що державна молодіжна політика в Запорізькій області є важливим напрямком роботи і орієнтується на стандарти Європейського союзу та Ради Європи.

3.2. Основні чинники оптимізації формування та реалізація молодіжної політики в Запорізькому регіоні

Будучи частиною суспільства, молодь піддається впливам усіма найбільш значущими процесами й факторами, які зумовлюють соціальні процеси. У свою чергу, будучи активною творчою частиною суспільства, молодь є не тільки об'єктом, на який чиниться суспільна дія, але й суб'єктом процесу взаємодії.

Соціально-демографічному розвитку притаманна регіональна диференціація, яка зумовлена комплексною дією різноманітних природно-географічних, історичних, економічних, політичних факторів, таких, як різний ступень розвитку господарської та соціальної інфраструктури, структура виробництва, регіональні відмінності рівня та якості життя населення, специфіка ринків праці, особливості способу життя сільського та міського населення, динаміка міграційних процесів, тенденції урбанізації, екологічна ситуація, культурно-історичні традиції тощо.

Спостерігаються негативні тенденції у соціально-демографічному розвитку України, а саме зменшення числа населення, «старіння» нації, поширення хвороб, шкідливих звичок серед всіх соціальних та статевих соціальних груп. Це все відображається і на регіональному соціально-демографічному розвитку. У 2014 році в Запорізькому регіоні проживало 567 530 осіб віком від 14 до 35 років, у 2015 році – 517 342 особи, у 2016 році – 477 154 особи, у 2017 році – 476 354 особи, у 2018 – 359 005 особи. Спостерігається тенденція до зменшення чисельності молоді, яка проживає в Запорізькому регіоні, це може бути обумовлено військовими діями на Сході

України, відтоком працездатної молоді до країн європейського союзу та соціально-економічною ситуацією в країні загалом.

В першу чергу, ефективність молодіжної політики в умовах децентралізації значною мірою залежить від єдності та скоординованості дій виконавчої влади, місцевого самоврядування і молодіжного представництва.

Успішність динаміки соціально-демографічного розвитку залежить від реалізації державних та обласних програм, від збалансування загальнодержавної політики з регіональною.

З метою підтримки молоді, для реалізації державної молодіжної політики щодо соціального становлення та розвитку молоді в Запорізькій області прийняті та реалізуються наступні програми:

– Обласна цільова програма «Молодь Запорізького краю на 2017-2021 роки». На реалізацію заходів з підтримки молоді було витрачено:

Таблиця 3.2

Обсяг фінансування програмних коштів

Об'єм фінансування програмних коштів	2014	2015	2016	2017	2018
Витрачено коштів за звітній період	87 466	315 109	305 349	356 938,61	1025432,68

– Обласна цільова програма національно-патріотичного виховання молоді на 2017-2021 роки. На реалізацію заходів з патріотичного виховання було витрачено:

Таблиця 3.3

Обсяг фінансування програмних коштів

Об'єм фінансування програмних коштів	2014	2015	2016	2017	2018
Витрачено коштів за звітній період	0	112 000	180 000	150 000	200 000

В основі обласних програм закладено шість основних пріоритетів розвитку державної молодіжної політики: національно-патріотичне виховання; здоровий спосіб життя молоді; розвиток неформальної освіти; зайнятість молоді; житло для молоді; партнерська підтримка молоді, що проживає на тимчасово окупованій території України, та внутрішньо переміщених осіб (підтримка вразливих груп молоді).

Загальний обсяг фінансування молодіжної сфери з обласного бюджету за останні п'ять років склав 10 938 694.29 грн.

Важливим на сьогодні є не тільки забезпечення координації молодіжної роботи, але й активне залучення молоді до життя місцевих громад шляхом створення молодіжних рад. З метою вдосконалення державної молодіжної політики, підтримки молодіжних ініціатив, встановлення конструктивного діалогу між молоддю та владою створені та діють консультативно-дорадчі органи:

– Запорізька обласна студентська рада, склад якої на сьогодні розширено та залучено представництво обласних ЗВО 1-2 р.а.;

– Запорізька обласна рада трудової молоді.

З метою обміну досвідом роботи молодіжних організацій на підприємствах, підвищення престижу роботи на промислових підприємствах та розвитку промислового туризму Обласною радою трудової молоді були започатковані та проведені виїзні засідання на промислові підприємства Запорізької області.

З метою обміну досвідом роботи студентського самоврядування у закладах вищої освіти обласною студентською радою започатковані та проведені виїзні засідання по закладах вищої освіти області.

Молодь, яка входить до складу зазначених вище консультативно-дорадчих органів самостійно ініціює проведення різноманітних заходів, розробляє змістовне наповнення молодіжних форумів та фестивалів, налагоджена співпраця молоді Запорізької області з представниками інших

регіонів, шляхом обмінів в рамках різноманітних програм (ініціаторами обмінів виступають молодь, а саме студенти ВНЗ).

Створення та розширення мережі молодіжних центрів/платформ/хабів на місцевому рівні забезпечить реалізацію потреб молодих людей (організація дозвілля, реалізація творчого потенціалу, неформальна освіта, обмін досвідом, набуття актуальних навичок та знань) та посилить їх соціальну згуртованість. На сьогодні в області функціонують 2 обласних молодіжних заклади: КУ «Запорізький обласний центр молоді» ЗОР, КЗ «Обласний центр патріотичного виховання молоді» ЗОР. Крім цього, свою діяльність здійснюють близько 40 закладів по роботі з молоддю. За останні 5 років відкрито 7 молодіжних просторів.

Запорізький обласний центр молоді є найбільшим молодіжним центром в країні, який має свою триповерхову будівлю. З 2015 року триває його трансформація. За цей час було відновлено внутрішню та зовнішню систему теплопостачання, зроблений капітальний ремонт концертного холу, покрівлі, замінені вікна та віконні вітражі, придбане сучасне світлове та звукове обладнання.

На сьогодні продовжуються роботи з реконструкції фасаду та холу на що передбачено 5,7 млн. грн. бюджетних коштів у 2019 році.

Ведеться успішна робота з підтримки інститутів громадянського суспільства. У Запорізькій області здійснюють діяльність близько 150 молодіжних громадських організацій. Плідна співпраця ведеться з найбільш активними організаціями: ГО «Небо без кордонів», Запорізьким відділенням ВМГО «Федерація дебатів України», ГО «Street workout Kingz», ГО «Центр розвитку кар'єри «Професіонали»», ГО «Наше щасливе життя», ГО «Коло думок», Запорізьким осередком ВМГО «Європейська молодь України», ГО «Актив Z», ГО «Екожиття», ВМГО «Серце до серця», БФ «Щаслива дитина», БФ «Посмішка дитини», ГО «Відкритий Університет Майдану», ГО «Урбан-рух.Запоріжжя велосипедне», ГО «Запорізька рада ветеранів АТО», ГО «Добросвіт» тощо. Серед них: ВМГО «Євромолодь», ГО «Небо без кордонів»,

ГО «Центр розвитку кар'єри «Професіонали», ВМГО «Фундація Регіональних Ініціатив», ВМГО «Серце до серця», волонтерська група «Angels» та ін.

Діяльність молодіжних громадських організацій у порівнянні з попередніми роками значно зросла, якщо раніше дієвими були близько 10% від загальної кількості зареєстрованих громадських організацій, то станом на сьогодні, близько 52% молодіжних громадських організацій активно здійснюють свою діяльність.

Спостерігається тенденція створення нових громадських організацій та залучення активної молоді до вже існуючих організацій.

Найбільш значущими є традиційні конкурси, направлені на підтримку та розвиток творчого та інтелектуального потенціалу молоді Запорізької області, а саме: Обласний конкурс для обдарованої молоді у галузі науки та Обласний конкурс «Студент року» з виплатою премій на загальну суму 198 245 грн.:

Таблиця 3.4

Обсяг фінансування програмних коштів

Об'єм фінансування за програмними коштами	2014	2015	2016	2017	2018
Премії студентам	18 000	30 500	51 445	46 300	86 000

Крім цього, в рамках обласних програм проводяться традиційні щорічні заходи, які направлені на вирішення актуальних питань молоді сьогодення, її консолідації, патріотичного виховання та реалізації творчого та особистісного потенціалу: обласний фестиваль «Світ трудової молоді»; обласний молодіжний фестиваль естрадного мистецтва «Зорепад»; обласний конкурс соціальної реклами «Тобі обирати», обласний конкурс творчості патріотичного спрямування «Спадщина»; обласний військово-спортивний конкурс для трудової та студентської молоді «Призовник»; цикл Обласних квест-ігор для учнівської молоді «Я – Громадянин!»; Обласний конкурс патріотичного спрямування для студентської молоді «Я – Українка!» обласна національно-

патріотична акція для студентської молоді «Запорозька слава», велоестафета «Єдність в ім'я Перемоги», «Кінотріумф» (конкурс короткометражних стрічок) присвячена Дню захисника України та започатковано нові «College day», обласний молодіжний форум, виїзний щорічний фестиваль до Дня молоді та програма обміну між представниками Запорізької обласної студентської ради та молодіжними лідерами України «СтудБумеранг».

Проведена низка заходів Всеукраїнського масштабу «Всеукраїнської акції, спрямованої на розвиток молодіжного підприємництва. "Ефект WOW», Всеукраїнська акція, спрямована на розвиток молодіжного підприємства, «Start-up bussiness», Всеукраїнського проекту з працевлаштування "Крок у майбутнє", «Всеукраїнський форум взаємодії та розвитку», Всеукраїнська акція, спрямована на збільшення чисельності молоді, яка готова до виконання обов'язку із захисту незалежності України, «Нащадки козацької слави», Всеукраїнської акції, спрямованої на збільшення чисельності молоді, яка бере активну участь у діяльності громадських об'єднань національно-патріотичного спрямування, «Історія для воїна». Щороку в області, в рамках Міжнародного дня волонтера відзначаються кращі волонтери регіону, які отримують подяки та «Особові книжки волонтера».

В Запорізькій області актуальними залишаються питання щодо здобуття освіти, отримання першого робочого місця для молоді. Тому на базі КУ «Запорізький обласний центр молоді» ЗОР створено сектор професійного становлення молоді та волонтерської діяльності. На сьогодні в області діють 15 студентський центр праці (9 центрів у ВНЗ 3-4 рівнів акредитації та 6 центрів у ВНЗ 1-2 рівнів акредитації). Працевлаштовані 320 осіб, надано 1240 консультацій з працевлаштування.

Був реалізований всеукраїнський проект «Український Пакт заради молоді-2020». Цей пакт підписано з метою об'єднання зусиль компаній, держави та освіти для вирішення проблем працевлаштування молодих людей, створення додаткових місць для першого робочого місця та стажування молоді.

Від Запорізької області вісім провідних компаній регіону – ТОВ «Епіцентр», ПАТ «Запорізька кондитерська фабрика», ТОВ СП «НІБУЛОН», ПАТ «Запоріжсталь», АТ «Мотор Січ», ТОВ «ЗТМК», компанія «Прогрес» та мережа АЗС «ZOG» приєдналися до підписання пакту заради молоді-2020.

В області реалізується щорічний проект «Школа вожатської майстерності», який вирішує проблему тимчасового працевлаштування молоді у літній період. За п'ять років випускниками школи стали близько 600 представників студентської молоді.

Одним з пріоритетних напрямків реалізації молодіжної політики є національно-патріотичне виховання молоді. За цей період проведено більше 500 виховних заходів обласного рівня національно-патріотичного спрямування, залучено понад 300 тис. осіб. Організовано роботу, направлену на надання шефської підтримки військовим частинам, проводиться постійна волонтерська діяльність для солдат та офіцерського складу частин, надається методична допомога офіцерам, солдати залучаються до уроків мужності.

Механізм реалізації молодіжної політики в контексті європейського вибору повинен забезпечувати узгодження загальнонаціональних інтересів з інтересами областей, міст, районів, міст, інших адміністративно-територіальних одиниць, а також колективних та особистих інтересів молоді.

Реалізація державної молодіжної політики повинна орієнтуватися не лише на пріоритетні напрями визначені державною програмою, але й враховувати особливості регіональних та місцевих інтересів та потреб молоді.

За умов децентралізації, об'єднані територіальні громади приймають на себе значну частку відповідальності за реалізацію молодіжної політики, забезпечуючи підвищення активності молоді у реалізації тих чи інших місцевих ініціатив у визначеній сфері.

Особлива увага приділяється підготовці і підвищенню кваліфікації кадрів сфери. В об'єднаних територіальних громадах (далі – ОТГ) національно – патріотичне виховання є пріоритетним напрямком. Педагогічні працівники та особи, відповідальні за реалізацію національно – патріотичного виховання

молоді в ОТГ пройшли тренінги з національно – патріотичного виховання «З Україною в серці» (програма Інституту проблем виховання НАПН України), активно реалізують заходи в громаді, молодь приймає участь в обласних заходах, відповідного спрямування. По закінченню спецкурсу проводяться екзаменаційні тестування та захист дипломних робіт. Навчання пройшли 192 особи. Всі спеціалісти працюють на теренах Запорізької області над вирішенням питання розвитку системи національно патріотичного виховання. Наразі працює 27 таких клубів, в т.ч. у м. Запоріжжі – 10 одиниць, в районах області – 18 одиниць, в яких займаються близько 600 осіб та 16 гуртків.

З метою підготовки спеціалістів по роботі з молоддю реалізується програма «Молодіжний працівник», що визначена одним із пріоритетних завдань Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016-2020 роки. Програма передбачає спільне навчання представників державного та громадського секторів та формує міжсекторальний підхід в організації молодіжної роботи на місцевому рівні, так в області проведені міський та обласний базові тренінги всеукраїнської програми «Молодіжний працівник». Метою тренінгу є підвищення кваліфікації молодіжних лідерів та фахівців молодіжної галузі.

При голові Запорізької обласної державної адміністрації діє координаційна рада з національно-патріотичного виховання. Ведеться робота по створенню координаційних рад з питань національно-патріотичного виховання при районних державних адміністраціях. На сьогодні створено 21 координаційна рада при районних державних адміністраціях та місцевих органів влади.

Діяльність держави щодо формування та реалізації молодіжної політики за останні роки можна охарактеризувати як етап зародження та становлення. Більшість рішень, постанов, цільових програм, що охоплюють молодіжну сферу, носять декларативний характер. Усі вони безпосередньо залежать від позицій центральних та місцевих органів влади і наявності коштів у відповідних бюджетах.

Молодь є важливим елементом і ключовим фактором соціального та економічного прогресу Запорізького регіону, творчим та потужним ресурсом, що визначає напрямки місцевої політики.

Ефективність молодіжної політики в умовах децентралізації значною мірою залежить від єдності та скоординованості дій виконавчої влади, місцевого самоврядування і молодіжного представництва.

Особливим пріоритетом молодіжної політики в Україні є розвиток мережі молодіжних центрів та просторів європейського зразка, які по своїй суті є осередками практичної роботи з молоддю. Це унікальні установи, що сприяють розвитку молодих людей, громадянській освіті, популяризації здорового способу життя, волонтерства, молодіжному підприємництву, підвищенню рівня мобільності молоді тощо. Їх напрями роботи формуються відповідно до потреб та інтересів молодих людей конкретного населеного пункту.

Сьогодні в Україні вже діє кількості молодіжних центрів і просторів різної форми власності, у тому числі утворених на базі закладів освіти, культури, спорту. Такі молодіжні хаби, платформи та коворкінги успішно працюють у більшості обласних центрів України, а також активно розвиваються в маленьких містах і селах України. І однозначним лідером у цьому питанні є Донецька область. У рамках програми «Гідна країна для гідних людей» керівництвом краю було ухвалено рішення про утворення в регіоні 85 сучасних молодіжних центрів.

Урядом України затверджено типові положення про молодіжний центр та про експертну раду при молодіжному центрі (постанова Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2017 р. № 1014) та Міністерством молоді та спорту затверджено Національний знак якості для молодіжних центрів (наказ Міністерства молоді та спорту України від 03.08.2017 № 3284 «Про затвердження Національного знаку якості та критеріїв якості для молодіжних центрів»), який містить широкий набір європейських критеріїв якості надання послуг, до яких мають прагнути центри у своїй роботі.

На разі Міністерством молоді та спорту України розроблено Типове положення штатного розпису для молодіжних центрів. Вирішення зазначеного питання суттєво прискорило створення таких центрів, їх існування та фінансування.

Створення та розширення мережі молодіжних центрів/платформ/хабів на місцевому рівні забезпечить реалізацію потреб молодих людей (організація дозвілля, реалізація творчого потенціалу, неформальна освіта, обмін досвідом, набуття актуальних навичок та знань) та посилить їх соціальну згуртованість.

Позитивним вирішенням існуючої ситуації є створення 52 молодіжних центри в об'єднаних територіальних громадах Запорізької області за кошти місцевих бюджетів та за кошти грантових проектів.

Створення мережі молодіжних центрів в Запорізькому регіоні сприятиме: збільшенню кількості молоді залученої в громадську діяльність; налагодженню співпраці між громадськими організаціями та державними органами; покращенню обізнаності молоді щодо неформальної освіти; обміну досвідом активістів та молодіжних лідерів щодо векторів діяльності у визначеній сфері.

Отже, одним із визначальних факторів розвитку демократичного суспільства є участь молоді в громадському житті на місцевому і регіональному рівнях є активна їх участь у процесі ухвалення рішень, яка забезпечується за допомогою різних форм залучення, зокрема шляхом утворення молодіжних консультативно-дорадчих органів при місцевих органах влади до складу яких входять представники МГО, органів студентського самоврядування, трудової молоді, тощо.

На генеральній асамблеї ООН в напрямку роботи з молоддю також було оголошено проект «Партнерство» в якому червоною лінією проходить меседж «молодь має впливати на життя». Тому ми не повинні чекати на молодь, ми самі маємо виходити до молоді, щоб під вагою державних стін ми не втратили партнерства з ними.

3.3. Інноваційна концепція формування та реалізації молодіжної політики в Запорізькому регіоні

При визначенні загальнонаціональних пріоритетів мають бути враховані інтереси молоді. Вона повинна стати активним учасником вирішення завдань, що стоять перед Запорізьким регіоном і суспільством.

Сучасна ситуація в державі й суспільстві вимагає негайних заходів, спрямованих на формування стратегії соціально-економічного, політичного й культурного розвитку Запорізького регіону, що припускає послідовну реалізацію заходів довгострокового характеру, спрямованих на подальше вдосконалювання регіону, підвищення рівня життя його населення. Це вимагає формування базових умов, які дозволять планомірно підготовляти основу для кожного наступного етапу перетворень.

Запорізька область хронічно відстає від більшості областей майже за усіма соціально-економічними критеріями, залишається на узбіччі світових інноваційних систем, що гальмує подальший соціально-економічний і політичний розвиток. В умовах, коли провідні світові держави не справляються з оздоровленням економіки та забезпеченням соціальних гарантій своїх громадян, ті молоді демократії, що мають дефіцит ресурсів, вимушені шукати інші шляхи виходу із кризи та забезпечення подальшого політичного і соціально-економічного розвитку.

Єдина альтернатива – проведення конкурентоспроможної, адаптивної до зовнішніх збурень державної політики Запорізького регіону. Така політика може бути ефективною лише за активної участі молоді. Необхідно розкрити і втілити творчий потенціал молоді, а її соціальний ресурс вважати однією з найважливіших основ модернізації суспільства, підвищення конкурентоспроможності нашої держави.

Основною формою вияву соціальної активності молодого покоління та найефективнішим механізмом взаємодії молоді з державою є молодіжний рух. Назріла гостра необхідність посилення уваги до молодіжного руху з боку держави, розробки науково обґрунтованого плану дій, результати якого стануть

відчутні в близькій перспективі. Такий підхід дасть можливість сформулювати стратегічну мету запорізького молодіжного руху, спрямовану на формування відповідального ставлення молоді до свого майбутнього і майбутнього області. Це зробить вплив молодіжного руху на розробку та реалізацію державної політики ефективним і змінить сучасну роль молоді – брати участь у вирішенні власних соціально-побутових проблем, на необхідну участь у розв'язанні стратегічних проблем виходу із системної соціально-економічної кризи та забезпечення подальшого розвитку суспільства.

У свою чергу, в якості однієї з найважливіших умов, виступає забезпечення відтворення інтелектуального й трудового потенціалу суспільства. Перспективи збереження й накопичення такого потенціалу нерозривно пов'язані зі здійсненням комплексу заходів з освіти й виховання молоді.

В Запорізькій області близько 25 тис. юнаків і дівчат, з них понад 45 тис. – студенти ВНЗ I-IV рівнів акредитації і, насамперед, молодіжна політика в Запорізькому регіоні щодо освіти, соціально-політичної, економічної галузей, розвитку духовного, культурного, фізичного потенціалу молоді та функціонування молодіжних організацій визначається законодавством України.

Сучасна соціально-економічна ситуація в Запорізькому регіоні вимагає розробки шляхів стабілізації соціальних процесів, забезпечення якісної підготовки управлінських рішень щодо сім'ї, дітей, молоді, гендерної рівності, збереження та зміцнення здоров'я молодого покоління й надання соціальної допомоги сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах. Такі рішення можливі тільки на підставі комплексного, міждисциплінарного, системного аналізу існуючої ситуації та науково обґрунтованого соціального прогнозу можливих наслідків.

Для органів місцевої влади у здійсненні молодіжної політики та подолання демографічної кризи найголовнішими напрямками діяльності є:

– забезпечення правової й соціальної захищеності молоді;

- надання молодому громадянину гарантованого державою мінімуму соціальних послуг з навчання, виховання, духовного й фізичного розвитку, охорони здоров'я, професійної підготовки й працевлаштування;

- забезпечення збалансованого поєднання державних, суспільних інтересів та прав особистості у формуванні й реалізації національної молодіжної політики;

- пріоритет суспільних ініціатив стосовно аналогічної діяльності державних органів та установ при фінансуванні заходів і програм, що стосуються молоді;

- залучення молодих громадян до особистої участі у формуванні й реалізації програм, що стосуються молоді, суспільства та держави.

Держава та суспільство мають забезпечити випереджальну та інноваційну участь у державотворчих процесах, забезпечити духовні і культурні потреби молоді, рівні можливості для розкриття творчого, професійного, інтелектуального потенціалу молоді, набуття молоддю соціального досвіду, формування вміння жити в громадянському суспільстві, підтримку сімей, конкурентноздатність на ринку праці, якісну освіту, формування загальнолюдських ціннісних орієнтацій, патріотизму, національної і громадської свідомості серед молоді, яка б могла забезпечити безперервність розвитку Запорізького регіону, базуючись на державних і національних цінностях.

Необхідно нарешті розпочати розглядати молодь як активну суспільну силу і стратегічний ресурс розвитку регіону. Це в сучасних умовах вимагає виділення молодіжної політики як одного з основних загальнонаціональних пріоритетів. Ми повинні чітко фіксувати: існує дві зони молодіжної політики, які є для нас пріоритетними. Це робота із двома протилежними групами – талановитою й важкою молоддю.

Основні зусилля повинні зосередитись на пошуку нових проектів, технологій, комплексних рішень у сфері державної молодіжної політики, постановці і формуванні стратегій, розподілі завдань і засобів. Нам потрібно

активно залучати наявні кадри до вироблення конкретних пропозицій по досягненню цих цілей і реалізації принципів. Основні виконавські, інструментальні функції при цьому повинні бути делеговані регіонам – на основі наявних у їхньому розпорядженні ресурсів тільки й може бути створена базова робоча інфраструктура молодіжної політики.

Водночас варто визнати, що існує фундаментальний розрив між актуальними завданнями з однієї сторони й наявними в нас інструментами ведення такої політики – з іншої. Зазначений розрив збільшується інерційним мисленням регіональних суб'єктів молодіжної політики, а також відсутністю реальної координації між їхніми діями й ініціативами Центру.

Реалізація пропозицій дозволить:

- поліпшити економічне становище, соціально-побутові й житлові умови молоді й молодих родин;
- зміцнити інститут молодого родина;
- підвищити духовно-моральний, інтелектуальний і творчий потенціал молодих громадян;
- сприяти формуванню у молоді почуття патріотизму, поваги до історії, культури, традицій України;
- підвищити суспільно-політичну активність молодих громадян;
- удосконалити систему соціальної підтримки й правового захисту молоді;
- сформувати у молодих громадян цінності здорового способу життя;
- підвищити рівень ділової й підприємницької активності молоді;
- підвищити рівень поінформованості молодих громадян про їх права й обов'язки щодо можливостей реалізації своїх прав на охорону здоров'я, збори, соціальне обслуговування, професійну орієнтацію, працевлаштування, відпочинок.

Проведення заходів вимагає розробки комплексу додаткових відповідних планів і програм.

Результатами підготовлених програм на державному та місцевому рівні мають стати наступні:

- молодь отримає можливість впливати на рівень якості власного життя згідно найвищих міжнародних стандартів. Це, у свою чергу, згодом підвищить індекс людського розвитку в Україні;

- буде ліквідовано споживацьке ставлення до молоді;

- зростуть самостійність та самодостатність молоді особистості;

- у сфері культури буде знята проблема передачі молодіжного дозвілля на відкуп індустрії розваг, що призводить до прагнення отримання молоддю благ будь-якою ціною та культивування примітивних людських інстинктів, формування сумнівних ідеалів;

- очікується випереджальний розвиток молодіжного громадського сектору, що сприятиме формуванню потужного національного потенціалу;

- молодь відчує власні сили, роль та свої перспективи у побудові майбутнього;

- у духовно-ідеологічній та виховній сферах буде ліквідовано повчально-опікунське та авторитарно-догматичне ставлення, відсторонений погляд на молодь як соціально пасивну маргіналізовану групу.

Все це змінить якісні характеристики молодіжного сектору – відбудеться поступ у розвитку інноваційного потенціалу молоді, що забезпечить природні, демократичні та справедливі умови розвитку в Запорізькому регіоні для кожної молоді людини й буде найкращим стимулом до формування її як конкурентноздатної особисті.

Ми можемо і повинні відмовитися від все ще переважаючого в нашій економіці екстенсивного способу розвитку, заснованого на експлуатації природних багатств. Вимогам сучасності відповідає інтенсивний спосіб, фундаментом якого здатна стати лише інноваційна економіка.

Сучасна інноваційна економіка вимагає відповідного підходу до вирішення проблеми кадрового забезпечення, що вимагає комплексного розвитку людського ресурсу. Регіональним пріоритетом має стати розвиток

людини, формування для неї найбільш комфортного середовища проживання. Основним адресатом такого підходу є молодь. Вона становить основу тієї частини людського ресурсу, яку ще можна вдосконалювати, яка найменш обтяжена стереотипами, а тому здатна до динамічної реакції на виклики середовища.

Питанням вивчення теорії та практики молодіжної політики в країнах Європи приділяли увагу західноєвропейські дослідники Р. Томсон, Д. Рош, С. Такер, Р. Флінн, А. Счізеротто, Г. Гаспероні, Д. Галлі, С. Паугам, К. Мантгейм, вітчизняні вчені Є. Бородін, С. Лазор, М. Головатий, М. Перепелиця. Отже, під терміном "молодіжна політика держави" розуміємо чітко та об'єктивно визначену систему ідей, принципів, теоретичних положень стосовно місця, ролі та перспектив молоді в поступальному розвитку суспільства, закріплених у законодавчих, нормативних актах, інших документах (у програмних документах політичних партій, заявах громадських організацій, промовах окремих громадських лідерів), а також притаманних громадській думці, у першу чергу – самої молоді, та діяльність суб'єктів молодіжної політики (якими є різноманітні громадські інституції, а також сама молодь) щодо втілення у реальність цих ідей, теоретичних положень найбільш ефективними засобами, в інтересах самої молоді та суспільства в цілому.

Водночас, неможливо не погодитися з твердженням В. К. Криворученка про те, що в державі повинен бути стрижень державної молодіжної політики, який пронизує всі її структури. Мають бути встановлені по-перше, визначені на загальнонаціональному рівні основні цілі, завдання, напрями державної молодіжної політики (в цьому сенсі «Основні напрями державної молодіжної політики», що були прийняті на той час, відігравали роль загальнонаціонального, загальнодержавного «стрижня»); по-друге – гарантовані державою в цілому права і можливості для молоді. Для України роль такого «стрижня» державної молодіжної політики відіграє Декларація «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» (1992 р.) та

Закони України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (1993 р.) і «Про молодіжні та дитячі громадські організації» (1998 р.).

Варто наголосити, що стрижневими вони є не лише для центральних органів державної влади, а й для регіональних суб'єктів молодіжної політики. На місцях, звичайно, можуть бути і певні відхилення від загального напрямку, який визначається ДМП, адже необхідно враховувати місцеву специфіку. Проте сутність політики при цьому не змінюється.

У період розробки концепції державної молодіжної політики в наукових колах та серед практичних працівників дискутувалося багато ідей щодо її реалізації. Кожна з них могла, у випадку прийняття за основу, суттєво і навіть принципово вплинути на впровадження державної молодіжної політики взагалі і на регіональному рівні зокрема. На думку деяких дослідників державної молодіжної політики, в Україні найбільш відомі п'ять концепцій молодіжної політики того часу, які ввібрали в себе основні ідеї ДМП.

Перша концепція представлялася проектом Закону України «Про сприяння соціальному становленню і розвитку молоді в Україні» від 9.03.1992 р., що був підготовлений Кабінетом Міністрів України на основі постанови Президії Верховної Ради України від 11.06.1991 р. В основу молодіжної політики Кабінет Міністрів поклав ідею відтворення трудових, інтелектуальних ресурсів суспільства, вихід з кризи традиційних інститутів соціалізації молоді особистості, таких як сім'я, школа, система вищої та професійної освіти, зростання ролі молоді в соціально-економічному і політичному житті країни.

Віковий ценз молоді визначався в межах від 15 до 28 років.

Державну молодіжну політику, згідно цієї концепції, передбачалося реалізувати через:

- а) створення законодавчої бази молодіжної політики;
- б) участь молоді в управлінні державою у сфері виробництва, науки та культури;
- в) молодіжні структури у виконавчих органах, що створюються на всіх рівнях і забезпечують безпосереднє вирішення молодіжних проблем;

г) створення соціальних служб для молоді, розробку і реалізацію цільових молодіжних програм.

Фінансування молодіжної політики мало забезпечуватися державою, а також кооперуванням ресурсів державних органів, громадських організацій, рухів, фондів. Міністерство у справах молоді, мережа органів державної влади у справах молоді і мережа центрів соціальних служб для молоді – ці структури, за концепцією, повинні були реалізувати державну молодіжну політику спільно з громадськими і громадсько-політичними молодіжними організаціями.

Друга концепція була запропонована в проекті Закону України «Про соціальну адаптацію і розвиток молоді» від 30.08.1992 р., що був розроблений Міністерством України у справах молоді і спорту за дорученням Кабінету Міністрів України від 21.06.1992 р. На думку авторів, цей Закон мав окреслити основні напрями державної молодіжної політики в Україні, гарантувати для молодих громадян заповнення прогалин їхнього соціального статусу, обумовленого віком, створення рівних зі всіма іншими громадянами можливостей і умов для реалізації своїх прав і свобод.

Віковий ценз молоді, згідно з даною концепцією, визначався в межах від 14 до 30 років.

Механізм реалізації концепції державної молодіжної політики передбачав:

а) розробку законодавства про соціальний захист і розвиток молоді, у т.ч. законодавства про молоду сім'ю, про житло та здоров'я тощо;

б) створення системи, що сприяє соціальному становленню молоді – системи соціальних служб;

в) створення мережі громадських організацій і фондів (Палати молодих підприємців України, Українського фонду молодіжної міжнародної співпраці тощо).

Важливим елементом цього механізму мали стати комітети у справах молоді – виконавчі структури в органах державної влади.

Фінансування заходів концепції передбачалося за рахунок республіканського і місцевого бюджетів через спеціально створювані фонди, а також через допоміжні джерела фінансування (фонд сприяння молодіжній політиці мав створюватися за рахунок асигнувань в розмірі не менше 2% державного і місцевого бюджетів; додаткові джерела фінансування: перерахування коштів підприємствами, фондами, організаціями при забезпеченні для них пільгового оподаткування).

За концепцією передбачалося, що розпорядником коштів мають стати державні органи управління у справах молоді на республіканському та місцевому рівнях.

Третя концепція молодіжної політики в Україні була розроблена депутатом Верховної Ради України XII скликання, членом постійної комісії у справах молоді Юрієм Збітневим.

В основу цієї концепції покладено такі принципи:

- спадковість поколінь;
- поєднання і розмежування функцій в органах державної влади;
- поєднання загальнонаціональних і територіальних інтересів;
- взаємодія державних органів влади і управління з молодіжними організаціями.

Виходячи з перерахованих принципів, концепція передбачала постійну увагу до молодих людей з боку суспільства, сім'ї і держави від моменту народження до моменту громадської зрілості (у цьому випадку поняття «громадська зрілість» розуміється як сукупність реалізованих можливостей особистості на освіту, працю, сім'ю, здоров'я, а не як юридичний термін).

Віковий ценз обмежувався віком 35 років.

Концепція державної молодіжної політики мала б реалізовуватися через такі основні організації і структури:

- Всеукраїнський національний конгрес молоді (ВНКМ) – дорадчий і консультативний орган при Президентові України. ВНКМ мав приймати до

розгляду і затверджувати молодіжні програми, призначати і контролювати дирекцію програм, визначати частку державного фінансування;

- Міністерство у справах молоді (обов'язкове окреме Міністерство) повинно було контролювати виконання програм;

- Фонд соціальної адаптації молоді, через який мали реалізовуватися основні програми соціальної адаптації в умовах переходу до ринкової економіки;

- Науково-дослідний інститут у справах молоді мав здійснювати наукові дослідження за програмами зацікавлених організацій і спільно з ними;

- Комісія у справах молоді Верховної Ради України повинна була здійснювати свою діяльність у межах даних їй повноважень.

Концепція передбачала таке фінансування: у розмірі не менше 0,5% від держбюджету і 0,3% – від місцевих бюджетів. Розпорядник коштів – ВНКМ.

Концепція містить внутрішні суперечності, тому що, декларуючи розмежування представницької і виконавської функцій, насправді об'єднує їх.

Четверта концепція молодіжної політики, елементом котрої став Молодіжний парламент України, розроблена в першому наближенні групою делегатів I-го Конгресу молодих політиків України (червень 1992 р.), в основному з Харкова.

Концепція ґрунтувалася на тезі: «Держава повинна створювати умови в суспільстві, за яких безперервно відтворювалося б здорове, освічене, численне покоління». У деяких своїх елементах ця концепція подібна до концепцій Ю. Збітнева та Міністерства у справах молоді і спорту.

Віковий ценз молоді визначався в межах від 14 до 35 років.

Основними організаціями, які б реалізовували цю концепцію, мали стати:

- Молодіжний парламент України – орган, що об'єднує всі молодіжні організації та має статус спостерігача у Верховній Раді України і право дорадчого голосу в усіх її комісіях;

- Міністерство у справах молоді (комітети на місцях) – головний виконавчий і контролюючий орган;

- Постійна комісія у справах молоді при Верховній Раді України (парламентська комісія, що мала здійснювати роботу в межах своєї компетенції);
- Науково-дослідний інститут у справах молоді;
- Різні фонди і молодіжні організації, що створюються для реалізації конкретних програм.

Концепція передбачала реалізацію молодіжної політики через конкретні програми, що мали б розроблятися Науково-дослідним інститутом у справах молоді на професійному рівні, за напрямками, колегіально визначеними Молодіжним парламентом України.

Ініціаторами розробки програми можуть виступати будь-які молодіжні організації. Виконавець програми визначається на конкурсній основі молодіжним парламентом, комісією Верховної Ради України в справах молоді та Міністерством у справах молоді.

За цією концепцією, основною програмою в період переходу до ринкової економіки є програма соціальної адаптації молоді, що реалізується через спеціально створену систему служб молоді, організацію МЖК «Інтернаціоналізм» та інші організації. Передбачалися також перспективні програми допомоги молодій сім'ї. Фінансування державної молодіжної політики пропонувалося здійснювати з республіканського і місцевих бюджетів у розмірах, які не перевищували б фінансування, існуюче на той час, з урахуванням інфляції. У розподілі коштів мали брати участь Конгрес молодіжного парламенту України, Міністерство у справах молоді й Постійна комісія у справах молоді Верховної Ради України.

П'ята концепція молодіжної політики розроблена Українським національним комітетом молодіжних організацій (УНКМО). Ця концепція в пресі не публікувалася.

В основу концепції було покладено принцип превалювання національного відродження над особистістю. Концепція передбачала домінуючу роль УНКМО у всій молодіжній політиці України. За свідченням

експертів, які ознайомлені з концепцією, в ній пропонувалося ліквідувати Постійну комісію Верховної Ради України у справах молоді (ліквідувати чи реорганізувати Міністерство у справах молоді або ж замінити його Виконавчим комітетом УНКМО). УНКМО наділявся правом законодавчої ініціативи, основною виконавською структурою мав стати Виконавчий комітет УНКМО.

Концепція передбачала бюджетне фінансування як певних програм, так і діяльності окремих організацій, розподіл і контроль коштів – через структури УНКМО.

Як бачимо, всі концепції передбачають:

- необхідність створення державних виконавчих органів чи інших структур для здійснення державної молодіжної політики;
- в основному державне фінансування;
- державна молодіжна політика повинна бути розрахована на всю молодь і на її активну участь.

Одночасно вони мають і свої особливості. Це, зокрема, стосується організаційної ролі молодіжних організацій, їхніх керівних органів у здійсненні державної молодіжної політики, створення більш-менш громіздкої управлінсько-виконавчої структури для її реалізації, створення системи фінансування та ролі її суб'єктів у розподілі коштів і здійсненні контролю за цим процесом.

Величезною стратегічною помилкою було б не використовувати цей потенціал. Наше завдання – допомогти в його реалізації тим, хто готовий домагатися своєї мети дією, а не тільки на словах. Нам належить зробити життя цілого покоління успішним, а його представників – здоровими, веселими, професійними, такими, що знають і цінують історію своєї країни. Однак перш ніж шукати шляхи для вирішення цього завдання, ми повинні оцінити наявні перешкоди для його досягнення. Існує ціла низка загроз, які ставлять під сумнів майбутні досягнення нинішньої молоді, а також перспективи добробуту наступних молодих поколінь.

Демографічні загрози пов'язані з рівнем народжуваності та еміграції. Нинішнє покоління молоді є досить численним. Але загальне число молодих людей в найближчій перспективі буде скорочуватися. Основною причиною падіння чисельності населення залишаються низька народжуваність і висока смертність. Професійні демографи стверджують, що немає ніяких підстав розраховувати на підвищення народжуваності до рівня хоча б простого заміщення поколінь. Абсолютна кількість народжень зросла лише за рахунок збільшення числа потенційних матерів.

Емігрантами стають багато студентів і стажерів, що навчаються за кордоном. З'явилася нова форма прихованої еміграції: висококваліфіковані спеціалісти або молоді вчені, студенти та аспіранти надовго їдуть працювати за кордон – без перспективи повернення. Вони залишаються громадянами України, але живуть, працюють і платять податки в інших країнах. Можна сміливо говорити про відтік за кордон найкращих кадрів як про актуальну проблему.

Оцінюючи якість вже наявного людського і кадрового потенціалу, ми повинні відзначити його низькі фізичні та психічні характеристики. Схильність до девіантної поведінки та відповідного способу життя стають причиною передчасної смертності. Огляди стану здоров'я молодих людей свідчать про збільшення числа споживачів ін'єкційних наркотиків та прихильників інших форм токсикоманії. Зростає захворюваність на інфекції, що передаються статевим шляхом. Поряд з наркоманією спостерігається зростання таких негативних явищ, як пияцтво, паління, раннє залучення до статевого життя.

Погіршуються і загальні морфологічні показники дітей і підлітків. Феномен прискореного фізичного розвитку (акселерацію), що спостерігався у другій половині XX століття, змінився у XXI столітті уповільненням фізичного розвитку (ретардацією), що призводить до зниження фізіометричних і функціональних показників.

Окремий комплекс проблем пов'язаний з раннім початком статевого життя. Більша частина абортів припадає на групу 15-24 років. Зростає частка

смертності молодого покоління від зовнішніх причин. Основною групою ризику є молодь 15-24 років, на яку припадає максимум смертей за неприродних причин.

Одним з головних напрямків неефективного витрачання молодіжного ресурсу залишається його відхід до деструктивних спільнот. Темпи зростання молодіжної злочинності значно випереджають темпи зростання злочинності в дорослих. Зростання підліткової злочинності стало наслідком не тільки погіршення рівня життя, але й невинуватної безкарності малолітніх правопорушників, що свідчить про необхідність вдосконалення кримінального законодавства.

Криміногенні тенденції в Запорізькому регіоні, у тому числі серед учнівської молоді, змінюються і якісно: зростають агресивно-руйнівні мотиви поведінки, примножуються випадки насильства та знищення матеріальних цінностей, зростає кількість крадіжок зброї та її застосування. У середовищі учнівської молоді відбувається переоцінка цінностей, зміцнюється впевненість у тому, що «жити добре» – це значить "мати багато грошей". Заради досягнення цієї мети учні готові здійснювати правопорушення. Активно розширюється база молодіжної злочинності. На зміну типу "кримінального молодого злочинця" приходять «злочинець-інтелектуал».

Майже поза сферою державної молодіжної політики залишається великий і практично неврахований контингент так званих безпритульних, більшість з яких походить з неблагополучних сімей або безбаченків. Точна їх кількість не піддається обліку, багато в чому – у зв'язку з відсутністю чітких критеріїв. Діти та підлітки, які належать до цієї соціальної групи, частину часу можуть проживати в сім'ях, дитячих будинках, інтернатах або перебувати в місцях позбавлення волі, але потім знову опиняються на вулиці, де кримінальні методи залишаються для них одними з головних при видобутку засобів до існування. Завдяки такому способу життя вони дуже часто хворіють, страждають від травм. Дуже багато хто з них вживає токсичні речовини, алкоголь. Швидко зростає частка тих, хто споживає ін'єкційні наркотики.

Однак навіть для тієї частини молодіжного контингенту, який залишається в спеціалізованих установах, вирішення питання щодо соціальної адаптації та ефективною реалізації власного потенціалу вкрай ускладнене. Такий стан справ ні для кого не є таємницею, однак значущих кроків для того, щоб реально змінити ситуацію на краще, не відбувається протягом вже багатьох років. Таким чином, система дитячих будинків перетворена на ще один безперервно працюючий канал витоку людського капіталу.

Таким чином, хочимо зазначити, що більша частина молоді не виявляє особливого бажання працювати в органах державної влади – практично половина стверджує, що не хотіла б цього. Інтерес до кар'єри в органах влади характерний зараз в більшій мірі для тієї частини молоді, яка взагалі не працює. Невпевненість щодо кар'єрних перспектив обертається при цьому не тільки зниженими оцінок власного майбутнього добробуту та соціального успіху, але й невпевненістю у перспективах розвитку країни в цілому.

Отже, на думку більшості учасників соціологічних та політологічних досліджень, причому не тільки людей старшого віку, але й молоді, для сучасного молодого покоління характерний «моральний релятивізм» і цинізм, байдужість до будь-яких ідеалів та чеснот. При цьому у сфері моралі наші молоді співвітчизники схильні перекладати відповідальність із себе на державу. Наслідком того ж споживацького сприйняття «держави» як головного регулятора соціальних процесів стає відсутність ініціативи, духу підприємництва, бажання докладати зусиль до активного поліпшення навколишнього світу й свого життя.

ВИСНОВКИ

На підставі комплексного підходу до вивчення специфіки формування та реалізації молодіжної політики в Запорізькому регіоні, її застосування до регіональної адміністративно-суспільної практики вдалося дослідити низку важливих явищ та тенденцій. Продуктивним виявився підхід щодо втілення механізму молодіжної політики. Діяльність молодіжних організацій, прояви соціально-громадської активності з боку молоді розглянуто як систему іманентних факторів. Така багатоаспектність дозволила виявити принципові складові як власне в молодіжному середовищі, так і оцінити вплив молоді на громадянське суспільство регіону в цілому.

Проведений аналіз сутності й особливостей формування та реалізації молодіжної політики, дозволяє дійти наступних висновків: науковці досить активно займаються розробкою проблематики, що пов'язана з молодіжною політикою. Молодіжна політика нині розглядається як пріоритетний напрямок державної політики України взагалі. Про це свідчить, зокрема, розгалужена та достатньо широка науково-законодавча база з питань молодіжної політики на державному та регіональному рівнях; проаналізувавши законодавчу базу здійснення молодіжної політики на різних рівнях її функціонування, можна зауважити, що існують суттєві відмінності у розробці теоретичної бази та практичної реалізації положень молодіжної політики на державному та регіональному рівнях. Специфікою державного рівня є широка законодавча база, проте недолік реальної політики, що сприяла б розвитку молодіжних ініціатив та проектів; виявивши та обґрунтувавши структуру та напрямки розвитку молодіжної політики. Основними пріоритетними напрямками даної політики виступають: забезпечення рівних умов та можливостей для здобуття якісної освіти; створення умов та рівних можливостей для отримання якісних медичних послуг та пропагування здорового способу життя; забезпечення гарантій професійної самореалізації молоді; створення дієвого інституту соціальних послуг для молоді; охорона здоров'я молоді, формування у неї глибокої потреби духовному і фізичному розвитку, вжиття інших заходів, які

забезпечували здоровий генофонд молоді регіону; дослідивши основні проблеми молодіжної політики та тенденції розвитку, слід зауважити, що молодіжна політика є об'єктом певного рівня уваги з боку органів місцевого самоврядування, керівництва вищих навчальних закладів, політичних партій та недержавних громадських організацій.

Проте, проблемним питанням на сьогодні досі залишається відсутність чіткого та ефективного регулювання молодіжної політики на обласному та місцевому рівнях. З метою удосконалення та посилення ефективності молодіжної політики в Запорізькому регіоні пропонуємо наступні рекомендації: органам законодавчої влади сприяти забезпеченню законодавчого регулювання та практичної реалізації молодіжної політики, посилити роботу зі створення умов для впровадження конституційного права молоді на освіту, забезпечення її високої якості відповідно до потреб особистості та суспільства, удосконалити інфраструктуру матеріальної бази для молоді (молодіжні центри, дитячі оздоровчі заклади, молодіжні табори). органам регіональної влади та місцевого самоврядування з метою покращення інформаційної роботи і правової освіти молодого покоління, залучати молодь, молодіжні громадські організації до політичного життя, активізувати роботу щодо формування духовності, національної свідомості та патріотизму, активної життєвої позиції молоді.

Керівникам вищих навчальних закладів Запорізького регіону та студентам створити на базі будь-якого сучасного ВНЗ свою кадрову службу для роботи з випускниками, практикувати розподіл на підприємства хоча б найбільш перспективних випускників та слід забезпечувати та підтримувати стійкі взаємозв'язки з діючими молодіжними громадськими організаціями Запорізького регіону; покращити систему цілеспрямованого інформування та виховання молоді, насамперед, через систему освіти (наприклад, введення спеціальних курсів з громадянської освіти або заходів), які формують громадянську культуру молоді.

У результаті аналізу форм і механізмів залучення молоді до участі в сучасних процесах державотворення, можна стверджувати, що гіпотеза,

висунута на початку дослідження підтверджується: розвиток лідерських якостей у молоді, як чинник впливу на формування та реалізацію формування та реалізації молодіжної політики в Запорізького регіону, дійсно здійснює безпосередній вплив на молодь та сприяє розвитку молодіжного руху на загальнонаціональному і на регіональному рівнях.

Грамотна молодіжна політика регіону – це неодмінна умова прориву молоді у майбутнє. Як носій величезного інтелектуального потенціалу, здатності до творчості, уміння по-новому підійти до вирішення актуальних проблем у різних сферах життєдіяльності суспільства, молодь стає прискорювачем впровадження у практику нових ідей, ініціатив, нових форм життя.

Оцінюючи в цілому діяльність Запорізького регіону щодо формування та реалізації молодіжної політики за останні роки, її можна характеризувати як етап зародження та становлення. На сьогодні склалася ситуація, яка потребує негайного вирішення, адже молодіжна політика так і не стала пріоритетною політикою регіону. Більшість рішень, постанов, цільових програм, що охоплюють молодіжну сферу, носять декларативний або рекомендаційний характер. Усі вони безпосередньо залежать від позицій центральних та місцевих органів влади і наявності коштів у відповідних бюджетах. Положення стосовно становлення молодіжної політики носять короткотерміновий та фрагментарний характер. Вони не пов'язані з єдиною концепцією вирішення гострих соціальних проблем підрастаючого покоління в умовах реформування суспільства та глибокої економічної кризи.

Процес становлення молодіжної політики носить характер безкінечних, як правило, погано підготовлених, експериментів та відпрацювання окремих положень, направлених на створення основ молодіжної політики. До найбільших суттєвих недоліків формування та реалізації молодіжної політики в Запорізькому регіоні, на нашу думку, можна віднести відсутність: глибокого наукового обґрунтування молодіжної політики на державному та регіональному рівні; законодавчого закріплення поняття «молодь» як єдиної соціальної групи

за віковим соціальним критерієм, що має легітимний статус на рівні суб'єктів України; взаємозв'язку з іншими галузями державної політики, що призводить до штучної замкнутості молодіжної проблематики.

Підсумовуючи наведене вище, ми можемо констатувати, що для активізації молодіжної політики необхідно реалізувати наступні комплексні заходи:

- розвивати систему управління молодіжною політикою з урахуванням міжвідомчого характеру цієї сфери;

- координувати діяльність усіх державних структур і взаємодіяти з органами освіти, охорони здоров'я, фізичної культури і спорту, внутрішніх справ, іншими соціальними, політичними, громадськими структурами, що працюють з молоддю, а також розвивати систему органів місцевого самоврядування, які працюють з молоддю;

- удосконалювати нормативно-правову базу щодо молодіжної проблематики та здійснювати аудит існуючих нормативно-правових актів у сфері молодіжної політики із залученням до цієї діяльності громадськість;

- закріплення матеріально-технічної бази соціальних закладів, що займаються молодіжними проблемами, проведення активної інвестиційної політики стосовно молоді;

- формування сучасної інфраструктури молодіжної політики з розгалуженою мережею закладів;

- залучати позабюджетні кошти для фінансування молодіжних заходів, враховуючи зарубіжний досвід;

- здійснювати диференційований підхід щодо роботи з різними категоріями молоді;

- удосконалювати систему підготовки спеціалістів, які працюють з молоддю. На основі нових принципів роботи з молоддю сформувати сучасну систему кадрового забезпечення в системі довузівської та вузівської підготовки спеціалістів для молодіжної політики;

- активізувати громадську складову молодіжної політики;

– розвивати систему взаємодії з молодіжними та дитячими громадськими організаціями, розвивати та підтримувати молодіжні студентські ради;

– визначити комплекс заходів щодо підтримки молодіжного волонтерства, направлено на підвищення молодіжної громадської ініціативи, активізацію участі молоді в суспільних справах, формування в неї громадянської відповідальності та активної життєвої позиції.

Отже, 1) молодіжна політика – це діяльність держави, направлена на формування соціальної та суспільно-політичної суб'єктності молоді людини. Об'єктивно необхідним у перехідний період змістом молодіжної політики є створення державою умов для розвитку молодіжних ініціатив та інтеграції молоді в суспільне життя;

2) молодіжна політика являє собою послідовний процес, що розвивається в суспільному просторі. В період її формування та реалізації вона носить «маятниковий» характер; 3) молодіжна політика характеризується тим, що сучасна молодь одночасно є суб'єктом і об'єктом соціалізації і політики, що визначає її особливий соціально-політичний статус. Молодь набуває суб'єктності в міру свого саморозвитку, самоорганізації та самосвідомості. Вона є носієм активності духу та активності дій; їх формування та розвиток, яким притаманна творча направленість важлива задача влади. Комплексна ефективна молодіжна політика забезпечує активізацію молоді як суб'єкта процесу державотворення; 4) у трансформаційних процесах пострадянської України ефективним механізмом розвитку активності молоді є активізація її мобільності. Взаємодія влади з молоддю свідчить про те, що найбільш ефективними є проектні технології, які направлені на реалізацію програм локального характеру, та молодіжного самоуправління; 5) в ході реалізації молодіжної політики необхідно посилювати механізми, які будуть сприяти інтенсивності розвитку молодіжних організацій та рухів. Особливо важлива підтримка соціальних ініціатив молодих людей та розповсюдження позитивного досвіду діяльності молодіжних організацій та об'єднань шляхом широкого інформування. Необхідно розробити концепцію молодіжної політики

на місцевому рівні з врахуванням специфіки та особливості регіону; б) ефективна молодіжна політика можлива тільки за умови активного діалогу та тісних взаємовідносин органів влади і молоді. Тому критеріями ефективності молодіжної політики повинні бути: нормативно-правове забезпечення реалізації молодіжної політики як на державному, так і на регіональному рівнях; відповідність діяльності цілям та основним напрямам молодіжної політики; відповідний рівень матеріально-технічного забезпечення закладів, установ та організацій, які реалізують молодіжну політику; результативність діяльності органів влади; ділові та особисті якості керівників і спеціалістів у сфері молодіжної політики.

Аналіз отриманих результатів надав можливість зробити висновок про те що, реалізація молодіжної політики в Запорізькому регіоні повинна дійсно сприяти підвищенню рівня сформованості лідерських якостей у авангарду студентів. Молодіжна політика у Запорізькому регіоні, як окремий, системний напрям практичної та теоретичної діяльності суб'єктів цієї політики - органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, громадських організацій, рухів, інших соціальних інституцій – здійснюється в усіх сферах життєдіяльності молоді (освіти, праці, побуті, відпочинку, духовного та фізичного розвитку тощо), реалізується у відповідності до умов, специфіки та можливостей регіону, реально стверджує і забезпечує декларовані й узаконені найвищими законодавчими органами права і свободи молодої людини, створює необхідні умови для її ефективного соціального становлення, розвитку лідерських якостей, реалізації творчих потенцій як у власних інтересах так і в інтересах всього суспільства.

Визначення основних засад молодіжної політики, її механізмів не є запорукою ефективності даної політики. У формуванні й практичній реалізації її активним суб'єктом має бути сама молодь, як активний помічник у державотворчих процесах. Молодіжна політика в Запорізькому регіоні має стати стратегією реалізації життєвих шансів кожної молодої людини

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Алещенок С., Луков В. Мировой опыт разработки и осуществления государственной молодежной политики. *Материалы по проблемам организации государственной молодежной политики на республиканском и региональном уровнях*. Київ, 1991. С.57-111.
2. Андрущенко В. П., Михальченко М. І. Сучасна соціальна філософія. Київ : Генеза, 1996. 368 с.
3. Атрощенко Б., Коваленко В. Історія молодіжної політики незалежної України пишеться вже зараз. *Сіверянський літопис*. 2006. №6. С.112-114.
4. Бакаєв О. Деякі концептуальні проблеми молодіжної політики в Україні. *Розбудова держави*. 1996. № 1. С. 13-20.
5. Балакєра О. М. Довідкові матеріали про становище молоді та хід реалізації державної молодіжної політики в Україні. Київ : Весь мир, 1997. 98 с.
6. Балакірєва О. М., Головенько В.А. Державна молодіжна політика як важливий напрям діяльності владних інститутів щодо розв'язання проблем молоді в сучасній Україні. *Укр. соціум*. 2006. № 6. С. 149-150.
7. Барабаш В. В. Громадські молодіжні об'єднання, як суб'єкт державної молодіжної політики. *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства* : зб. наук. пр. Харків : Видавн. центр Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, 2003. С.345-405.
8. Барабаш В. В. Молодіжний рух, як об'єкт і суб'єкт реалізації молодіжної політики. *Український соціум*. 2004. №1. С.54-77.
9. Бендас Т. В. Гендерные исследования лидерства. *Вопросы психологии*. 2000. №1. С.87-96.
10. Богомаз, К. Ю. Формування політичної культури української молоді в умовах незалежної держави. *Етнополітологія в Україні: здобутки, проблеми, перспективи*. Київ, 2004. С. 221-225.
11. Бородін Є. І. Визначення термінів державної молодіжної політики в законах України. *Актуальні проблеми державного управління* : зб.наук.пр.

редкол / голов.ред. С. М. Серьогін Дніпропетровськ : Дніпропетровський регіональний інверситет УАДУ при Президентові України, 2003. С.150-167.

12. Бородин Є. І. Державна молодіжна політика в Україні у 1991-2003 рр.: урядові програми. Дніпропетровськ : Вісник Дніпропетровського університету, 2004. № 5. С. 98-108.

13. Вебер М. Харизматическое господство. *Социологические исследован.* 1988. № 53. С.85-104.

14. Вербець В. Проблеми формування національної свідомості молоді. *Наукові записки «Острозька Академія»*. Острог, 1999. №2(1). С.231-234.

15. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи. *Методичний посібник для студентів магістратури*. Київ : Центр навчальної літератури, 2003. С.45-87.

16. Гажієнко Ю. Проблеми політичної соціалізації молоді в сучасних умовах. *Вісн. НАДУ*. 2005. С. 417-418.

17. Гайванович І. Молодіжний рух України: тенденції та перспективи розвитку. *Молода нація. Альманах. Спецвипуск*. Київ, 2000. С.115-121.

18. Галабурда Ю. Молодіжний недержавний сектор у контексті становлення громадянського суспільства в Україні. *Соціальна політика і соціальна робота*. 2001. № 2. С.14-17.

19. Гикава Г. Особливості соціального становлення молоді. *Соціальний педагог*. 2008. № 12 (грудень). С. 58-60.

20. Головатий М. Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення. *Укр. наук. дослід. ін-т проблем молоді*. Київ : Наукова думка, 1993. 191 с.

21. Головатий М.Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення. Київ : Наук. думка, 1993. 114 с.

22. Головатий Н.Ф. Соціологія молоді. Курс лекцій. Київ : Академія Наук України, 1999. 224 с.

23. Головенько В. А. Український молодіжний рух у ХХІ ст. *Укр. НДІ проблеми молоді*. Київ : А.Л.Д., 1997. 159 с.

24. Державне управління: навч. посіб. Мельник А. Ф. та ін., за ред. Мельник А. Ф. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Знання, 2004. 342 с.

25. Димитров М. Ф. Пріоритетні напрями молодіжної політики у діяльності державних місцевих структур та громадських організацій. *Проблеми освіти : наук.-метод. зб. гол. ред. В.Г. Кремень*. Київ, 2006. №44. С. 63-66.

26. Донченко Т.О. Формування державної молодіжної політики в Україні: історико-правовий аспект. *Наукові праці. Том 125. Випуск 112*. Київ, 2009. С.141-143.

27. Жигайло Н. І. Діяльність центрів соціальних служб для молоді. *Соціальна педагогіка : навч. посіб. Н. І. Жигайло*. Львів, 2007. С. 133-143.

28. Зінченко А. Державна молодіжна політика: історія формування, проблеми, перспективи. *Політичний менеджмент*. 2007. № 1. С.185-186.

29. Ильинский И. М. Молодежь и молодежная политика. *Философия. История. Теория*. Москва : Голос, 2001. С.364-369.

30. Історична наука: термінологічний і понятійний довідник : навч.посіб. / Литвин В. М.та ін. Київ : Вищ.шк., 2002. 430 с.

31. Кайдалов Д. П., Суименко Е. И. Психология единоначалия и коллегиальности. *Вопросы теории и практики взаимодействия руководителя и коллектива*. Москва : Мысль, 1979. С.223-254.

32. Карнаух А. Проблеми молодіжної політики в сучасній Україні. *Політичний менеджмент*. 2005. № 4(13). С.63-69.

33. Карнаух А.А. Молодіжна політика: проблеми та перспективи. Віче, 2007. № 18. С. 47-48.

34. Ковалева А. И., Луков В. А. Социология молодежи: теоретические вопросы. Москва : Социум, 1999. 351 с.

35. Колесніченко Н. М. Становище молоді як одна з гуманітарних проблем нашого часу. *Наукові праці: Науково – методичний журнал. Т. 23. Вип.10. Політичні науки*. Миколаїв : Видавництво МДГУ ім. П. Могили, 2002. С.88-90.

36. Коломинский Я. Л. Психология взаимоотношений в малых группах. Минск, 1976. 446 с.
37. Коляка І. В Молодіжний рух як об'єкт наукового дослідження. *Вивчення молоді на сучасному етапі: питання методології і методики*. Матеріали наук.-практ. конференції (Київ, 11-13 жовтня 1996 р.). Київ : 1996. С.54-59.
38. Конституція України. Київ : Україна, 1996. 141 с.
39. Корнієвський О. Сучасний стан молодіжного руху та його оцінка молоддю. *Політологічні читання*. 1993. №2. С.15-19.
40. Корнієвський О., Якушик В. Молодіжний рух та політичні об'єднання в сучасній Україні. Київ : Братство, 1997. 132 с.
41. Кравченко А.И. Социология : учебное пособие для вузов. Київ : Издательский центр "Академия", 2002. С.29-30.
42. Криворучко Ю. Молодь як суспільний чинник формування громадянського суспільства України. *Громадянське суспільство як здійснення свободи: центрально-східноєвропейський досвід / за ред. А. Карася*. Львів : 1999. С. 309-316.
43. Кривчик Г.Г. Молодіжна політика в Україні у дзеркалі історизму і об'єктивності. *Грані*. 2006. № 6. С. 153-155.
44. Кудряшова Б. В. Лидер и лидерство. Архангельск : Поморский междунар. пед. университет, 1996. 226 с.
45. Кулік В., Голубоцька Т., Голубоцький О. Молода Україна: сучасний організований молодіжний рух та неформальна ініціатива : Дослідження. Київ : Центр дослідження проблем громадянського суспільства, 2000. 460 с.
46. Литвин В. М., Гусєв В. І., Слісаренко А. Г. Історична наука : термінологічний і понятійний довідник : навч.посіб. Київ : Виц.шк., 2002. 430 с.
47. Метьолкіна Н. Б. Активізація громадської складової як необхідна умова підвищення ефективності державної молодіжної політикию. *Органи влади та молодіжні громадські організації. Інноваційні рішення в молодіжній*

політиці : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (Харків, 26-27 черв. 2007 р.).
Харків : Нове слово, 2007. С. 72-76.

48. Метьолкіна Н. Б. Досвід США щодо сучасних моделей співпраці місцевих органів влади та неурядових організацій. *Теорія та практика державного управління*. Харків : ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2005. №1. С. 69-73.

49. Метьолкіна Н. Б. Механізми залучення молоді до державної служби в Україні. *Держава і регіони : наук.-виробн. журнал*. Запоріжжя : ГУ ЗІДМУ, 2006. № 1. С. 110-112.

50. Метьолкіна Н. Б. Механізми професійного зростання державних службовців у сфері молодіжної політики в Україні. *Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр.* Харків : ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2006. № 2(29). С. 296-303.

51. Метьолкіна Н. Б. Міжнародний досвід молодіжної політики. *Економіка розвитку : наук. журнал*. Харків : ХНЕУ, 2006. №1(37). С. 68-71.

52. Метьолкіна Н. Б. Молодіжна політика України як пріоритетний і специфічний напрям діяльності держави. *Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр.* Харків : ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2006. №1(27). С.185-192.

53. Метьолкіна Н. Б. Особливості державного управління молодіжною політикою в Україні. *Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр.* Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2007. №1(29). С. 99-106.

54. Метьолкіна Н. Б. Проблеми фінансового забезпечення державної молодіжної політики та шляхи їх подолання. *Державне управління та місцеве самоврядування : тези 7 міжнар. наук. конгресу*, (Харків, 29-30 березня 2007 р.). Харків : ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2007. С. 200-202.

55. Мухин Ю. И. Наука управлять людьми. Минск : Форум, 1995. 368 с.

56. Нечипоренко Є.М. Молодіжна політика в Україні. Київ : ТОВ Імідж Принт, 2007. 217 с.

57. Обозов Н. Н. Психология межличностных отношений. Кировоград : Лыбидь, 1990. 316 с.

58. Огарков А. А. Теория организации. Волгоград, 1998. 508 с.
59. Паніна Н. Молодь України: структура цінностей, соціальне самопочуття та морально психологічний стан за умов тотальної аномії. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2001. №1. С. 41-48.
60. Панченко Т. Л. Системний підхід в пізнанні: матеріали VIII міжнародної науково-практичної конференції «Людина, культура, техніка в новому тисячолітті» 24-25 квітня 2007 р. Харків: Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «ХАІ». 29 с.
61. Паркинсон С. Н., Рустомджи М. К. Искусство управления (пер с англ. К. Савельева). Москва: Агенство «ФАИР», 1997. 272 с.
62. Перепелиця М. П. Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект). Київ: Український інститут соціальних досліджень, Український центр політичного менеджменту, 2001. 242 с.
63. Перепелиця М. Державна молодіжна політика: молодь про її формування та реалізацію. *Віче*. 2000. № 10. С. 47-60.
64. Перепелиця М. Механізм реалізації регіональної, місцевої державної молодіжної політики. *Нова політика*. 2000. № 6. С. 40-43.
65. Петровский А. В. Личность. Деятельность. Коллектив. Минск: Политиздат, 1982. 255 с.
66. Петровский А. В. Теория деятельностиного опосредствования и проблема лидерства. *Вопросы психологии*. 1980. №2. С.29-41.
67. Петровский А. В., Шпалинский В. В. Социальная психология коллектива: учеб. пособие для студентов пед. институтов. Минск: Просв., 1978. 184 с.
68. Пилипчук І., Федусь С. Державна житлова молодіжна політика. *Розробка державної політики: аналіт. зап. / уклад. О. І. Кілієвич*. Київ, 2002. С. 137-141.
69. Платонов С. В., Третьяк В. И. Искусство управленческой деятельности. Киев: ООО «Издательство Либра», 1996. 416 с.

70. Політологічний енциклопедичний словник. / упорядник В. П. Горбатенко; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. 2-е вид., доп. і перероб. Київ : Генеза, 2004. 367 с.

71. Про сприяння розвитку молодіжного житлового будівництва України : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.07.1992 № 369. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/369-92-п/ed19920704>.

72. Про стан реалізації державної молодіжної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.06.1999 № 1059. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1059-99-п>.

73. Про забезпечення молоді, яка отримала вищу або професійно-технічну освіту, першим робочим місцем з наданням дотації роботодавцю : Закон України від 4.11 2004 р. № 2150-IV (дію Закону зупинено на 2006 рік, на 2007 рік). С.6-8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2150-15> (дата звернення 09.09.2019).

74. Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні : Декларація від 15.12.1992 р. № 2859-XII (зі змінами) 8 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2859-12/stru2/conv> (дата звернення 13.11.2019).

75. Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні : Декларація від 15.12. 1998 р. № 2859 XII. *Нормативно-правова база діяльності громадських молодіжних організацій*. Київ : Четверта хвиля, 2001. С.104-112.

76. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05 1997 р. № 280/97. *Урядовий кур'єр*. 1997. 14.06. С.9-14.

77. Про молодіжні та дитячі громадські організації : Закон України від 1.12.1998 р. № 281-XIV. *Нормативно-правова база діяльності громадських молодіжних організацій*. Київ : Четверта хвиля. 2001. С.107-115.

78. Про соціальну роботу з дітьми та молоддю : Закон України від 21.06.2001 р. № 2558-III. *Нормативно-правова база діяльності громадських молодіжних організацій*. Київ : Четверта хвиля. 2001. С.78-86.

79. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні : Закон України із змінами від 23.03.2004. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 1992. № 34. С.32-38.

80. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні : Закон України від 5.02 1993 р. № 2998-ХІІ із змінами і доповненнями. *Нормативно-правова база діяльності громадських молодіжних організацій*. Київ : Четверта хвиля, 2001. С.36-47.

81. Результати моніторингового опитування населення України стосовно соціального становища молоді. Київ : Український ін-т соціальних досліджень, 2000. 34 с.

82. Про заходи щодо дальшого вдосконалення системи патріотичного виховання молоді : Розпорядження Президента України від 29.06.2001 №173/2001. С.3-6.

83. Салига С. Я. Основи менеджменту: учбовий посібник. Київ : “ОКО”, 1994. 480 с.

84. Смолій В.А. Молодіжна державна політика Історія України ХХ – початку ХХІ століття : навч. посіб. за ред. В.А. Смолія. Київ, 2004. 342 с.

85. Сурмин Ю. П., Туленков Н. В. Методология и методы социологических исследований : учеб. Пособие. Киев : МАУП, 2000. 304 с.

86. Тимошенко В. И. Общественно-политическое лидерство. *Социально-политические науки*. 1990. № 11. С.48-58.

87. Туленков М. В. Вступ до теорії та практики менеджменту : навч. Посібник. Київ : МАУП, 1998. 136 с.

88. Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді : Указ Президента України від 12.06.2015 № 334. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/334/2015>.

89. Про Стратегію національнопатріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки : Указ Президента України від 13.10.2015 № 580. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5802015-19494>.

90. Ченцов В., Колесніков К. Українська молодіжна політика від Кравчука до Кучми. *Бористен*. 2006. № 12. С. 12-13.

91. Шульга, В.В. Соціально-педагогічні аспекти державної молодіжної політики в Україні. *Проблеми освіти: наук.-метод. зб.* / гол. ред. В.Г. Кремень. Київ, 2004. №40. С. 32-39.

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Янько Юлія Юріївна, студентка 2 курсу,
форми навчання заочна, факультету соціології та управління
спеціальність публічне управління та адміністрування, адреса електронної
пошти cheli85@ukr.net,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему
«Формування та реалізація молодіжної політики в Запорізькому регіоні»
відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що
визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом
якихознайомлений/ознайомена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є
ідентичною її друкованій версії;

згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної
доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-
системи а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата 12.12.2019 р. Підпис _____ ПІБ (студент) Янько Ю.Ю.

Дата 12.12.2019 р. Підпис _____ ПІБ (науковий керівник) Краснокутський О.В.